

Львівський державний університет внутрішніх справ

ЗБІРНИК

**тез доповідей учасників
науково-практичного семінару
курсантів і студентів**

**«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
МОВА, КУЛЬТУРА, ПРАВО»**

3 листопада 2017 року

Львів – 2017

*Рекомендовано Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
Протокол № 5 від 27.12.2017 р.*

Укладачі: *Сковронська І. Ю.*, кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ;
Козловський В. І., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ.

Рецензенти: *Лабач М. М.*, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.
Гдакович М. С., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ.

3-41 **Збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару курсантів і студентів «Професійна комунікація: мова, культура, право» / за заг. ред. І. Ю. Сковронської. – Львів, 2017. – 196 с.**

У збірнику вміщені наукові дослідження курсантів та студентів з актуальних тем культури мовлення, правової комунікації, функціонування української мови та літератури в суспільстві, які були представлені на курсантсько-студентському семінарі «Професійна комунікація: мова, культура, право» 3 листопада 2017 року.

УДК 81+316.7+34

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2017

ЗМІСТ

Передмова.....	7
Барілка Анна. Роль національної ідентичності у сучасному політичному становленні України.....	9
Богущ Наталія. Мовна політика в Україні та функціонування української мови в діловодстві	12
Боднар Ярина. Правова культура правоохоронців у службових відносинах	16
Бурак Софія. Психологія злочинної поведінки: від минулого до сьогодення	20
Буркало Марія. Поняття справедливості як морально-правової та соціально-політичної категорії.....	24
Вигінний Іван. Мистецтво публічного виступу крізь призму минулого і теперішнього	27
Гуменюк Микола. Відображення концептів «злочин» і «кара» в сучасній правовій термінології.....	30
Гурковський Дмитро Культурне значення атеїзму: ретроспективний огляд.....	35
Дегтяр Вікторія Молодіжна лексика в українській мові.....	39
Дущак Олена. Комунікативне призначення мови у професійній сфері	41
Жупник Тетяна. Особливості спілкування та виховання «дітей асоціальної поведінки» (за А. С. Макаренком).....	44
Завербний Андрій. Економічна злочинність як соціальне явище.....	49

Загацький Володимир, Колтун Соломія. Роль і місце іноземної мови в діяльності працівників органів внутрішніх справ.....	58
Занько Марія. Морально-етичні концепти у формуванні громадянської позиції молоді в сучасному українському суспільстві.....	62
Занько Марія. Взаємодія органів внутрішніх справ України із засобами масової інформації.....	66
Катрук Яна. Особливості святкування Купала в Україні у XIX столітті	70
Кондюх Ольга. Особливості впливу Інтернету на соціальну активність підлітків.....	74
Кремінь Зоряна. Морально-психологічний стан водія під час дорожньо-транспортної пригоди	78
Кушнір Соломія Психологічні особливості професійної комунікації патрульних поліцейських з різними категоріями громадян	81
Лепех Олеся. Спілкування як процес формування особистості ...	84
Лисинчук Наталія. Зарубіжний досвід формування та реалізації мовного законодавства і можливості його використання в Україні	87
Луценко Марк. Використання культурних благ для вивчення сучасної культури інших країн	90
Ляшенко Юлія. Творчий внесок Григорія Сковороди в культурну спадщину українського народу.....	94
Мельник Олександра, Мельничук Анастасія. Публічний виступ іноземною мовою як важливий показник професійної культури майбутнього юриста.....	96
Мороз Маргарита. можливості використання невербальної комунікації при проведенні допиту	101

Никін Анна. В. Винниченко: про мову як національний ідентифікатор.....	104
Онацько Зоряна. М. С. Грушевський: питання мови в процесі розбудови української державності	107
Ополонська Ірина. Щодо тлумачення термінів кримінального законодавства.....	109
Півень Назар. Статус міжнародних договорів у правовій системі України	111
Пісоцька Каріна. Мотивація вивчення англійської мови поліцейськими	116
Пак Мар'яна. Право української нації на самовизначення.....	119
Палій Ірина. Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців залізничної галузі	122
Пивоварова Олександра. Прокуратура України. Діяльність прокурорів в Україні	124
Попович Роксолана. Трансформація ціннісних орієнтирів правоохоронних органів в умовах розвитку громадянського суспільства	129
Прохорчук Наталія. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях	132
Пустова Наталія. Ораторське мистецтво як головний чинник професійного становлення юриста.....	135
Резнік Юлія. Психологічні особливості спілкування поліцейського з малолітніми та неповнолітніми дітьми.....	139
Самборська Марія. Двомовність	141
Сарібекаєн Юлія. Українська мова – велика зброя українського народу.....	143
Сазонська Діана. Особливості врахування типу темпераменту у професійному спілкуванні працівником поліції	145

Стадник Зоряна. Діловий етикет у різних країнах світу.....	147
Стадник Зоряна. Особливості історико-культурного розвитку костелу єзуїтів у Львові.....	150
Томашевський Микола. Гібридна війна як новітній конфлікт і форма глобального протистояння.....	154
Устянич Олена. Юридична лексикографія.....	157
Федірчик А. Моральні засади здійснення правосуддя.....	165
Фурман Анастасія. Іншомовні запозичення як джерело поповнення професійної термінології.....	169
Цебенко Анастасія. Аспект специфіки культури мовлення.....	174
Чмир Соломія-Іванна. Українська мова в сьогоденні.....	178
Шевцова Ірина. Мовний вплив в юридичній практиці.....	182
Шимко Людмила. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.....	185
Янкевич Наталія. Особливості формування професійної культури працівників правоохоронних органів.....	188
Ярмошевич Наталія. Формування і становлення української юридичної термінології.....	191

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники та гості науково-практичного семінару!

Українська мова та культура є основами духовного розвитку українського народу. Адже сприяють збереженню національних традицій та їх передачі наступним поколінням, постійному культурному оновленню.

Для розбудови демократичної та правової держави важливою є система гуманітарної освіти. Так, наприклад, для сучасного правника ключовим є не тільки знання законодавства, а й фахове володіння мовою. Це, з одного боку, підвищує загальний культурний рівень мовця, а з іншого – допомагає професійно тлумачити юридичні терміни, здійснювати лінгвістичний аналіз правничої документації. Наш науково-практичний семінар «Професійна комунікація: мова, культура, право» має уже багаторічну традицію. Дозволяє своїм учасникам з'ясувати багато нагальних наукових питань. Подискутувати про феномен української ідентичності, її культурний та правовий аспекти, про комунікативне призначення мови у професійній сфері, мистецтво публічного виступу як важливий засіб професійної комунікації тощо.

Уже традиційно цей захід зібрав широке коло молодих вчених із різних навчальних закладів України. Окрім курсантів та студентів Львівського державного університету внутрішніх справ, до семінару долучилися представники Національної академії внутрішніх справ, Української академії друкарства, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Луганського державного університету

внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова, Львівської філії Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені акад. В. Лазаряна, Харківського національного університету внутрішніх справ.

Тематика конференції об'єднала близько сотні доповідей. Усі наукові роботи є цікавими і мають значні перспективи для свого подальшого розвитку.

Бажаємо учасникам науково-практичного семінару натхнення, наснаги, наукових звершень та успіхів!

Барілка Анна, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Бондаренко
Вікторія Анатоліївна**, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі (ЄС) є стратегічною метою України. Як невід’ємна частина Європи, Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку. Це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності, вихід на світові ринки. Перешкоди, які гальмують рух України до ЄС, часто пов’язані із внутрішніми проблемами національної самоідентифікації, маргіналізації духовної сфери суспільства, які, загалом, породжують ризик втрати державності та повернення до авторитарного режиму. Для України ці проблеми стають ще гострішими у період воєнного конфлікту на Донбасі, а здобуття незалежності поставило її перед вибором нової ідентичності, такої, яка б найкраще сприяла формуванню політичної нації співгромадян. Одним із важливих підходів вирішення цієї ситуації може полягати у підвищенні ролі національної ідентичності громадян. Національну ідентичність розглядають як самовизначення особи в національному контексті, усвідомлення власної причетності до певної нації та її системи цінностей, як от мови, релігії, етичних норм поведінки, культурної спадщини, батьківщини [1, с. 18]. Її найголовнішими рисами є історична територія, спільні міфи та історична пам’ять, спільна культура, єдині юридичні права та

обов'язки для всіх членів, спільна економіка. Національна ідентичність передбачає в нації почуття спільної історичної долі та відродження ідеї кращого майбутнього. Важливою ознакою національної ідентичності є здатність індивіда обирати суспільство та вирішувати свою долю, довіряючи їй в руки тих, хто тотожний йому, і тому може виражати його власні інтереси. Через втрату національної ідентичності з певним суспільством, у індивіда природним чином виникає потреба знайти альтернативу в іншій групі людей, чи суспільстві, в якому можна себе ідентифікувати. Тому держава повинна виступати носієм гаранта національних інтересів громадян [1, с. 16; 2, с. 218–221]. Показано, що в ієрархії ідентичностей громадян України національна ідентичність не посідає чільного місця, поступаючись за значущістю самоідентифікації за належністю до мікрогруп, насамперед, до родини, професійних, вікових, гендерних груп [3, с. 11]. Криза національної ідентичності, що склалася, характеризується буденною свідомістю громадян, двоїстим ставленням до закону, обов'язків, відсутністю чітких імперативів до їх виконання; існуванням позаправового світу «неписаних правил» та настанов, які є вищими за чинний закон, та пов'язані з загальносуспільними уявленнями про справедливість, порядок, добро, свободу, порядність; низьким рівнем ксенофобії та наявністю толерантного ставлення до інших цивілізаційних систем; схильністю до «виправдання» антиправових учинків залежно від ситуації; індивідуальними пошуками справедливості, емоційність оцінок правових явищ. Загалом прослідковується дезорієнтація індивіда у соціальному просторі за рахунок втрати розуміння соціальної ролі людини у суспільстві, або неможливості їх реалізації. На думку інших дослідників, підґрунтям наведеної вище ситуації виступає історична спадщина України. Згадаймо, що у більшості країн Європи та в США період формування націй співпав з періодом становлення національних держав, і збіг цих двох понять сприймався як норма. Зовсім в іншому руслі цей процес розвивався в Україні. Тут формування нації відбувалося в умовах багатовікової бездержавності, ускладненої розчленованістю території. В СРСР поняття «національний» у сфері політики застосовувалося лише в контексті «національні республіки», хоч насправді ті «республіки» були не національними, а територіальними утвореннями [1, с. 15; 4, с. 72].

Для подолання існуючої кризи створені нові правові документи, які передбачають механізми відродження національної свідомості громадян. Їх головний зміст закріплений в Указі Президента України №534/2016 від 1 грудня 2016 року “Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері» [3, с. 98–100]. Однак проблема національної ідентичності в умовах сьогодення не досягла ґрунтового зростання. На нашу думку, важливим підходом для вирішення посталої ситуації може бути запровадження широкого моніторингу оцінки рівня правової та національної свідомості українців. Це, у свою чергу, передбачає раціональне застосування економічного потенціалу грошових коштів. Мається на увазі, що фінансування соціально-культурних програм, які направлені на втілення національної ідеї, не повинно відставати від існуючих потреб часу. У перспективі це може надати громадянам почуття самототожності, власної значущості, повноцінності, співпричетності до світу та інших людей, почуття адекватності і стабільного опанування особистістю власного «Я», здатності особистості до повноцінного розв’язання завдань, що постають перед нею на кожному етапі розвитку. З іншого боку, важливим є заповнення інформаційного простору об’єднуючим гаслом національної ідеї, що нація, як і держава, існують доти, доки її члени визнають один одного як співвітчизників, чітко усвідомлюючи, що їхні спільні характеристики схожі, і вони прагнуть спільно співіснувати. Однак, на думку професора Нагорної Л., актуалізація «української ідеї» зумовлена не так об’єктивною потребою в ній, як загрозливою для України наявністю «ідеї російської». В Росії ще не подолані імперські ілюзії, а відтак не подолана небезпека того, що Україна може виявитися серед перших жертв «гангренозних імперських амбіцій». Саме тому важливо інтерпретувати українську ідею таким чином, щоб бачити в ній, насамперед, не антипод «російської ідеї», а як комплектуючий сегмент «ідеї європейської» [1, с. 27]. Підставою для таких дій є набутий історичний досвід, коли не лише переможні моменти, але і поразки, покладають обов’язки на громадян для творення кращого майбутнього в одній країні, батьківщині.

Література:

1. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. – 2003. – №2. – С. 14–30.
2. Ростецька С. Національна ідентичність : природа, сутність та проблеми / С. Ростецька // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. – 2016. – Випуск 8. – С. 218–225.
3. Консолідація українського суспільства : шляхи, виклики, перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії. – К.: Центр Разумкова, 2016. – 100 с.
4. Саракун Л. П. Криза національної ідентичності : причини та прояви / Л. П. Саракун // Гуманітарний часопис. – 2012. – № 4. – С. 70–74.

Богуш Наталія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Гдакович
Мар'яна Степанівна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДІЛОВОДСТВІ

На сучасному етапі розвитку української держави нагальною проблемою у сфері правового регулювання національних відносин є недостатня урегульованість мовних відносин в Україні. Немає чіткого законодавчого визначення державної мови, не встановлені сфери її застосування, її функції, коло суб'єктів, для яких використання державної мови є обов'язковим. У національному законодавстві не врегульовані, а в науці не розроблені питання співвідношення і правового режиму державної мови, офіційної мови, мови

національної меншини, мови більшості населення даної місцевості тощо. Українську мову визначено мовою ведення діловодства і документації, а також взаємин державних і громадських органів, підприємств, організацій і установ в Україні. Однак передбачається можливість застосовування й інших мов. У ст. 11 Закону про мови в УРСР (який прийнятий ще 1989 р.) вказується, що у випадках, передбачених ч. 2 ст. 3, мовою роботи, діловодства, документації, поряд з українською, може використовуватися й національна мова більшості населення тієї чи іншої місцевості, а у випадках, передбачених ч. 3 цієї ж статті, – мова, прийнятна для населення даної місцевості. Невід’ємним правом громадян проголошується вільний вибір мови навчання у ст. 25 зазначеного Закону.

Необхідно зазначити, що свого часу цей Закон був неоднозначно сприйнятий як широким загалом, так і фахівцями – юристами, мовознавцями. Дехто з них вбачав у новому Законі закріплення гарантій до вільного використання мов в Україні, інші вважали, що з його прийняттям будуть запроваджені суттєві обмеження у вільному використанні російської та інших мов, ще дехто наголошували на його половинчастості та недоконаності. Суттєвим недоліком цього Закону вважалось те, що, поряд із державною, російська мова проголошувалася мовою міжнаціонального спілкування, іноді офіційною, що надало підстави прихильникам двомовності тлумачити останню як другу державну. Закон, таким чином, зводив нанівець проблему відповідальності за втілення державної мови в життя, оскільки значна частина посадовців і тих, хто причетний до мовного питання, є громадянами України, але не українцями за етнічним походженням. Вивчення української мови та користування нею не стало, а за таких умов і не стане, потребою й переконанням значної частини громадян неукраїнського походження.

5 червня 2012 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI (в народі слушно названий «закон Ка-Ка»). Автори нині діючого Закону «Про засади державної мовної політики» – депутати фракції Партії регіонів В. Колесніченко та С. Ківалов – переконували українську громадськість у тому, що документ не становить загрози українській мові як державній. Разом з тим закон передбачає, що місцеві органи

державної влади використовуватимуть регіональні мови у своїй роботі у разі, якщо на певній території проживає мінімум 10 % носіїв певної мови. Противники ж закону вважали, що на практиці це означає запровадження російської мови як другої державної, тільки без внесення змін до Конституції, оскільки саме російськомовне населення – передусім на сході та півдні України – легко набирає необхідні 10 відсотків для того, щоб мати російську як другу офіційну мову. Цей Закон містить в собі дуже багато недоліків, оскільки пропонує уживання російської мови як державної в Україні. На мою думку, наявність кількох державних мов – неефективний інструмент у вирішенні мовних і національних проблем. Над цим законом було проведено експертизу, яку розглядали у Відділі етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. Кураса НАН України. Експерти виявили, що на практиці приховано прагнення ввести обов'язкове вивчення російської мови в регіонах, де не функціонують регіональні мови. Вони звернули увагу на відсутність у проекті закону вимог до теле- і радіокомпаній щодо щоденної квоти на мовлення державною мовою. Скандальним було й прийняття цього закону: відбувалися численні мітинги у Києві та у Львові у червні 2012 р., навіть голодування студентів й активістів, які звертались з промовою до парламентарів, що кожен народний депутат України, який проголосує за витіснення української мови з усіх сфер суспільного життя, буде занесений до «книги національної ганьби» і позбавлений політичного майбутнього. Проте закон було ухвалено. Чимало фахівців філологів, політологів заявляли, що ухваливши такий закон, саме парламент буде відповідальним за початок розколу країни – що врешті-решт і сталося: про що свідчить теперішня ситуація із окупованими українськими територіями.

Зараз цей закон є чинний, однак у січні 2017 р. у Верховній Раді України був зареєстрований проект №5670 «Закону про державну мову», яким пропонується розширити і закріпити використання української мови як державної у ЗМІ, виробництві і розповсюдженні фільмів й серіалів, а також у сфері реклами і книговиданні. Цей проект визначає правовий захист мовних прав і свобод людини та громадянина, де, зокрема, передбачає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої мовні права та свободи від порушень і протиправних посягань.

Прийняття нового мовного закону вже давно на часі і необхідний, зокрема, для врегулювання сфери ділових паперів.

У даний час українська мова вживає ться в багатьох сферах діловодства і в діяльності правоохоронних органів, зокрема:

1. Діловодство та документація:

а) мовою діловодства центральних та місцевих органів влади є українська;

б) мовою інформації та обчислювального забезпечення в органах влади, поряд з українською, може бути англійська, а в разі необхідності – російська та інші мови [4].

2. Мовою документів, що посвідчують особу або містять відомості про неї, є українська.

3. Мовою державних актів є українська.

4. Мовою збройних сил є українська.

5. Мовою правової допомоги в судах, правоохоронних органах тощо є українська. Особам, які не володіють українською в достатньому для відстоювання своїх прав обсязі, надається можливість скористатися послугами перекладача і в суді, і в правоохоронних органах [3].

6. Мова документів про вибори та референдуми:

а) виборчі бюлетені та бюлетені референдумів друкуються українською мовою;

б) агітаційні матеріали кандидатів на виборах виконуються українською, а також, за бажанням кандидата, мовою, поширеною в регіоні, де розповсюджуються ці матеріали.

7. Мова засобів масової інформації. Мова центральних та місцевих засобів масової інформації повинна бути переважно українською. Держава створює умови для забезпечення права усіх громадян України отримувати інформацію рідними мовами.

Питання врегулювання мовної проблеми, що на сьогоднішній день досить гостро постає в Україні, знаходить своє відображення в мовній політиці держави. Під державною мовною політикою слід розуміти комплекс дій і заходів, які проводяться державою з метою досягнення певних цілей у сфері мовних відносин. Можна лише зауважити що в роки незалежності в Україні було закладено основи законодавства про мови. Та, попри видиму толерантність,

воно містить багато суперечностей. Необхідно більш чітко визначити обов'язки посадових осіб, усунути суперечності як між різними частинами Закону України «Про засади державної мовної політики», так і між різними нормативними актами, а також усунути прогалини в регулюванні мовних відносин.

Література:

1. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 61. – Ст. 2471.
2. Ткаченко Є. В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: моногр. / Є. В. Ткаченко. – Х.: ФІНН, 2010. – С. 73, 77–78
3. Ткаченко Є. В. Мова як об'єкт правового регулювання / За заг. ред. М. І. Панова. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2006. – С. 54–57.
4. Ткаченко Є. В. Конституційно-правовий режим державної мови / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2007. – С. 180–182.

Боднар Ярина, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Кузьо Любов
Іванівна**, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАВООХОРОНЦІВ У СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИНАХ

Демократична культура і свідомість працівників правоохоронних органів відіграють важливу роль у виконанні службових обов'язків, несенні служби та визначають їх поведінку у повсякденному житті. Висока кваліфікація, професійна та моральна культура правоохоронців забезпечують високий авторитет і повагу у суспільстві. Державою визначені пріоритети та напрямки розвитку правоохоронних органів,

що знайшли своє відображення в Указах Президента, Постановах Кабінету Міністрів та наказах і розпорядженнях МВС України. Відповідно до окреслених в цих документах напрямів розвитку у підрозділах поліції мають бути створені всі умови для професійної і культурологічної підготовки правоохоронців. Важливе значення має вироблення основних критеріїв демократичної культури правоохоронця, яка лежить в основі етичної поведінки. Культура являє собою ступінь реалізації сутнісних можливостей правоохоронця, його потенціалу в діяльності. Культура, так само як духовність, формується соціальним середовищем, суспільством, його ціннісними установками, принципами та нормами. Вона є показником розвитку громадянського суспільства, його сутнісною характеристикою, що визначається закріпленими в Конституції правами та свободами громадян, законністю, рівнем правопорядку, станом правосуддя, повагою до особи. Отже, розвивається культура разом із мораллю. Втрата моральних цінностей правоохоронця призводить до втрати повноти його демократичної культури. Підкреслимо, що необхідна сума знань про конкретний об'єкт своєї діяльності, а також про засоби та прийоми впливу на нього є в сучасних умовах найактуальнішим завданням. Тому вирішальна роль у формуванні культури правоохоронців належить суспільним наукам.

Одним із результатів розвитку культури суспільства в цілому є Конституція. Культура правоохоронців формує свідоме ставлення до вимог Конституції, впливає на зміну її норм. Без поваги до Конституції, права, закону неможливі реалізація та розвиток культури. Важливою об'єктивною умовою її прояву в повній мірі є чітка регламентація прав та обов'язків працівників правоохоронних органів. Загальна культура правоохоронця має бути унормована правовою культурою через законність.

Конституційна законність – це складова частина правової системи держави. Вона є принципом діяльності держави, всіх державних та громадських організацій, їх органів. Конституційна законність як поняття – це вимога суворого та неухильного дотримання Конституції, вона зобов'язана пронизувати всі інститути держави та суспільства, що мають забезпечувати в країні реальну демократію. Не може бути рішень державних органів та громадських інститутів, орієнтованих не на Конституцію та закони, а на відомчі нормативні акти.

Конституційна законність – це складне багатогранне правове явище, яке розкриває практичне здійснення Конституції. В конституційній законності відбивається реалістичне ставлення до Основного Закону, його загальної обов’язковості, сили та соціально-юридичної цінності. Через конституційну законність формується зв’язок конституційних норм з громадянином, структурами соціального устрою, політичним режимом, формами та методами здійснення державної влади. Стан конституційної законності у суспільстві прямо пов’язаний з принципами: розподілу влади, самоврядування, плюралізму форм власності, соціальної справедливості, пріоритету загальнолюдських цінностей, гласності, підконтрольності, альтернативності.

У практичному вираженні конституційна законність являє собою фактичну реалізацію норм Конституції, яка розкривається через такі форми як виконання, використання та застосування. Дотримання Конституції означає насамперед утримання від здійснення заборонених нею дій. Ведучи мову про реалізацію забороняючих норм, потрібно виділити універсальні заборони, які звернені до всіх учасників суспільних відносин, а також ті, що стосуються лише окремих осіб. Виконання цих заборон є обов’язковою, передбаченою правовими нормами дією. Особливою формою реалізації норм Конституції є їх застосування, тобто державовладна діяльність по вирішенню конкретних юридичних справ повноваженими суб’єктами: органами влади, посадовими особами, службовцями.

Правова культура як елемент демократії є складовою політичної культури і заперечує авторитарний стиль керівництва, заорганізованість у вирішенні практичних питань, догматизм і бюрократизм, монополізацію ідеї. Елементами правової культури виступають правосвідомість, правова активність громадян, уміння ефективно використовувати право в соціальній практиці. Правосвідомість складається з правової ідеології (знання про право) і правової психології (відношення до права, правові емоції) і поділяється на звичайну, професійну та наукову. Професійна правосвідомість характерна перш за все для тих, чия діяльність пов’язана з охороною правопорядку, здійсненням правосуддя і наглядом за законністю. Водночас правосвідомість має поширюватися в усьому суспільстві і виступає важливим фактором у боротьбі зі злочинністю.

Культура правоохоронця має набути системних рис і сприйматися крізь призму загальнолюдських цінностей та інтересів держави, яка стоїть на сторожі законів. Культура включає мистецтво керівництва та мистецтво виконання і є невід'ємною від таких характеристик як самостійність, діловитість, відповідальне ставлення до справи. Вона передбачає точне і чітке виконання доручення в термін, як того потребує об'єкт управління та конкретні обставини. Так проявляє себе дисципліна правоохоронця. Важливим підґрунтям культури правоохоронців є їх свідомість. Основною ланкою свідомості особи є її наукові погляди, знання, оцінки і норми, вироблені суспільством, а також елементи повсякденної свідомості, яка базується, головним чином, на емпіричних уявленнях, життєвому досвіді, особистих інтересах. Цей комплекс набутків формується на базі особистого досвіду, завдяки участі у процесі правоохоронної діяльності та повсякденного життя. Повсякденна свідомість може заперечувати науковий підхід породжувати негативні погляди на соціальне життя та спричиняти поведінку, яка суперечить інтересам суспільства. З урахуванням того, що повсякденна свідомість правоохоронців формується під впливом умов практичної боротьби зі злочинністю, доцільно, оцінюючи ефективність процесу формування свідомості, розглядати взаємозв'язок практичної діяльності, свідомості і відношення людей до життєвих цінностей.

Реформи в системі МВС України мають посилити морально-етичні складові свідомості правоохоронців, створити умови для того, щоб вони стали високопрофесійними, компетентними, здатними діяти ініціативно і відповідально.

Література:

1. Білий П. Правова держава і правова культура: взаємозв'язок і результативність / П. Білий // Право України. – 1997. – № 12. – С. 75–77.
2. Зеленко І. П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. юрид. наук / І. П. Зеленко. – Х., 2006. – 22 с.
3. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права: підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – [3-тє вид., стер.]. – Львів : Новий світ, 2000, 2007. – 584 с. Філософські та методологічні проблеми права № 1–2, 2013 203.

4. Сербин Р. А. Правова культура – важливий фактор розбудови державності : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. юрид. наук / Р. А. Сербин. – К., 2003. – 15 с.

Бурак Софія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Головач
Тетяна Миколаївна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ПСИХОЛОГІЯ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ: ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ

Судова психологія – це психологія, яка застосовується у цивільних та кримінальних системах правосуддя. Відомий німецько-американський психолог Хьюго Манстер Берг (1863–1916) першим використав кримінальну психологію у своїх дослідженнях. Вчений приділяв увагу дослідженню ролі гіпнозу в суді, пам'яті свідків і неправдивих зізнань. Спираючись на такі дослідження і теорії, його послідовники намагалися зрозуміти як запобігти кримінальній поведінці злочинців до досягнення ними підліткового віку [5].

Найбільш важливими теоріями злочинної поведінки є: теорія раціонального вибору; теорія типів особистості Айзенка; теорія особистості; психодинамічна (психоаналітична) теорія особистості; теорія соціальної структури; теорія соціальної дезорганізації; теорія аномалії сучасного суспільства; теорія навчання; теорія субкультури.

Доктор Вільям Глассер дослідив поняття «теорія раціонального вибору» у психології злочинної поведінки. На думку багатьох криміналістів, саме теорія раціонального вибору найбільш повно пояснює дії злочинців. Згідно з цією теорією, злочинець міркує цілком раціонально при спробі вчинити злочин. Причини вчинення

злочину можуть базуватися на різних особистих потребах та боязні кримінальної відповідальності, а саме: жадібність, помста, гнів, ревнощі, причини сексуального характеру та марносластво.

Ганс Дж. Айзенк, британський психолог, відомий своєю теорією типів особистості. Ця теорія вказує, що злочинна поведінка є результатом взаємодії між певними екологічними умовами і особливостями нервової системи. Послідовники цієї теорії вважають, що кожен злочинець має унікальну нейрофізіологічну будову і при змішуванні цих факторів з певним середовищем факт вчинення злочину буде максимальним. Важливо зазначити, що Айзенк вважає, що злочинцями не народжуються [6].

Значення теорії особистості полягає у тому, що злочинність є продуктом неординарних біологічних чи психологічних рис. Зародження цієї теорії можна простежити у італійського криміналіста Чезаре Ломброзо. Вчений виділяв чотири типи злочинців: душегуб, злодій, насильник і шахрай. Важливим є те, що ця класифікація є актуальною і сьогодні. На думку Ч. Ломброзо, майбутнього злочинця необхідно розпізнати ще в дитинстві, адже його біологічний тип все одно змусить його зробити щось незаконне. Сучасні теоретики припускають, що існує певний зв'язок між поведінкою, хімічними змінами в мозку та нервовою системою [7].

Психодинамічна (психоаналітична) теорія особистості була розроблена Зігмундом Фрейдом в кінці 1800-х років, вона стала важливою концепцією в історії злочинності. З. Фрейд вважав, що кожна людина має найбільш значущі емоційні прив'язаності з дитинства, які у майбутньому можуть вплинути на міжособистісні відносини індивіда. Теоретики психоаналітичної теорії вважають, що злочинці мають ID-домінуючі особливості. Іншими словами, вони втрачають контроль над собою і необхідність задовільнити свою нерациональну потребу переважає над здоровим глуздом [8].

Соціальна дезорганізація розглядається як система соціальних процесів, що спричиняють дії (у межах певної спільноти), які не відповідають загальноприйнятим нормам, оцінюються негативно, а також перевищують припустимі межі, та загрожують нормальному розвитку процесів спільного життя. Загалом, дезорганізація полягає

в розшаруванні інститутів, які не виконують завдань, у послабленні механізмів контролю, у поведінці, яка суперечить нормам.

Теорія напруження стверджує, що злочин є функцією конфлікту між людьми, цілями і засобами, які вони можуть використовувати для їх отримання. Теоретики стверджують, що, хоча соціальні й економічні цілі є загальними для людей усіх економічних верств, можливість отримання цих цілей є класово-залежними. Члени нижчого класу не можуть досягти успіху за допомогою звичайних засобів. Нижчий клас суспільства можуть прийняти ці умови і жити соціально спокійним життям, або вони вибрати альтернативні засоби досягнення успіху, такі, як крадіжки і насильство.

Найбільш загальний підхід до соціального вчення є теорія процесу навчання. Альберт Бандура, впливовий психолог ХХ століття, був першодослідником цієї теорії. Його спостереження почалися з тварин. Вчений дійшов висновку, що, спостерігаючи за іншими, які ведуть себе вороже, тобто переймати їх модель поведінки, можна навчитися бути агресивними [4].

Засновником теорії часткової аномалії сучасного суспільства був соціолог Еміль Дюркгейм. Він вважає, що злочинність – це явище цілком нормальне і навіть корисне. Дюркгейм припускав, що «чим більше людина має, тим більше вона хоче, оскільки отримані блага лише стимулюють, але не задовольняють потреби» [3].

Не менш цікавою є теорія навчання. Першим висунув цю теорію Габріель Тард. Вчення свідчить, що злочинцем може стати будь-яка людина, оскільки природжених злочинців не буває. Успадкувати можна лише здатність до навчання, що дозволяє індивіду засвоювати будь-які форми поведінки, як соціально-нормальні, так і злочинні чи девіантні [1].

Важливо зазначити і те, що культура передається з покоління в покоління та містить сукупність певних норм поведінки. Проте культура часто змінюється і відповідно змішується з іншими культурами і формами поведінки. Теорії субкультур роблять важливу спробу пояснити не тільки підліткову злочинність, а й бандитизм. Прихильники цієї теорії Альбер Кoen, Річард Клоуард і Ллойд Олін зосереджують значну увагу на причинах цього явища, підкреслюючи значення конфлікту між цінностями і цілями середнього класу

суспільства. Але у той час Уолтер Міллер зазначає, що девіантна поведінка підлітків бере свій початок із системи цінностей нижчого класу суспільства. Такі теорії субкультур пов'язані значною мірою з певними особливостями суспільних верств [2].

Прослідкувавши генезис злочинної поведінки від її витоків до настання наслідків, можна констатувати, що вона є низкою багаторазової взаємодії між особистістю і середовищем. Незважаючи на відмінності у теоріях, які були подані вище, всі вони мають наукову цінність. Злочинна поведінка проявляється у різних аспектах життя суспільства, і вона повинна бути назавжди викоренена з соціуму. Проблеми злочинної поведінки в їх науковому та практичному аспектах є важливими для розуміння злочинності та її причин, а отже, і для боротьби з нею.

Література:

1. http://pidruchniki.com/12120124/sotsiologiya/teoriya_podrazhaniya_idei_tarda
2. <http://wap.yurpsy.borda.ru/?1-2-0-00000025-000-0-0-1467467370>
3. <http://www.socioschool.ru/sschools-817-1.html>
4. <https://blog.cognifit.com/ru/теория-социального-научения/>
5. <http://yurpsy.com/files/ucheb/past/02.htm>
6. http://pidruchniki.com/20080215/psihologiya/teoriya_tipiv_osobistosti_gansa_ayzenka
7. <https://pravo.ru/review/view/140647/>
8. <https://psyera.ru/5024/teoriya-lichnosti-freйда>

Буркало Марія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Юськів Богдана
Миколаївна**, старший викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення (*Львівський
державний університет внутрішніх
справ*)

ПОНЯТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Право-це дуже складне соціальне явище, норми якого регулюють і охороняють найбільш важливі суспільні відносини, соціальні та моральні цінності з позиції інтересів суспільства, держави і особи. Ці відносини визначаються громадянським суспільством і державною владою. Кожне суспільство має своє право, сильне можливістю визначити і забезпечити особисті права членів суспільства.

При правовій регламентації суспільних відносин днією з глобальних проблем є визначення засад, на які повинен опиратися на вміст правової норми, до якого важливого результату він повинен привести учасників суспільних відносин, що є дійсним, нормальним для суспільства на цьому етапі його розвитку і яким чином суспільство повинно прямувати до соціального поступу. Визначення цього завдання допоможе визначити пріоритети розвитку держави і суспільства, сприятиме досягненню соціальної справедливості. Лише тоді громадяни будуть почувати себе спільнотою, яка поєднає єдиними цілями на шляху до соціального прогресу.

Основним Законом нашої держави – Конституцією визначено, що в Україні діє принцип верховного права. Відповідно до статей 21-23 Конституції України всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, є невідчужуваними та непорушними. Кожна людина має право на вільний

розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Отже, Конституція України виходить із принципів моральних постулатів права, а права та обов'язки громадян як основні морально-правові вимоги – це наріжний камінь у побудові громадянського суспільства.

Ось чому держава повинна визнавати, поважати й утверджувати основні людські і моральні цінності, притаманні кожній людині і які постають з істини про людину, яку не може створити, змінити чи знищити жодна людина чи держава. Ці істини треба визнавати й утверджувати, як складові об'єктивного морального закону, «природного закону», вписаного Богом у серце людини, як нормативні орієнтири для права у громадянському суспільстві.

Сутність права проявляється також у меті та призначенні права, спрямованості його на упорядкування суспільних відносин, тобто у динамічно-регулятивній площині, в якій важливу роль відіграють морально-етичні категорії: свобода, справедливість, рівноправність.

Велике значення духовності у праві. Оскільки духовність має визначальну роль у формуванні моральних засад, то забезпечити порядок в суспільстві з високим рівнем духовності набагато легше.

На кожного юриста покладено велике завдання – стояти на сторожі конституційних прав та свобод громадян, справедливості, поєднаної з милосердям, бути відповідальним за моральний мікроклімат українського народу у всіх сферах його життєдіяльності. Служіння закону і відстоювання справедливості – це покликання усіх юристів, професіоналізм і принциповість правника відображає стан правової культури суспільства.

Справедливість, як соціально-політична і морально-правова категорія, сьогодні стає чи не найбільш актуальною. Вона характеризує відповідність між практичною роллю індивідів або соціальних груп у житті суспільства та їх соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками між вчинками та винагородами, заслугами людей та їх суспільним визначенням.

Згідно зі Святим Письмом – мірилом людської справедливості, що її вимагає устій життя в державі, є справедливий Бог. Справедливість

треба завжди оживляти любов'ю, яка проникаючи на всі рівні життя суспільства, є найголовнішим фундаментом усіх міжособистісних відносин, що складають сукупність суспільного життя. Отже, любов – передумова справедливості.

Жоден закон, жодні правила чи домовленості ніколи не переконують людей і народи жити в єдності, братерстві і мирі, жодна аргументація не здатна переважати заклик любові. Однієї справедливості недостатньо, оскільки під її огідою часто прикривається жорстокість, помста, зневага, а тому справедливість повинна йти поруч із милосердям та любов'ю – основними складовими християнського життя громадянина, суспільства. Вона – сила, яка здатна надихнути нові шляхи вирішення проблем сучасного світу.

Справедливістьна дзвичайно важлива в наші дні, коли цінність людини, її права, не зважаючи на проголошені наміри, наражається на небезпеку прагнення виключного критерію корисності та власності.

Якщо поняття справедливості – це поняття правильності, істинності, виправданості соціальної відмінності людей у суспільних відносинах, то саме право, сприймаючи їх як вихідні критерії, стає у той же час тим засобом, за допомогою якого справедливість реалізується.

Зазначимо, що у праві враховуються і такі складові морально-етичної сфери, як добро, любов, милосердя, повага до гідності людини та ін., що належать до істотних критеріїв для розуміння змісту права, його виправдовують чи заперечують, але стають морально-ціннісними критеріями права. Милосердя не можна відділити від справедливості. Більше того, милосердя – це умова та підстава справедливості.

Отже, справедливість – це чеснота та особиста риса людини як моральної істоти у її ставленні до інших людей, що відкриває вразливість як на суспільне добро, так і на суспільне зло. Правова справедливість становить категорично-безумовний моральний обов'язок влади – вищий від будь-яких її прогресивних цілей і завдань.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – Київ, 1997.
2. Шемчушенко Ю. С. Юридична енциклопедія / Ю. С.Шемчушенко. – Київ, 2003.

Вигінний Іван, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Кашук
Мар'яна Григорівна**,
доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МИСТЕЦТВО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ КРИЗЬ ПРИЗМУ МИНУЛОГО І ТЕПЕРІШНЬОГО

«Розумна людина завжди
повинна пам'ятати про те,
що, будучи нащадком минулого
вона, одночасно, є батьком майбутнього»
(*Герберт Спенсер, англійський філософ і соціолог*)

Історія дає нам безліч безцінних моментів та людей, які своїм прикладом доводять величезну вагу вдало підібраних слів. В цій праці ми намагатимемось довести, що публічний виступ є важливим інструментом кожної людини, яка ставить собі за мету не тільки самовираження, – але й самоствердження, як такої, що може зробити наше «завтра» кращим за наше «вчора».

На нашу думку, розпочати варто з античності, яка славиться своїми постатями періоду Стародавнього Риму, серед яких найбільш відомим є Цицерон, який в той час буквально вражав суспільство своїми промовами. Оратор присвятив своє життя мистецтву виступу, і, судячи з того, який спадок у пам'яті світу він залишив, – у своїх діяннях він був більш ніж успішним. Для промов провідного оратора Риму характерні мелодійність та ритмічність, а зміст його фраз відбивав усі ті риси, які були панівними у тогочасному суспільстві – градація, іронія, оклики. Цицерон створив власний ораторський

стиль, який навіки став взірцем красномовства, він поєднав у своєму стилі простоту, безпосередність і пишність, інтелект і почуття, логіку і екстаз, а також полюбляв етичні антитези: «Адже на нашій стороні бореться почуття честі, на тій – нахабство; тут сором’язливість, там – розбещеність; тут вірність, там – обман; тут доблесть, там – злочин; тут чесне ім’я, там – ганьба; тут стриманість, там – розбещеність». Урок, який несе нам ця постать з минулого, на нашу думку, доволі простий, і водночас важкодосяжний – для того, щоб бути хорошим оратором, треба бути людиною високої культури, яка знає, як змусити аудиторію сміятися і плакати, розуміє вплив ритму на слух аудиторії. Залишивши нам чимало творів повчального змісту, Цицерон зробив неабиякий вклад у вдосконалення мистецтва публічного виступу для безлічі поколінь.

З плином часу, людські цінності змінюються, як і речі, що змушують людей дослухатися. Якщо в період Античності такими речами були людські цінності й громадянські права, то в Середньовіччі їх замінили релігія та служба на благо вищої цілі. Якщо в Античності оратор вважався успішним через донесення власної думки, то після падіння Риму і аж до епохи Відродження проповідники досягали успіху тим, що їх власне втручання в промову було мінімальним. Цитуючи Біблію, вони говорили людям те, що вони хотіли почути, тим самим давали надію на краще життя. Проте були й випадки, коли видатні постаті створювали власні промови, які запалювали вогонь у серцях людей – одним з таких випадків була промова Папи Римського Урбана II на Клермонському соборі 26 листопада 1096 року. Його промова не була цілком достовірною. Як нам відомо, Папа дещо прикрасив як вступну, так і практичну частину – розповів християнам про те, що їхні побратими по вірі страждають під гнітом мусульман, а сама земля Єрусалимська повниться медом і молоком: «Земля, яку ви населяєте, стиснута всюди морем і горами, і тому стала тісною при вашій численності. Багатствами ж вона не багата і ледь може прогодовувати тих, хто її обробляє. Звідси походить те, що ви один одного кусаєте і пожираєте, як пси безсоромні, ведете війни, наносите смертельні рани. Нехай же тепер припиниться ваша ненависть, змовкне ворожнеча, стихнуть війни і задрімає міжусобиця Божа! Мир тут, війна там! Ідіть до Гробу Святого, і Свята Церква

не обмежить своїм піклуванням ваших близьких. Звільніть Святу Землю з рук язичників і підпорядкуєте її собі. Земля та тече медом і молоком. Хто тут прикрий і бідний, той буде радісний і багатий!». Такі слова викликали справжній релігійний екстаз як у простолюдинів, так і у представників знаті – тим самим підштовхуючи їх на дії, які за звичайних умов вони б не вчинили. Промова Урбана II є чудовим прикладом того, як можна змусити людей змінювати світ одною промовою, – а по суті, він просто сказав їм те, що вони хотіли почути.

Наша сучасність досі пам'ятає палку промову доктора Мартіна Лютера Кінга 28 серпня 1963 року під назвою «Я маю мрію». Дана промова несла в собі антирасистський зміст, оратор закликав до рівності темношкірих і білих людей, постійно промовляючи, що він мріє про те, щоб такий день настав: «Я мрію про те, щоб одного дня чорношкірі хлопчик і дівчинка могли взятися за руки з білошкірими хлопчиком і дівчинкою, і змогли бути друзями. Я мрію про те, щоб одного дня чорношкірі люди змогли бути по-справжньому вільними у нашій прекрасній країні, щоб всі Божі діти могли молитися разом, боротися разом, йти в тюрми разом, відстоювати свою свободу разом! Це те, про що я мрію сьогодні!». Його промова швидка і динамічна, близько 120 слів за хвилину, кожне слово наповнене емоціями й закликами до рівності у суспільстві, вона сповнює людей надією та вірою у те, що краще життя настане. Своїми словами він мотивував людей до рівності, злагодженості й мирного співіснування – цей виступ є ще одним прекрасним прикладом того, як промова змушує людей єднатися, навіть крізь роки, результат чого ми бачимо сьогодні. Закінчивши промову словами: «Коли ми дозволимо свободі дзвеніти, коли ми дозволимо їй дзвеніти з кожного села і кожного сільця, з кожного штату і кожного міста, ми зможемо прискорити настання того дня, коли всі Божі діти, чорні і білі, євреї і язичники, протестанти і католики, зможуть узятися за руки і заспівати слова давнього негритянського духовного гімну: «Вільні нарешті! Вільні нарешті! Спасибі всемогутньому Господу, ми вільні нарешті!», він наче підкреслив вагомість свободи та рівності всіх людей, незалежно від раси чи віросповідання, тим самим зробивши акцент саме на ідеї, а не виділенні чорношкірого народу – ідеї процвітання в рівності, процвітання без дискримінації та расизму.

Історія знає багато персоналій, промови яких є свідченням того, що слова мають справді величезне значення, чи то культурне, чи то політичне або побутове. Справді – Уїнстон Черчілль, Маргарет Тетчер, Стів Джобс та Ілон Маск є прикладами того, як промовою можна мотивувати людей до звершень, а отже, і прикладами того, як багато важить слово у людському житті. Завдяки минулому ми будуємо своє майбутнє, і, пам’ятаючи промови вищезгаданих та багатьох інших людей, ми можемо виробити власний стиль ораторства, а від так – досягти того, щоб кожна промова була особливо значущою і цікавою.

Гуменюк Микола, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Сковронська Ірина Юріївна**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення (*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ «ЗЛОЧИН» І «КАРА» В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Мову справедливо називають тим засобом, що дає пояснити духовність людини, систему її цінностей, ментальність, тобто спосіб мислення, процес породження думки, світогляд, поведінку. Саме мова визначає спосіб членування світу у тій чи іншій культурі, спосіб його опису, інтерпретації. Саме за допомогою мови людина описує категорії права, інтерпретує закон.

Історія становлення правових систем європейських держав споконвіків ішла пліч-о-пліч із намаганням розв’язати проблему «право – справедливість», «злочин – кара». Ще в античні часи тогочасні нормативні акти творили достатньо високий рівень права у

свідомості громадян; вони не підлягали буденній політичній дискусії і могли бути змінені лише за особливих обставин. Хоча, з іншого боку, в суспільстві засуджувався правовий позитивізм. Так, Цицерон вважав найдурнішим припущення про справедливість усього, що записане в законах і взагалі у праві народів. Гострою була також проблема зневажання закону, свавілля сильних у ставленні до слабших, про що свідчать уже ранні твори грецької літератури, зокрема «Теогонія» і «Труди і дні» Гесіода [3, с. 539–604].

Як слушно зазначає В. М. Сироткін, «правову свідомість трудящих мас класового суспільства складали знання певних норм офіційного права та традиційні народні правові звичаї й поняття. Звід останніх у науково-публіцистичній літературі відомий як «звичаєве право». Хоча з розвитком урядового законодавства характер правової свідомості селян зазнав чимраз більшого впливу, проте роль звичаєвого права у регулюванні їх життєдіяльності залишалася досить значною навіть за умов панування капіталістичних відносин [6, с. 40].

Мова у праві – це не тільки питання юридичної техніки та стилістики, це конструктивна основа існування самого права як своєрідного соціального феномена. Юридичні норми закріплені словесно, тому поглиблені знання про властивості слова дають змогу осягнути логіку юридичного мислення, більш глибоко розібратися у системній побудові права і механізмах її дії на свідомість і поведінку людей. Ключові слова мови права – це завжди «сигнали» певного юридичного світогляду, що виражають духовно етичні ідеали суспільства та моральні принципи, усвідомлені людським розумом, сприйняті правовою системою і вербалізовані у мові. У мові відображено і деформації правосвідомості, що виникають у суспільстві.

Суть права, право тісно пов'язане з концептами *правди, істини, святості*. Ідеї істинності, що мають безпосереднє відношення до кожної людини, поєдналися у моральному терміні «*правда*», що походить від старослов'янського **правъ* (*прямий, правильний, справжній*) зі смисловими відтінками, які поступово розвинулися, – «добрий», «чесний», «порядний», «сильний», «дієвий», «сміливий», «такий, що прагне вперед» [4, с. 550–551]. Одним і тим самим терміном позначилися і *правда життя*, тобто вільне самозречення особистості

в ім'я блага, і *правда в юридичному аспекті*, тобто найважливіший принцип суспільної справедливості, Так сформувалося «право» як абстрактне поняття, зокрема й у значенні «*правосуддя*», «*справедливості*», що містить такі смисли, як: «*визнана звичаєм або надана влада*», «*сила*», «*воля*», «*свобода дії*»; *влада і воля в умовних межах*».

У словах *право, справедливість, правосуддя і правда*, а отже і в поняттях «*злочин-кара*» в українській мові простежуємо етимологічно спільний корінь [4, с. 550]. У цьому, очевидно, слід убачати давню глибоку українську традицію втілення у праві правди та справедливості.

Лексема *правосуддя* у великому тлумачному словнику української мови ототожнюється із *справедливим судом*. Словник українських синонімів підкреслює, що *правосуддя (юстиція, суд, судівництво; судочинство)* має своїм завданням забезпечити точне і неухильне виконання законів [7, с. 917]. Дані лексеми імплікують додаткові смисли цієї моральної категорії, такі як «*вірний*», «*правильний*», «*істинний*», «*правдивий*», «*правомірний*», «*законний*», «*праведний*», «*совісний*», «*чесний*» і т. д. Вони свідчать, що довіра до людей, які здійснюють правосуддя, була високою, як високою була суспільна оцінка їхньої діяльності, статус у суспільстві.

Ключове слово «*правда*», що об'єднувало пізнавальну категорію істини із етичною категорією справедливості, й визначило сприйняття правової дійсності. Ще у період Київської Русі право базувалося на морально-етичних цінностях свого часу. Така установка відповідно вплинула на формування і розвиток української юридичної мови.

Давні слов'яни іменували звичай словами *закон, правда, право*. У розмовно-побутовому стилі слово *правда* означало «*справедливість*» і за семантикою було протилежним до слова *кривда*. Крім того, протиставлення *правда – кривда* було одним із головних у слов'янській язичницькій міфології. Поширення дії закону як норми обов'язкової поведінки людей під страхом владного примусу призвело до семантичного ототожнення термінів «*правда*» й «*закон*» [2, с. 19]. У сучасному судочинстві ці поняття трансформувалися у «*злочин-кара*».

Як подає тлумачний словник української мови, *закон* – це: «1. Встановлене найвищим органом державної влади загально-

обов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу (...) // *тільки одн., без додатка*. Сукупність таких загальнообов'язкових правил та державних постанов, що визначають суспільні відносини людей; втілення найвищої влади в суспільстві (...); // *у знач. присуд., перен.* Те, що сприймається як незаперечне розпорядження, веління, обов'язкове для неухильного виконання (...); 2. *кого, чого, чий і без додатка*. Загальноприйняте усталене правило співжиття, норма поведінки (...); // *звичай, обряд* (...); 3. *чого, перен., мн.* Основні правила в якій-небудь ділянці людської діяльності, що впливають із самої суті справи (...); 4. *чого і без додатка*. Об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їх внутрішньої природи, сутності; закономірність (у 2 знач.) (...); // *основне положення якої-небудь науки, що відбиває причинно-наслідковий зв'язок між явищами, характеризує перебіг названих процесів у природі або суспільстві* (...); // *що-небудь неминуче, незаперечне, що є виявом певної закономірності* (...); 5. Сукупність догм (основних положень) якої-небудь релігії, віровчення (...); *закон божий* – у дореволюційній школі – спеціальна дисципліна, що вивчала основи православного віровчення (...) [8, т. 3, с. 154–155].

Поняття *закон* обґрунтовувалося в науці протягом кількох тисячоліть. Був час, коли в це поняття включали всі джерела права або ж якогось одного з них. У XIX ст. пропонували навіть розрізняти формальний (прийнятий за встановленою процедурою законодавчим органом) та матеріальний як синонім до терміна *джерело права* закони [5, с. 162].

А. Б. Венгеров, цитуючи п. 1 ст. 120 Конституції Російської Федерації 1993 р. зазначив, що «судді незалежні і підкоряються тільки Конституції Російської Федерації та федеральному закону», в якому недоречно вжитий термін *закон*. «Але тоді виникає запитання, – пише далі науковець, – а чому суддя не повинен підкорятися закону, прийнятому суб'єктом федерації, іншими джерелами права?» [1, с. 408–409]. «Подібні помилки, – як слушно пише Ю. Ф. Прадід, – на жаль, трапляються і в українських нормативно-правових актах [5, с. 162].

Зі зміною принципів, що конституують розуміння права, змінюється й правова мова, а також спостерігається поява певних лексико-граматичних варіацій, оскільки нові ключові слова мають своє

специфічне значення, інші можливості синтаксичної сплучуваності. Сучасна дійсність знову активізує проблему трансформації юридичної мови. Чинне законодавство, юридична наука та практика застосування права оперують поняттями «пріоритет прав та свобод людини і громадянина», «розподіл влади» тощо. Водночас юридична мова здатна здійснювати і зворотний вплив на правову систему суспільства. Справа в тому, що слова, які використовують у процесі конструювання права та його інститутів, задають ті чи інші схеми сприйняття довкілля, наприклад: *право – справедливість – революційна доцільність; право – справедливість – дотримання прав людини; покарання – відшкодування за збиток, помста; покарання – страх перед відповідальністю; покарання – поновлення соціальної несправедливості* тощо. Такі концептуальні схеми стають невід’ємною частиною суспільної свідомості. Вони відіграють роль своєрідного «культурного реформатора» соціального життя і тією чи іншою мірою впливають на прийняття різних нормотворчих та правозастосовчих рішень.

Література:

1. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юрид. вузов. – М.: Новый Юрист, 1998. – 480 с.
2. Іванівська О. П. Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект: навч. посібник / О. П. Івановська. – К. : ТОВ «УВПК «ЕКС-Об», 2002. – 264 с.
3. Історія європейської ментальності / За ред. Петера Дінцельбахера / переклав з нім. Володимир Кам’янець. – Львів: Літопис, 2004. – 720 с.
4. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / Редкол.: О. С. Мельничук (головн. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1983. – Т. 4 : Н – П.
5. Прадід Ю.Ф. Зміст понять та значення термінів *закон* і *законність* в сучасній юридичній літературі // У царині лінгвістики і права: Сімферополь: Еліньо, 2006. – С. 163–165.
6. Сироткін В.М. Прислів’я та приказки як джерело вивчення етико-правових звичаїв і уявлень українського народу // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 1. – С. 39–42.
7. Словник синонімів української мови: у двох т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Голова щук та ін.; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови. – К., 200. – Т. 2: О-Я. – С. 381.
8. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка. – Т. 1, 1970. – 800 с.; Т. 3, 1972. – 746 с.

Гурковський Дмитро, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Андрушко
Людмила Миколаївна**, кандидат
мистецтвознавства, в. о. доцента
кафедри філософії та політології
*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ АТЕЇЗМУ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

В наш час є дуже актуальною тема релігії та віри. Вірити у Бога чи ні є важливою темою для кожного. Люди намагаються досягнути секрети світобудови, зрозуміти істину, пізнати задум і причину буття, дізнатися своє призначення, зрозуміти сенс життя. Їх не влаштовують готові аксіоми, які пропонує релігія. Вони хочуть самі знайти відповіді на запитання, розкрити смисл суцього. Сила цього бажання закладена в одному з векторів, що обумовлюють життєвизначальні інтереси особистості. Пошуки сенсу та істини найчастіше приводять людину до віри: віри в Бога або богів, у вселенський розум, карму і реінкарнацію в колесо Сансари, віри у те, що кожна людина може стати Буддою, і навіть в те, що Бога не існує, і єдиний спосіб пізнання Всесвіту – це людський розум і прикладні науки. Очевидно, саме тому в богослов'ї є думка, що атеїзм – це одна з форм віри, оскільки це особливий світогляд, що пояснює устрій світу та буття, а для заперечення існування в цьому світі вищих сил необхідна впевненість в істинності своїх поглядів [5].

Очевидним є те, що світ знаходиться у такому стані, що ми ще не прийшли до вершини наших можливостей, оскільки людство розвивається постійно. Прогрес та удосконалення на мою думку мають свої межі, тому постає питання для чого людині віра і чи взагалі необхідно у щось вірити.

У більшості країн світу діти за звичай сповідують релігію батьків, проте суспільству важко усвідомити те, що це залишає глибокий відбиток у психіці дитини, яка як чистий лист сприймає нові ідеї [1, с. 7–8]. На поч. ХХІ ст. в Україні є толерантне відношення до релігій. У Конвенції про права дитини стаття 14 та 29 чітко вказано поважати право дитини на свободу вибору релігії, а також у нашій державі це стаття 35 Конституції України [5]. Дитина перебуває під впливом та авторитетом батьків. Існує ризик, що після того як батьки запропонують свою віру дітям вони не змінять її, оскільки діти не хочуть попадати у немилість до своїх батьків. Багато людей у світі сповідують християнство, мусульманство, іудаїзм але є і такі хто просто не вірить чи не причетний до жодної з них [4, с. 56].

Проблемою існування Божественного цікавились з найдавніших часів. В різний час, практично у всіх епохах існували прихильники течії атеїзму. Першим яскравим атеїстом був філософ античності Діагор, який пристрасно критикував віру стародавніх греків [3, с. 13]. Сократ – давньогрецький філософ, звинувачувався в атеїзмі за те, що викликав в афінян невпевненість в богах, яких шанувало місто. І саме тому був приречений до покарання [3, с. 14–15]. Не варто стверджувати, що антична філософія зі сформованими в ній умоглядними способами обговорення проблем, в тому числі що стосуються богів або бога, з впевненістю вела до теоретичного «атеїзму». Проте, очевидно, що античні філософські вчення, незважаючи на їхні істотні відмінності – від розуміння богів як явища «космічного життя» у Епікура, Демокріта, і Лукреція до близьких до монотеїзму Сократа, Платона, Арістотеля, Платона, – швидше розхитували традиційну релігію і міфологію, ніж зміцнювали її [3, с. 17]. Проте саме античність дала сильний поштовх для атеїзму, який з часу раннього середньовіччя і до ренесансу розвинувся і в мусульманських країнах. Омар Хайям є представником антирелігійних поглядів. Хайям висміював релігійний заклик до відмови від благ земних в ім'я благ, що чекають нас потойбіччі. «Ніякого загробного світу, – говорив він, – немає. Існує лише потусторонній світ, де панують закони природи. Перед їх обличчям молитви і базікання про рай і пекло смішні». Блаженний Августин навіть стверджував, що «мудреці їх, так звані філософи, школи мали різні, а храми шанували загальні», які він використав в своїй книзі «Сповідь» [7].

Серед відомих атеїстів варто згадати філософів Девіда Юма, Дені Дідро, Михайла Бакуніна, Фрідріха Ніцше, Карла Маркса, Жан-Поля Сартра; поетів і письменників Едгара Аллана По, Марка Твена, Бернарда Шоу, Марселя Пруста, Айзека Азімова, Гаррі Гаррісона, Станіслава Лема, Умберто Еко. Засновник психоаналізу Зигмунд Фрейд також прихильник атеїстичних поглядів. Він з цього приводу зазначає, що релігійні вірування - це в деякій мірі певний вид невроту і що, ставши атеїстами, люди будуть мати більш здорову психіку.

Розглянемо класифікації віри в світі. Зараз ми усі користуємося класифікацією за Докінзом. Активний борець за теорію, що Бога не існує і пояснює усі процеси за допомогою біологічної еволюції. У 2006 році була видана книга Докінза «Бог як ілюзія» що стала світовим бестселером [2]. В ній доводиться, що надприродний творець швидше за, все не існує і що віра в нього є маренням – сталим хибним переконанням. Станом на січень 2010 року було продано більш ніж 2 мільйони екземплярів англomовної версії книги та зроблено переклади більш ніж 30-ма мовами. Отже за Докінзом: Теїзм – це віра в монотейстичного (Бога) або політейстичних (багатьох богів), який активно впливає на світ, в якого люди щось просять чи щось отримують від нього. Деїзм – це віра в Бога як в творця світу, який не втручається в хід подій в світі, він є тільки на початку і в кінці світу. Пантеїзм – це ототожнювання бога як всесвіту, із законами природи. Атеїзм – повне заперечення існування Бога. Агностицизм – це твердження про те що зараз на даному етапі не можливо довести існування Бога чи спростувати це твердження [2].

На поч. XXI ст. жителі нашої планети все частіше покидають рамки релігій та звертаються до атеїзму. Науковці розглядають причини таких різких змін в думках людей і аналізують чим спричиняється такий перехід від віри до не віри. Першою і мабуть найважливішою причиною є те, що люди не бояться природи і мають позитивний прогноз власного майбутнього. Це підтверджується, що у таких країнах, як Японія, Велика Британія, Канада, Південна Корея, Нідерланди, Чехія, Естонія, Німеччина, Франція і Уругвай лише століття тому релігія мала велике значення. Але сьогодні частка вірян там скоротилася до найнижчих у світі показників [7, с. 87]. Можливо така динаміка завдячує тому, що всі ці держави мають

розвинену систему освіти й соціального забезпечення, і у них практично вирішена проблема соціальної нерівності, а їх громадяни є фінансово благополучними.

Отже, я не намагаюся переконувати читача у тому, що атеїстичні погляди є рухом вперед та формою критичної оцінки дійсності. Це вибір кожного. Моє наукове дослідження проведене з метою допомогти студентській молоді зрозуміти причини переходу людей від релігійних поглядів до атеїстичних.

Література:

1. Базникін Ю. Кишеньковий словник атеїста / М. Біленький, Бєлов А. та ін. ; Під ред. М. П. Новикова. – 4-е изд. – Москва : Политиздат, 1983. – 271 с.
2. Докінз Р. Бог як ілюзія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://skepdic.ru/wp-content/uploads/2013/05/Dokinzi_Richard_-_Bog_kak_illuziia_skepdic.ru_.pdf
3. Дулуман Є. К., Закович М. М., Рибачук М. Ф., Філіпович Л. О., Яроцький П. Л. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М. М. Заковича. – К.: Вища школа, 2000. – 350 с.
4. Колтунюк С. В. Культура. Атеизм. Личность / С. В. Колтунюк. – К.: Издательство политической литературы Украины, 1988. – 138 с.
5. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
6. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
7. Маслов В. В. Культурологічний підхід до релігії та атеїзму / В. В. Маслов // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. – К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. – 213 с.

Дегтяр Вікторія, здобувач ступеня
бакалавра Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник – **Подворчан А. З.**
старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МОЛОДІЖНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова – величезне надбання людства та основою зростання особистості в цілому. Вона є не лише засобом спілкування, а також – необхідною умовою існування народу, таким собі «літописом нації», де кожне слово – це елемент, складова одного з її етапів розвитку.

Досконале володіння мовою стає важливим компонентом загальної культури особистості, сприяє грамотній підготовці фахівців у різних сферах, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійні обдарування особистості, сприяє її самотворенню та самовираженню [2].

Кожна особистість унікальна, як і її мовлення, що є виразником думки, почуттів, поглядів. Культура мовлення репрезентує рівень освіченості і культури взагалі. Адже в мовленнєвих, мовних формах відбиваються грані культури людини. Мовні конструкції, що склалися протягом віків, формують думку та її впорядковують.

Молодіжна лексика є тим щаблем мови, що постійно змінюється, розвивається. На становлення та виникнення такого явища впливає стрімкий розвиток інформаційних технологій, кримінальний жаргон, інтержаргон, іноземні запозичення, ненормативна лексика, власна інтерпретація серед молоді деяких термінів (*тусівка, на шару, комп, крейзі, паті*).

У системі молодіжного мовлення виділяються синонімічні ряди, елементами яких часто є слова кримінального жаргону, для яких ця семантика не властива. Наприклад, у молодіжному мовленні слово *чувак*

(чоловік, хлопець) може вільно замінятися такими одиницями: *кент* (у кримінальному аргі це слово має значення «друг»), *клієнт* («компаньйон злочину»), *дядя* («начальник тюрми»), *субчик* («браконьєр», «звідник»).

Одним із прийомів, що застосовуються у молодіжному мовленні є заміна слів їх семантичними синонімами, тобто такими, що мають не зовсім доречний смисловий відтінок. Наприклад, замість словосполучення: «іди сюди» вживається: «*мандруй сюди*», «*мігруй сюди*», «*крокуй сюди*» тощо.

Молодіжному мовленню також властива велика кількість вставних слів, що передають емоції розповідача *бляха-муха*, *блін*, *йо-ма-йо*. Семантика цих слів зрозуміла лише при усному мовленні і виражається тільки за допомогою інтонації.

Активно використовуються суфікси заниженого емоційного забарвлення, такі як: **-ха** – *депресуха*, *класуха*, **-юк** – *сидюк*, **-ло** – *хавало*. Використовуються і здрібніло-пестливі суфікси: *телик* – телевізор, *велик* – велосипед, *хом 'ячок* – комп'ютерна мишка.

Молодь, прагнучи вирізнитись серед інших, підпадаючи під вплив оточення, бажаючи бути сучасною, активно вживає емоційно-експресивну, занижену лексику. Як бачимо, у молодіжному середовищі сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із маси і спосіб вербального (мовного) спілкування.

Те, що становить внутрішній світ людини, частково або повністю реалізується у мовленні: це інтелект, світ емоцій, інтуїція та уявлення, світ аксіологічних орієнтацій, моралі, самоаналізу, самооцінки, віра та духовність – усе це багатство й різноманітність пов'язані із зовнішнім та внутрішнім мовленням, його культурою [4].

Шляхи підвищення особистої культури мовлення – різноманітні, проте для початку слід виробити стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу: потрібно уникати використання жаргонізмів, сленгу, аргі у повсякденному усному і писемному мовленні; не говорити квапливо – без пауз, «ковтаючи» слова; частіше «заглядати в словник», правопис, посібники із стилістики; оволодівати жанрами, видами писемного мовлення, зокрема ділового мовлення; привчати себе до систематичного запису власних думок та спостережень тощо.

Шляхів мовної досконалості безліч, проте всі вони починаються з любові до рідної мови, з бажанням майстерно володіти нею, з відчуттям власної відповідальності за рідну мову [1].

Отже, варто назавжди запам'ятати слова відомого українського письменника М. Рильського: «Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за правильність мови, за присутність мови, за багатство мови...» [3].

Література:

1. Корж А. В. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / А. В. Корж. – Київ : «КНТ»-«ЦУЛ», 2012. – С. 63.
2. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С. 312 .
3. Рильський М. Зібрання творів у 20 томах / Максим Тадейович Рильський. – К. : Наукова думка, 1983. – Т.1: Поезії 1907–1929. Проза 1911–1925. – С. 535.
4. Сагач Г.М. Риторика : навч. посіб. для студентів серед. і вищ. навч. закладів / Г. М. Сагач; [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : ВД «Ін Юре», 2000. – С. 568.

Дущак Олена, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Бондаренко
Вікторія Анатоліївна**, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

КОМУНІКАТИВНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Основною значущою одиницею мови є слово. Точність і ясність юридичної мови насамперед залежить від точного слововживання. Для того щоб у кожному конкретному випадку правильно і точно вибрати слово, необхідно знати його значення, смислові зв'язки з іншими словами.

Основна функція слова – називати предмети, їх якості, дії, стану, різні явища дійсності. Слово співвідноситься з явищами навколишнього життя, конкретними (суддя, протокол, обвинувачуваний) і абстрактними (злочин, злочинність, правопорядок, правосвідомість). Ця співвіднесеність з певним явищем, історично закріплена у свідомості мовців, називається лексичним значенням слова [1, с. 241].

Вживаючи слова «прокурор і адвокат», ми розрізняємо ці поняття за основними ознаками: прокурор підтримує державне обвинувачення в суді, адвокат захищає права підсудного; причому представляємо їх узагальнено, без індивідуальних характеристик. Злочин викликає в нашій свідомості поняття про нього як про негативне, протиправне явище взагалі, без конкретизації його видів. Поняття – категорія не мовна, а логічна, категорія мислення, але між словом і поняттям існує нерозривний зв'язок: поняття формується і реалізується тільки в слові. Саме здатність слів називати узагальнені ознаки явищ, давати поняття робить мову засобом спілкування.

У промові юриста точність вибору слів відіграє важливу роль у висловленні норм права, при позначенні дій обвинуваченого або підсудного, при обґрунтуванні кваліфікації злочину [2, с. 152].

Мова в діяльності юриста виступає як носій інформації і як засіб впливу. Вплив за допомогою мови буває різних типів: вплив людини на людину, людину на групу осіб, людини на аудиторію і ін.

Комунікативне призначення мови якнайкраще виражається у впливі на осіб, з якими працює юрист – свідків, підозрюваних, потерпілих, обвинувачених чи підсудних. Одне і те ж слово чи фраза можуть нести у собі різний зміст, оскільки усе напряду залежить від форми сказаного: крик чи шепіт, інтонація, тембр. Мовна компетенція у професійній діяльності передбачає вміння маніпуляції іншими особами, тому що слово – головна зброя юриста.

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;

- вміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера;
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватись у професійному спілкуванні;
- уміння працювати з різними типами текстів;
- уміння орієнтуватись у масивах різнометної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах комунікації;
- уміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням (миттєво відповідно реагувати на нову інформацію у контексті попередніх даних);
- володіння основами риторичних знань і вмінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії [3, с. 360].

Неабиякою перевагою у професійній діяльності буде знання іноземних мов, особливо англійської. Будучи провідною у світі мовою, вона відчиняє двері людям, які прагнуть розширювати свої вміння, навички, успішним людям, кар'єристам, а також усім тим, кому доводиться працювати з широким спектром соціальних верств, зокрема юристам.

Володіючи двома і більше мовами особа має можливість спілкуватись з усіма, чиї здібності також не обмежуються лише рідною мовою. Наприклад, якщо підсудний розмовляє іспанською, але знає англійську, а юрист українець, проте аналогічно має рівень англійської, вони матимуть змогу співпрацювати.

Знання іноземних мов завжди підвищує рівень юриста на конкурентному робочому ринку, оскільки зараз більшість роботодавців звертають увагу на таку професійну перевагу. І не дарма – багатство мов підвищує рівень комунікабельності, а вона (комукація) грає важливу роль у діяльності юриста.

Професійна мовна (мовнокомунікативна) компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, необхідних для якісної професійної діяльності.

Література:

1. Чуфаровский Ю. В. Юридическая психология [Текст] : учебник / Ю. В. Чуфаровский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2008, 2010. – 480 с.
2. Сергеїч П. Мистецтво промови на суді / П. Сергеїч. – К., 2017. – 332 с.
3. Мацько Л. І. Культура української фахової мови [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Академія, 2007. – 359 с.

Жупник Тетяна, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник – **Кость
Світлана Петрівна**, кандидат наук
із соціальних комунікацій,
доцент кафедри початкової та
дошкільної освіти (*Львівський
національний університет
імені Івана Франка*)

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ТА ВИХОВАННЯ «ДІТЕЙ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ» (за А. С. Макаренком)

Починаючи з дошкільних закладів, далі у школах і вищих навчальних закладах педагоги зауважують і виокремлюють осіб, яких в сучасній педагогічній науці прийнято називати терміном «дітей асоціальної поведінки». Дуже часто педагоги не можуть з певних причин впоратись з вихованням таких учнів у школі і тоді залучають спеціальні органи, які спеціалізуються по роботі з «особами асоціальної поведінки» – соціальні чи правоохоронні.

Вже в 20–30-і роки 20 ст. були відокремлені три групи причин, що визначають важковихованість і відхилення в поведінці: соціальна зіпсованість, педагогічна запущеність та аномальні, хворобливі

відхилення в психічному розвитку. Цими причинами були і залишаються сирітство, бездоглядність, низький рівень духовного розвитку батьків, консерватизм вчителів, помилки в шкільному та сімейному вихованні. Зовнішні негативні явища, в комбінації зі слабкостями і відхиленнями в психіці, створюють внутрішні причини важковихованості і аморальності.

Педагогічною наукою встановлено, що:

1. Ніяка окрема причина не може призвести до негативних змін в психіці дитини. Важковихованим, правопорушником, злодієм, асоціальною особистістю людина стає тільки під дією сукупності несприятливих причин. Таким чином система виховання і робота педагогів усіх рівнів має бути скерована на те, щоб не дати можливості різним негативним зовнішнім впливам і несприятливим умовам об'єднатися і негативно діяти в комплексі.

2. Перебудова, зміна внутрішнього світу людини – процес природний, необхідний щодо до всіх людей без винятку. Звісно, подолання окремих особистісних недоліків звичайної людини і виправлення злочинця – це різні явища. Але в їх основі лежать єдині процеси перебудови свідомості і поведінки. При чому важливо, щоб були визначені наукові основи перевиховання.

Часто трапляється, що діти живуть в ідентичних умовах, переживають одні і ті ж події, підпадають під однаковий негативний вплив, але одна дитина може пережити це і навіть стати більш цілеспрямованою, вольовою, а інша – духовно зламана, без віри в себе і людей.

Ще донедавна діти, яких окреслили словом «асоціальний», мали одну дорогу – колонію. Проте видатний педагог А. С. Макаренко довів, що це не кінець життя такої дитини, а лише можливість стати на праведний шлях. Він наголошував, що справа педагогів не тільки «витягнути» дитину з болота, у яке вона з тих чи інших причин потрапила, але і не згубити її хороших якості, які безумовно притаманні кожній дитині та допомогти їй повірити в себе. Як зазначив А. Макаренко однією з причин появи «важких» дітей є ненормально сформовані стосунки між дітьми й дорослими в сім'ї та школі.

У 1920 році Губернський відділ народної освіти запропонував 32-річному педагогу А. Макаренку очолити трудову колонію для

неповнолітніх злочинців у селі Ковалівка поблизу Полтави. Кілька напівзруйнованих будівель, відсутність коштів, жменька колег-вчителів і повне нерозуміння, що робити з групою підлітків з кримінальним минулим, які на той час стали його вихованцями.

Ось як описує Макаренко в Педагогічній поемі перші місяці існування колонії: «Довгими зимовими вечорами в колонії було моторошно ... Я випросив у керівництва наган для захисту від дорожніх лицарів, але сумне становище в колонії приховував від нього. Я ще не втрачав надії, що придумаю спосіб домовитися з вихованцями».

Аналізуючи поведінку дітей, які вступали до колонії, педагог виявив значення їхнього соціально-морального досвіду в мотивації вчинків. Нездорову мотивацію вчинків Антон Семенович пов'язував із особливою чутливістю в моральних стосунках. Зовнішнім виявом цієї чутливості є іноді дуже своєрідна, але по-своєму сильна система логічних побудов, яка для дорослої людини з адекватним моральним досвідом називається нахабством. Зовнішніми факторами, характерними для новоприбулих вихованців колонії А. С. Макаренка, були: неосвіченість та напівосвіченість, невміння лічити, нерозуміння цінності навчання, брак чіткої життєвої мети і прагнень.

Основним методом роботи з дітьми, на думку Макаренка, повинні бути не шаблонні підходи і повчання, а метод подиву, або «вибуху», коли певна проблема вирішується абсолютно несподіваним для учасників способом (наприклад, коли вихованець провинився і чекає цілком передбачуваного покарання, можна просто посміхнутися, обійняти, сказати, що все буде гаразд і нічого непоправного не сталося).

При цьому Макаренко А. С. постійно запевняв, що кожен випадок має бути суто індивідуальним і засіб, який подіяв з одним вихованцем, на іншого може просто не подіяти, а ще когось образити. А образи гідності педагог прагнув уникати, наголошуючи, що навіть найменша дитина гідна поваги.

Створюючи освітньо-виховні заклади, А. С. Макаренко першочергово висував ідею щастя, досягнення щасливого дитинства. Вихованці Антона Семеновича не мали сім'ї – їхньою сім'єю була колонія. Організувати родинні взаємини між колоністами йому допоміг принцип різновіковості.

Основний принцип педагогічної системи А. С. Макаренка – принцип виховання в колективі, праця і дисципліна.

Запросивши на роботу агронома Миколу Фере, Макаренко поставив перед колонією завдання не тільки забезпечити свої поточні потреби, а й отримати прибуток і створити дійсно успішне господарство. І цього вони спільно досягли.

Ініціатива часто йшла не від дорослих вихователів, а саме від вихованців. У виправному закладі створили систему загонів, і всі основні рішення приймалися на нараді командирів, без згоди якої навіть завідувач колонією не міг зробити нічого важливого. Самостійно прийнявши рішення, колектив був зацікавлений у його виконанні.

А. С. Макаренко запропонував класифікацію колективів за такими стадіями розвитку:

- 1) колективу ще немає, керівник змушений виступати у ролі «диктатора»;
- 2) виділяються активісти, які підтримують керівника і беруть на себе частину його зобов'язань;
- 3) колектив повністю склався, більшість функцій керівника переходить до органів самоврядування;
- 4) кожний член колективу перебуває на рівні самовиховання, ставлячи колективну вимогу сам до себе.

Важливою умовою розвитку дитячого колективу Макаренко називав «закон руху вперед». Цей закон означає те, що виховну роботу слід будувати так, щоб неперервно росла потреба творити щось нове, тобто він розробив систему перспективних ліній, яка ставила перед вихованцями далекі і близькі цілі, дозволяла жити колективу напруженим, цілеспрямованим життям. Ця система виглядала так: близька перспектива віра в завтрашню радість, середня перспектива проект колективної дії, дещо віддаленої в часі; далека перспектива майбутнє вихованця чи майбутнє закладу.

Педагог зазначав, що спілкування учнів і педагогів повинно спиратися на дружні взаємини, на повагу педагога до особистості учня, віру в його можливості.

А. С. Макаренко вважав, що відмінними ознаками стилю здорових товариських взаємин у дитячому колективі є оптимізм.

Постійна бадьорість, ніяких похмурих облич, постійна готовність до дії, веселий настрій, але не істеричність. Готовність до корисних дій. Але не до «зоологічних дій», вереску, й біганини, бо тільки корисні дії є запорукою здоров'я, профілактикою психічних розладів, стресів.

Концепція А. С. Макаренка полягає в тому, що при перевихованні не можна разом з негативним руйнувати позитивне в особі вихованця. Тому при достатньому рівні загального розвитку доцільний процес часткової зміни особистості важкого школяра – реконструкції, тобто перебудови його характеру.

Колектив (ту варто зазначити, що колектив – це не колективізм, а група індивідуальностей, особистостей), дисципліна, повага до думки дитини та індивідуальний підхід – на думку Макаренка, цих правил потрібно дотримуватися не тільки в роботі з асоціальними особами.

Деякі так звані сімейні діти анітрохи не простіші у вихованні, ніж вуличні. Кількість морально відсталих серед сімейних дітей зовсім не менша. Переглянувши статистику комісій у справах неповнолітніх, можна побачити, що кількість злочинів сімейних дітей інколи переважає злочини безпритульних, хоча вони живуть у набагато кращих умовах.

Досвід А. С. Макаренка як соціального педагога, унікальний. Мало хто в історії соціальної педагогіки зумів так вдало втілити свою теорію в практику і добитись вражаючих результатів, маючи справу з важкими підлітками. У своїй Книзі для батьків Макаренко він закликав їх починати виховання дітей з виховання самих себе, адже діти не слухають того, що ми їм кажемо, вони просто наслідують нас: повторюють наші висловлювання, дії, вчинки. Його слова і побажання є особливо актуальними у наш час, коли загострились соціальні проблеми суспільства.

Література:

1. Живага О., Долина Л. Ідеї А.С. Макаренка в контексті сучасного підходу створення виховної системи освітнього закладу / О. Живага, Л. Долина. – Витоки педагогічної майстерності. 2013. – Випуск 12. – С. 75–84.
2. Макаренко А. С. Книга для батьків / А. С. Макаренко. – К.: Радянська школа, 1980. – 327 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528 с.

Завербний Андрій, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Федишин
Оксана Михайлівна**,
старший викладач кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Відомості про економічну злочинність ми одержуємо не тільки шляхом повідомлень засобів масової інформації, – її вплив на суспільне життя гостро відчувається в нашій повсякденній реальності. Проте уявлення про це явище, яке спостерігається віддавна щоразу в нових проявах у країнах з різними системами господарювання, і знання щодо його окремих елементів не є досить глибокими як це може видатись на перший погляд.

Економічна злочинність, як і будь-яка інша злочинність – це соціальне явище принаймні в таких аспектах: за юридичним визначенням, за історичним походженням і за своїми наслідками [1, с. 6].

Поняття «економічна злочинність» не нове у соціальній думці. А проте у наукових кримінологічних дослідженнях проблемі економічної злочинності почали приділяти належну увагу відносно нещодавно: у Західній Європі у 50-роках ХХ ст., у 30-х роках, у Сполучених Штатах. Відтак може скластися думка, що це явище не було характерне для минулих століть. Таку думку може формувати дуже наочний зв'язок цього явища зі сучасними технологіями і формами організації господарської діяльності. Проте коріння економічної злочинності слід шукати у далекому минулому. Безумовно, що за цей проміжок часу економічна злочинність у різні епохи змінювала форми своїх проявів відповідно до економічних систем того чи

іншого суспільно-політичного ладу, однак розвиток цього явища зумовлений певними закономірностями, які дають можливість бачити спорідненість між встановленням відповідальності в умовах первіснообщинного ладу, скажімо, за зрубання хлібних дерев на потреби будівництва житла [2, с. 175] і покаранням за шахрайство з фінансовими ресурсами в сучасну епоху.

Ця спорідненість виявляється передусім у залежності між способами і умовами господарювання у відповідному суспільстві і криміналізацією окремої господарської поведінки, яка, порушуючи порядок встановленої господарської діяльності, заподіює істотну шкоду господарським суспільним відносинам.

Така залежність простежується вже в примітивних формах господарювання у первіснообщинному суспільстві. Соціальні відхилення у господарській діяльності були спрямовані проти господарських інтересів общини чи іншого колективу і, відповідно, суспільної охорони самого механізму господарювання та його предметів. Наприклад, щоб зберегти пасовищне господарство від втрати пасовищ і мисливських угідь, передбачалась відповідальність за покидання наметів та спроби будівництва постійних житлових будівель. Від імені общини чи колективу карали також тих, хто знищував або споживав певні рослини чи тварин в інший спосіб ніж це було визначено для виживання общини чи колективу. Карні санкції застосовували за порушення заборони вивозу за межі Аттики будівельних матеріалів, які використовували для будівництва кораблів.

На ранніх етапах економічного розвитку під суспільний захист брали також важливі господарські операції між родами чи іншими колективами, зокрема обмін товарами. Ацтеки карали смертю за насильницькі дії, вчинені під час торгів. Передбачалися також суспільні заборони щодо вчинення дій, які б порушували порядок використання дорогоцінних металів під час проведення товарообмінних операцій. З часу введення грошей як платіжного засобу карались дії, які полягали у заниженні в них вмісту дорогоцінних металів. Уже в Епірі і Дігмі у V ст. до н. е. діяли тимчасові торговельні суди, які розглядали справи про порушення правил торгівлі [3, с. 22].

Все це підтверджує, що соціальні об'єднання у формі общин чи інших колективів людей для захисту своїх господарських інтересів

передбачали відповідальність за вчинення заборонених дій, які порушували встановлений порядок і форми здійснення господарської діяльності. Соціальні відхилення у господарській поведінці пояснюються об'єктивними і суб'єктивними суперечностями у розвитку первіснообщинної суспільно-економічної формації, які порушували взаємозв'язок особи з відповідним соціальним середовищем і призводили до таких форм поведінки особи, яка не узгоджувалась з існуючими формами господарювання. Іншими словами, головною причиною таких соціальних відхилень були суперечності між вимогами общини щодо дотримання визначеного нею порядку господарювання та інтересами господарюючого суб'єкта. А це суперечності у своїй основі мають соціальний характер.

Адміністративно-господарське об'єднання общин, утворення надобщинних органів влади разом з сукупністю інших суттєвих факторів у кінцевому результаті привели до формування держав і їхнього апарату, а також до оформлення примусово-каральної функції держави. Держава встановила загальнодержавний контроль над ресурсами, забезпечила правове регулювання порядку здійснення господарської діяльності, а також окреслила межі кримінально-правової охорони господарських суспільних відносин.

Утримання державного апарату і забезпечення виконання функцій держави завжди потребували від суспільства великих витрат. Забезпечення суспільних інтересів вимагає централізованого формування коштів на такі цілі, що здавна завжди створювало криміногенну ситуацію. З одного боку піддані намагалися всіляко уникнути платежів до державної скарбниці, вчиняючи таким чином злочини, а з іншого чиновники державного апарату мали чудову нагоду для зловживань, обкрадаючи і державу, і підданих.

Зловживання відомі ще з історії Стародавнього Риму. Так Міддендорф докладно описує зловживання римських чиновників, які збирали податки, і намісників, які керували римськими провінціями. Ці зловживання порушували інтереси як окремих осіб, так і цілих громад, а призводили до зубожіння державної скарбниці. Спроба зменшити ці зловживання у провінціях за часів імператора Августа за рахунок збільшення виплати за службу була марною, відтак

постала необхідність створити спеціальні суди, які судили вищих провінційних урядовців [4, с. 55].

Відродження натурального господарства у період середньовіччя зменшило коло загальнодержавних господарських інтересів та вплив державного апарату на порядок та форми господарської діяльності. Причиною цього була феодальна роздробленість і, як правило, кожен феодал міг самостійно визначати порядок здійснення господарської діяльності в межах свого володіння, і порушення встановленого порядку у багатьох випадках передбачало кримінальну відповідальність. Це призвело до загального зменшення кримінально-правової охорони господарської діяльності і, відповідно, до зменшення рівня економічної злочинності. Загальнодержавними господарськими інтересами, здебільшого нехтували тільки окремі феодали, однак таке ігнорування дедалі набувало великого розмаху.

З переходом до капіталістичної системи господарювання докорінно змінюється сфера кримінально-правової охорони господарських відносин. Поява нових форм господарської діяльності, а також докорінна зміна господарського механізму потребували забезпечення охорони інтересів власника, обмеження монополізму на ринку і створення рівних умов та добросовісної конкуренції для всіх суб'єктів господарської діяльності. Для досягнення цих завдань держава постійно намагалася розширювати регламентування порядку здійснення господарської діяльності, зокрема і шляхом обмеження чи заборони певних видів та форм господарської поведінки, визначаючи відповідальність за порушення цих обмежень чи заборон.

Відтак, як бачимо, система господарювання впливає не тільки на криміналізацію окремої господарської поведінки, яка суперечить суспільним господарським інтересам, але й призводить до суттєвої зміни сфери кримінально-правової охорони господарських відносин.

Втручання держави в господарську діяльність, встановлення та постійна зміна господарського механізму держави були спрямовані на досягнення завдань суспільно-економічного та культурного розвитку, тому виникали і змінювались, рухаючись у ногу з часом, фінансово-господарські інституції (змінювалась роль і діяльність банків, виник обіг цінних паперів, безготівковий розрахунок, субвенції та пільгові кредити, виділені державою на господарські цілі, з'явилося

страхування тощо), які суттєво змінили динаміку економічного обігу і вже зсередини XIX ст. призвели до обмеження особистих контактів та фізичної, безпосередньої передачі майнових цінностей. Натомість розвиваються опосередковані і часто неперсоніфіковані господарські зв'язки, які набувають абстрактного характеру [5, с. 7]. Господарська діяльність ускладнюється щораз більшою кількістю ланок, зростає значення зв'язків і посередництва між ними. Множаться і з'являються нові форми довірчих форм діяльності і репрезентація економічних інтересів. Така внутрішня структура господарської діяльності створює сприятливі умови для зловживань, недобросовісності, шахрайських маніпуляцій, старанно прихованих під виглядом легальної господарської поведінки. Щоб обмежити виникнення ексцесів у господарській діяльності, які можуть загрожувати не тільки інтересам окремих суб'єктів господарювання, але й суспільним господарським інтересам, держава щораз більше вдавалась до кримінально-правових заходів впливу на господарську діяльність.

Сьогодні важко уявити, щоб в умовах сучасних технологій господарювання і при тій шкоді, яка може бути завдана у випадку зловживання цими технологіями, демократичні держави обмежували сферу кримінально-правової охорони господарської діяльності. Навпаки, спостерігається протилежна (іноді і не зовсім виправдана) тенденція – дедалі активнішого звернення до кримінально-правової заборони у господарській діяльності. Відтак доходимо висновку, що зміна економічної системи та господарського механізму зумовлюють не тільки необхідність криміналізації певної господарської діяльності, але й ведуть до зміни всієї кримінальної політики держави у цій галузі.

Проте зауважимо, що у суспільній свідомості завжди панувала думка, що і законодавець, і державні органи більш поблажливо ставляться до господарських зловживань і відповідно осіб, які вчиняють такі діяння ніж, до інших правопорушників.

Існуючий в суспільстві погляд, що особи, які вчиняють злочини у сфері господарської діяльності є привілейованими порівняно зі звичайними злочинцями має багатовікові традиції. Відомий гуманіст Еразм Роттердамський ще у XVI ст., висміюючи всю систему середньовікових поглядів, писав, що того, хто конячку краде карають

смертю; до тих, хто привласнює суспільні гроші або отримує шляхом лихварства, використанням монопольного становища або іншим нечесним шляхом набагато більшу вигоду для себе, співвітчизники ставляться з повагою. Хто дасть комусь іншому отруту, буде покараний за вбивство, але той, хто неякісним вином чи олією отрує ціле суспільство, залишається на свободі [4, с. 57]. Напевне незалежно від наведеного прикладу, подібні оцінки панували і з давніших часів.

І насправді, заможні та наділені владою особи, здебільшого, користуючись загальною повагою громадян, нерідко виступали у ролі суб'єктів суспільно небезпечних правопорушень під час здійснення господарської діяльності. Вчиняли вони ці правопорушення не з причин матеріальної скрути чи недостатнього розуміння характеру вчинюваного або неосвіченості, а щоб перемогти конкурентів і зміцнити свої соціальні позиції та політичний вплив у суспільстві. Тому не дивно, що в кінці XIX на початку XX ст. панівна еліта та великі підприємці доводили, що така поведінка є морально нейтральною і що головним рушієм прогресу є саме багаті підприємці, і щоб залишатися «на плаву» їм необхідно йти на «певні жертви» (правопорушення). Їхній девіз: мета оправдовує засоби. Тому всі засоби, які застосовують ці особи заради збереження свої позиції вважались необхідними для блага суспільства. Одним з перших хто обґрунтував суспільну небезпеку такої поведінки і висунув тезу про «злочини білих комірців», був Е. Сатерленд, який, виступаючи на засіданні Американського Товариства Кримінологів у 1939 році, зазначив, що ці особи посідають високе становище у суспільстві і використовують його, зловживаючи довірою [6, с. 45].

Однак після Другої світової війни у Європі почали дедалі частіше схилитися до думки, що для вчинення економічних правопорушень не треба бути наділеним великими повноваженнями чи посідати високе становище, хоч цілком ясно, що ці особи мають значно ширші можливості для протиправної господарської поведінки. Водночас у багатьох країнах чимраз більше уваги приділяють кримінально-правовим заходам боротьби з господарськими правопорушенням. Законодавці розуміли, що система господарювання є такою ж цінністю для держави як життя чи здоров'я її громадян або ж інші блага, які ставляться під охорону кримінального закону. Тільки збалансована

система господарювання, функціонування найважливіших ланок якої ставиться під охорону кримінального закону може забезпечити розвиток суспільства і задовольнити потреби кожної окремої особи.

Ще й сьогодні панує думка, що можливості кримінального права недостатньо використовуються для боротьби з господарськими правопорушеннями. Так у жовтні 1990 р. на міжнародному семінарі, організованому Інститутом Макса Планка, Г. Отто стверджував, що доки кримінальний кодекс буде Великою Хартією Свободи для господарських злочинців, доти кримінальне право матиме у боротьбі з ними зв'язані руки [1, с. 11]. Проте багато кримінологів висловлюють думку про невинуватість захоплення і, відповідно, недостатню ефективність надто широкого використання кримінально-правових заходів боротьби з господарськими патологіями. Зокрема, М. Шубарт, аналізуючи ситуацію у Німеччині, зазначив, що з часу, коли гасло боротьби з економічною злочинністю стало популярним, виникає небезпека, що законодавець, опинившись під тиском ідеологічних міркувань, приймає теоретично необґрунтовані норми і практичний ефект від їхнього застосування є сумнівним [8, с. 80]. Особливо це стосується країн з перехідною економікою, де рівень економічної злочинності стрімко зростає і де покладаються надто химерні надії на можливості кримінально-правових заходів боротьби з господарськими патологіями (сюди можна віднести і Україну сьогодні).

Однак у країнах з перехідною економікою економічна злочинність набуває масового негативного явища внаслідок дисфункції соціальних інститутів і, відповідно, деформації соціальних цінностей, норм та відносин. Саме це перетворює індивідуальні прояви господарських правопорушень у масове і соціально значуще явище. І відсутність масових соціальних конфліктів у державі свідчить про те, що у ній склалися компенсаційні механізми виживання, які переважно діють поза системою легітимних суспільних відносин, як правило, саме у формі протиправної господарської діяльності. В цьому випадку в основі такої поведінки лежить деградація суспільної моралі, передусім – зникнення у груповій свідомості імунітету до протиправної діяльності, ліквідація системи соціальних гарантій, а також значне збільшення різниці та співвідношення у життєвому рівні між тими, хто живе за межею бідності і багатою частиною населення.

Чим сильніший демографічний тиск і менш розвинута соціальна інфраструктура, тим більшою мірою переважають протиправні форми господарської діяльності.

Проте незалежно від соціально-економічної та політичної систем багато проявів господарських патологій повторюються віками. Так високою криміногенністю ще з найдавніших часів завжди характеризувалася діяльність спричинена використанням платіжних засобів. Дорогоцінні метали, які виступали в їхній ролі, завжди були предметами підробок. Не менш криміногенними були фінансові, митні і податкові інституції. Віками гостро криміногенними є переробка природних корисних рослин, а також торгівля. З найдавніших часів є свідчення про покарання за підробку вина і оливи, також за торгівлю такою продукцією, за спекуляцію збіжжям і продуктами його переробки [3, с. 26–31].

Ще в Стародавньому Римі виявлені зловживання під час будівельних робіт. Так Міддендорф нагадує, що в 70-х роках до н. е. римський консул Марк Красс був відомий своїми сумнівними справами у будівництві. На XIX ст. випадають великі зловживання під час будівництва залізниць у Сполучених Штатах Америки. Газета «Нью Йорк Таймс» повідомляла про зловживання та шахрайства, як з боку найвищих службових осіб, так і звичайних працівників [4, с. 56–63].

Європейська преса після Другої світової війни часто інформувала про будівельні афери в Італії, Німеччині та Франції. Правопорушення були пов'язані з утворенням фіктивних спілок, які вводили в оману майбутніх мешканців будинків, складаючи неправдиві кошториси, маніпулюючи цінами тощо [3, с. 37].

Економічній злочинності упродовж багатьох століть також властива тенденція до стійкої злочинної діяльності і діяльності у злочинних групах з що раз вищим ступенем організації [2, с. 70].

Соціально-економічна природа економічної злочинності простежується і в її наслідках. За Г. Отто, ці наслідки полягають у послабленні довіри суспільства до ефективності господарського механізму держави, а також політичної системи, з якою його пов'язують [3, с. 364]. В умовах інтенсивного зростання економічної злочинності це загрожує навіть нормальному функціонуванню

як політичних, так і соціально-економічних інститутів держави. Економічна злочинність послаблює конкурентне середовище в господарському механізмі держави і посилює соціальний статус та вплив тих осіб, які є суб'єктами такої діяльності. Саме вони дістають змогу впливати на окремі сфери політики держави (передусім – це податкова, митна та кредитна політика держави), а також на діяльність контрольних та правоохоронних органів. Завжди існує небезпека, якщо обсяги економічних, (і не тільки економічних), тіньових зв'язків не локалізувати, то легальна підприємницька діяльність є неможлива через слабкі позиції тих суб'єктів, які ведуть таку (легальну) діяльність [1, с. 26].

Література:

1. Кудрявцев В. Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования: Учебное пособие. – М.: Изд. группа «ФОРУМ-ИНФРА-М», 1998.
2. Makarewicz J. Einführung in Philosophie des Strafrechts auf Entwicklungsgeschichtlicher Grundlage. – Stuttgart, 1906.
3. Pawełko W. Zapobieganie przestępstwom gospodarczym. – Warszawa, 1971.
4. Middendorff W. Historische und vergleichende Aspekte der Wirtschaftskriminalität. – Freiburg B. – «Freiburg a B. Universitätsblätter», 1982. – T. 77.
5. Tiedemann K. Multinationale Unternehmen und Strafrecht. – Kolonia; Berlin; Monachium, 1980.
6. Sutherland E.H. White Collar Criminality // American Sociological Review. – V. 1940. – P. 458.

**Загацький Володимир,
Колтун Софія**, здобувачі ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Посохова
Анжела Вікторівна**,
старший викладач кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

У своїй діяльності працівники ОВС керуються як державною мовою (українською), так і іноземними мовами. Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів як ніколи актуальна. Адже віднедавна правоохоронні органи активно представляють нашу країну в офіційних інстанціях Європейського Союзу. Знання іноземної мови є важливими у сучасному світі. Кожен день працівники застосовують свої знання іноземних мов для взаємодії і роботи з різними групами осіб. Перебуваючи на посаді курсанта, ми отримуємо базові навички та спеціальну юридичну лексику для подальшого використання у своїй професійній діяльності.

Практичне володіння іноземними мовами має велике значення у процесі підготовки сучасних висококваліфікованих працівників правоохоронних органів до роботи як у середині країни, так і у сфері міжнародної діяльності. Цьому приділяється особлива увага в процесі становлення та розбудови нашої незалежної держави, яка поступово входить рівноправним членом у світове співтовариство. Тому, іноземна мова, як навчальна дисципліна, є невід'ємною складовою їх професійної підготовки, особливо на порозі третього тисячоліття. Здебільшого у роботі вищих навчальних закладів значна увага повинна приділятися навчанню студентів фаховій та побутовій англійській

мові у відповідному обсязі. Неповною і незавершеною є освіта, якщо спеціаліст не має можливості спілкування з англомовними колегами (за сучасних обставин це не лише мешканці англомовних країн), не може отримати необхідну професійно важливу інформацію з англомовних джерел, не здатен досить вільно почуватися під час закордонних відряджень або візитів зарубіжних колег [2].

Ми вважаємо, що діяльність кожного правоохоронця на сьогоднішній день повинна відповідати рівню світових стандартів. А відтак, знання хоча б однієї іноземної мови є одним із компонентів цих стандартів. Дедалі частіше працівники органів внутрішніх справ обмінюються досвідом і навичками щодо питань боротьби зі злочинністю при спілкуванні із своїми зарубіжними колегами на міжнародних конференціях, переймаючи досвід у різних сферах суспільного життя.

Загально визнано, що в сучасному світі масштаб поширення іноземної мови в усіх сферах життя людини набирає обертів, і надалі цей процес не буде мати тенденції до спаду. Тому, безспірним стає той факт, що підготовка висококваліфікованого фахівця у будь-якій професійній галузі не буде повноцінною без формування необхідних навичок володіння англійською мовою, яка є рідною для близько 400 мільйонів людей по всьому світу і другою мовою, тобто однією з мов, необхідних для роботи та спілкування для близько 1,5 мільярда осіб. Зважаючи на вищезазначене, здебільшого у роботі вищих навчальних закладів значна увага повинна приділятися навчанню курсантів та студентів фаховій та побутовій англійській мові у відповідному обсязі [4].

Саме тому знання іноземних мов є важливим фактором у сучасному світі. Людина, яка володіє мовами, – різнобічно розвинута особистість, наділена кращими здібностями до вивчення нового, вільніша та більш впевнена у спілкуванні з людьми. У своїй роботі службовці, які знаходяться на державних посадах, працівники органів внутрішніх справ зіштовхуються з проблемою мовного бар'єру щодо спілкування з іноземцями. Як висновок, кожен поважаючий себе громадянин повинен знати хоча б одну мову, окрім державної.

Ефективність розгляду справ, пов'язаних з діяльністю іноземних громадян, залежить, в першу чергу, від рівня кваліфікації правоохоронців. У цій ситуації, для своєчасного отримання необхідної

первинної інформації про злочин та організацію його негайного розкриття необхідним є подолання перешкод у спілкуванні з іноземними громадянами. Ось чому так важливо для працівників правоохоронних органів володіти стандартною лексикою, яка може бути використана в типових ситуаціях при спілкуванні. Майбутній слідчий чи оперативно-уповноважений має оволодіти цим мінімумом ще під час навчання у вузі [1].

Українське суспільство відчуває гостру потребу у фахівцях, які вільно володіють іноземною мовою для встановлення професійних та ділових контактів, обміну досвідом та інформацією, щоб досягти взаєморозуміння в діалозі культур сучасного світу.

Ознайомлення з європейським досвідом підготовки правоохоронців та фахівців у сфері права свідчить, що пріоритетним у вищій освіті є вивчення іноземної мови із спеціальною метою, тобто розвиток й формування іншомовної комунікативної компетенції курсантів на основі фахово-орієнтованої підготовки (використання іноземної мови у професійному контексті і ситуаціях професійного спілкування), що передбачає залучення курсантів до активного спілкування іноземною мовою, що вивчається, та підготовки різноманітних презентацій. При підготовці правоохоронців професійно-орієнтований вимір перш за все реалізується на основі тематично-ситуаційної організації навчального матеріалу.

З огляду на приєднання України до єдиного європейського освітнього та наукового простору потребує реформування система мовної освіти відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Підвищити якість підготовки спеціаліста означає озброїти його знаннями, практичними вміннями та навичками, які дозволяють йому використовувати іноземну мову як засіб інформаційної діяльності поповнення своїх професійних знань та спроможності професійного спілкування. Весь процес навчання іноземної мови повинен бути максимально наближений до реальної професійної діяльності працівників правоохоронних органів у застосуванні іноземної мови як засобу його інформаційної діяльності, професійного спілкування, безпосереднього (усне мовлення) або опосередкованого (читання). Це передбачає розв'язання низки таких завдань, як виявлення комунікативних потреб спеціаліста під час використання іноземної

мови, вивчення видів, сфер, тем, типових ситуацій іншомовного спілкування спеціалістів, конкретизація мовленнєвого та мовного матеріалу, необхідного для реалізації комунікативних намірів спеціаліста, визначення номенклатури комунікативних завдань, які забезпечують реалізацію комунікативних намірів спеціаліста [3].

На наш погляд, знання іноземної мови сприяє підвищенню рівня професійної відповідності працівників правоохоронних органів у сфері суспільних відносин. У наш час з'являється все більше і більше охочих знати мову зарубіжних країн. Вони розуміють важливість їх вивчення. Вивчення будь-якої іноземної мови розкриває багато нових можливостей. Іноземні мови покращують якість нашого життя у всіх її сферах. Володіючи іноземною мовою, людина автоматично переходить на вищий соціальний ступінь. Тому, в діяльності органів внутрішніх справ мають застосовуватися не лише відмінне знання Конституції України, законів України, міжнародних актів, які є ратифіковані Верховною Радою України, а також знання, що їх отримано від іноземних колег, і знання іноземної мови в цілому. Для правоохоронця знання іноземних мов має бути необхідним у роботі. Англійська мова є офіційною мовою міжнародного спілкування у різних сферах суспільного життя. Спираючись на дані факти, ми вважаємо, що іноземні мови мають вивчатися на поглибленому рівні для осіб, які є представниками держави на різних міжнародних заходах. Адже, Україна знаходиться все ближче і ближче до Європи і вступу у Європейський Союз.

Література:

1. Головач Т. М. Іноземна мова як засіб професійної комунікації працівників ОВС у сучасному полікультурному суспільстві / Головач Т. М. // Трансформація цілісних орієнтацій професійного становлення світогляду працівників ОВС України в сучасному полікультурному суспільстві : Збірник матеріалів круглого столу. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – С. 111–114.
2. Крикунова Г. І. Роль та місце навчання іноземної мови у системі фахової підготовки працівників правоохоронних органів України / Крикунова Г. І., Кривуля В. О., Кірюшина О. О. // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України : Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський юридичний інститут МВС України, 2000. – С. 271–274.

3. Караваєва Т. Л. Іноземна мова у професійній діяльності спеціаліста-юриста / Т. Л. Караваєва, О. М. Мітіна // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2016. – Вип. 62. – С. 133–136.
4. <http://napu.com.ua/wpcontent/uploads/2016/12/VERSTKA2.pdf>

Занько Марія, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Андрушко
Людмила Миколаївна**, кандидат
мистецтвознавства, в. о. доцента
кафедри філософії та політології
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Державотворення в сучасній Україні здійснюється надзвичайно складно. Багато негативних чинників стоять на дорозі реалізації реформ. Найважливіші серед них це виклики глобалізації, економічна криза, війна з тероризмом ззовні та всередині країни, боротьба з корупцією, застарілими прорадянськими поглядами, недовіра до владних структур тощо. Державотворення в кожній країні має свої особливості й завжди ґрунтується на національних традиціях, власному досвіді духовних чинників народу. Результативним державотворення стає лише тоді, коли у своєму розвитку спирається на духовно-ціннісні основи, орієнтири суспільної свідомості, яка повинна бути проникнута духовним началом.

Проблеми духовності, громадянської позиції досить системно розглядають науковці та представники духовенства: Ю. Білодід [1], М. Боршевський [2], О. Вишенський [3], М. Грушевський, А. Колодій,

А. Колодний, Ю. Липа, М. Обушний, М. Савчин, А. Филипович, Митрополит Іларіон, Патріарх Філарет [5], Митрополит Епіфаній та ін.

Відомо з практики життя, що духовні цінності формують загальнонаціональний суспільний ідеал, національну ідею як загальновизнану ідеологію державотворення та відіграють ключову роль у формуванні національної самосвідомості й громадянської позиції, виступаючи таким чином основою соціальної солідарності, єдності та консолідації всього суспільства через дієву громадянську позицію на реалізацію ефективного демократичного реформування регіоналізації та децентралізації влади.

Громадянськість як інтегративна риса особистості дає особистості почуватися юридично, соціально, політично дієвою особистістю суспільства.

Явища громадянськості органічно взаємопов'язані з різними аспектами етнічної та національної свідомості й самосвідомості особи, проблемами громадянського суспільства й громадянської позиції та загалом розвитком демократичних та гуманістичних основ, базованих на духовних цінностях.

Громадянське суспільство в багатьох своїх вимірах є порівняно незалежним від держави, її структур, інститутів. Громадянське суспільство – це система забезпечення життєдіяльності, соціально-культурної та духовної сфер, їх відтворення й передачі від покоління до покоління. Суб'єктам громадянського суспільства необхідно взаємодіяти з суб'єктами держави. Вони не антиподи, а близькі, взаємопов'язані суспільні феномени, тому тут потрібна гармонія, яку вносять не лише правові, але і духовні чинники [2, с. 501].

Історична практика показує, що духовно-ціннісний потенціал суспільства, як вищий рівень регуляції соціальних процесів, завжди відігравав визначальну роль у долі народів і держав.

Професор І. Огієнко у збірнику «Запізніле вороття» говорить про історичну роль української церкви у формуванні духовності, громадянськості та патріотизму. Автор також обґрунтовує свою думку про те, що всі народи сприймають Христову Правду за своїм національним розумінням, з чого й складається національна ідеологія тієї чи іншої церкви [4, с. 405]. Ідеться про ідеологію церкви,

як відмінне переломлення християнства в сприйнятті його кожним народом на своєму національному патріотичному ґрунті.

Функція патріотизму і полягає в «мобілізації» масової свідомості заради розбудови і зміцнення держави, збереження нації як суверенного, культурного, територіального, державно-політичного й економічного суб'єкта історичного процесу, чим сам він пробуджує і зміцнює національну самосвідомість [2, с. 329]. Духовні цінності, як суспільний феномен, відрізняються від інших тим, що вони є продуктом духовного начала, пов'язаного і духом Господнім, що дає базові основи життя людини. Цього ніхто не може заперечити, бо теж ніхто достеменно не знає коли, кого Господь покличе. Біда людей у тому, що про це знають всі, але одиниці лише живуть по Божому вченню [2, с. 500]. Духовні цінності залежно від їх носіїв поділяють на цінності особистісні, групові (класу, етносу, нації), суспільства, загальнолюдські цінності.

На думку О. Вишневського, духовні цінності за сферами їх застосування поділяються на: абсолютні (вічні загальнолюдські, релігійні цінності); національні (національна ідея, рідна мова і культура, державність); громадянські (права і свободи людей, їх обов'язки перед іншими людьми та державою, громадянська активність, повага до законів і т. ін.); сімейне життя (сімейна любов, злагода, подружня вірність, піклування про дітей та інших членів родини, рівноправ'я старших і молодших, зберігання пам'яті предків) та особистого життя (життя як цінність і самоцінність, свобода вибору, індивідуальність, самосвідомість, власна гідність, особисте щастя як прояв внутрішньої гармонії) [3, с. 45].

Вітчизняний учений М. Боришевський вважає, що систему духовних цінностей особистості утворюють ряд підсистем: моральні цінності; громадянські цінності; світоглядні цінності; екологічні цінності; естетичні цінності; інтелектуальні цінності; валеологічні цінності [2, с. 330]. Підходів є багато, бо й людське життя різноманітне, його слід гідно прожити [4, с. 24].

У даному контексті досить суттєво висловився Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет говорячи, що в історії людства існувало та існує багато релігій, кожна з яких проповідує своє вчення і говорить, що воно правдиве. Але довести, що ці вчення істинні

ніхто не може, тому що не може підтвердити їх ділами. А Господь наш Ісус Христос, який сказав: «Я є істина», підтвердив своє вчення ділом. Він воскрес із мертвих силою Свого Божества і тим довів, що його вчення правдиве.

Отже, сьогодні, коли відбувається переоцінка минулого, розвиток духовності розглядається як важлива складова української культури. Підвищення рівня духовності особистості – необхідна умова для подолання негативних явищ і формування гармонійного суспільства. Без розвитку духовності не можливо побудувати здорове громадянське суспільство, розбудувати державу, провести реформи. Занепад духовності веде до руйнування суспільства.

Література:

1. Білодід Ю. М. Духовність: сутність, структура, функції / Ю. М. Білодід – Житомир: Редакційно-видавничий відділ ІПСТ, 2003. – С. 127.
2. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості / М. Й. Боришевський. – Суми : Видавничий будинок «Еллада», 2012. – 331 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібник / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 45 с.
4. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Ідеологія української церкви / Упор. авт. передм. і приміт. М. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 406 с.
5. Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Паскальне Послання / Святий рівноапостольний Володимир – творець Української Держави: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції, присвяченої 1000-літтю упокоєння святого рівноапостольного великого князя Київського Володимира... / [під ред. д. богосл. н., проф., митропол. Переяслав-Хмельницького і Білоцерківського Єпіфанія (Думенка), д. іст. н. Г.В. Папакіна та ін.]. – К. : [Київська православна богословська академія], 2015. – 9 с.
6. Тимошик М.С. Ідеологія української православної церкви як прояв національного духу в церковному житті українців / М. С. Тимошик // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції / [під ред. митроп. Переяслав-Хмельницького і Білоцерківського Єпіфанія (Думенка) та прот. Віталія Клоса]. – К. : [Київська православна богословська академія], 2014. – 206 с.
7. Свентах А. Замовчування Володимира Великого / А. Свентах. День., 2015, 31 липня. 18 с.

Занько Марія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Гдакович
Мар'яна Степанівна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Процес побудови взаємовідносин органів внутрішніх справ України зі ЗМІ має динамічний характер, яким властиво змінюватися залежно від того, в якому середовищі відбувається побудова відносин, які є умови для успішного перебігу процесу, які фактори заважають відбуватися процесу взаємодії, що потрібно змінити заради отримання позитивного результату. Рішення проблеми лежить у вдосконаленні форм, напрямів і методів взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації. Важливість роботи над удосконаленням форм взаємодії із засобами масової інформації, звичайно, можна поставити під сумнів, оскільки відпрацьовані механізми вже сформували стереотип у свідомості громадськості щодо іміджу ОВС України [1, с. 104].

Однак, досліджуючи питання вдосконалення форм, напрямів і методів взаємодії ОВС України із громадськістю, ми маємо на меті виявити певні засади правового та організаційного характеру, що дозволять працівникам ОВС України налагодити взаємодію із населенням у формі діалогу та створять умови для паритетних відносин із ЗМІ. Питання взаємовідносин ОВС із громадськістю та ЗМІ було розглянуто такими вітчизняними вченими, як: О. М. Бандурка, С. Г. Братель, М. В. Джафарова, О. В. Джафарова, І. Д. Казанчук, Р. А. Калюжний, В. А. Комаров, Я. Ю. Кондратьєв, Ю. Ф. Кравченко, В. І. Олефір, І. Л. Олійник, В. М. Плішкін,

О. В. Покоłodна, Ю. І. Римаренко, а також у дослідженнях російських учених: А. В. Кочеткової, В. Г. Королько, Б. Р. Наумкіна, В. Т. Томина, В. Д. Резвих, А. А. Рябікова, Є. Н. Пашенцева, Г. Г. Почепцова, В. П. Сальнікова та інших. Досліджуючи питання сутності форм взаємодії органів внутрішніх справ зі ЗМІ в науковій літературі, ми вважаємо слушною думку В. М. Плішкіна, який пропонує декілька класифікацій форм взаємодії в органах внутрішніх справ.

Спираючись на них, можна вважати, що взаємодія органів внутрішніх справ зі ЗМІ є:

- за характером підстав для неї – ініціативною, а не регламентованою;
- за характером умов взаємодії (за станом середовища функціонування) – звичайною;
- за кількістю суб'єктів – двосуб'єктною;
- за ступенем однорідності функцій взаємодіючих суб'єктів – взаємодією суб'єктів, що виконують різні функції.

Враховуючи зазначене, формами взаємодії органів внутрішніх справ зі ЗМІ можна вважати такі організаційно-правові засади побудови процесу взаємовідносин із засобами масової інформації, які використовуються суб'єктами цієї взаємодії для ефективного використання можливостей один одного в досягненні спільної мети. І. Ф. Амельчаков у розгляді форм взаємодії зауважує, що необхідно враховувати рівень взаємодіючих суб'єктів (їхнє становище у правоохоронній системі); тривалість взаємодії; спосіб організації взаємодії між суб'єктами; правові засади взаємодії [2].

Л. Єрмакова вважає, що за такої форми взаємодії, як інтерв'ю з працівником поліції (особистий контакт), не треба цілком орієнтуватися тільки на достоїнства (безпосередність, оперативність, своєчасність тощо). Слід звернути увагу на те, що інформація, що надається працівниками конкретного підрозділу ОВС у формі інтерв'ю, містить певну долю суб'єктивізму, особистого погляду на ситуацію певного працівника поліції [3, с. 29]. О. В. Джафарова вирізняє формальну та неформальну форми взаємодії [4, с. 69].

Узагальнюючи думки вчених щодо визначення форм взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації, ми пропонуємо провести принциповий поділ форм взаємодії органів

внутрішніх справ із ЗМІ на такі: соціальне партнерство та соціальний альянс. Зазначмо, що такому розподілу форм взаємодії передувало власне ознайомлення автора з досвідом роботи практичних підрозділів ОВС із засобами масової інформації.

Отже, ми визначаємо взаємодію органів внутрішніх справ із засобами масової інформації у формі соціального партнерства як взаємокорисну діяльність двох суб'єктів, за якої на основі сумісних дій проявляється можливість подолання соціальних проблем (безпритульності, наркоманії, корупції, злочинності, забруднення навколишнього середовища).

Аналіз форм взаємодії органів внутрішніх справ зі ЗМІ дозволяє вирізнити такі напрями взаємодії, які в юридичній науковій літературі іноді збігаються з формами взаємодії.

1. Взаємообмін інформацією, що становить спільний інтерес.
2. Вивчення та аналіз оперативного стану.
3. Обмін позитивним досвідом.
4. Проведення спільних семінарів і конференцій.
5. Участь у правовій пропаганді.
6. Взаємодія у проведенні цільових заходів (рейдів, патрулювання тощо).
7. Взаємодія в підвищенні рівня професійної підготовки.
8. Розроблення та погодження планів взаємодії.
9. Технічна взаємодія.
10. Розроблення пропозицій з питань зміцнення правопорядку та вдосконалення законодавства.

Незалежні ЗМІ як один із головних елементів демократичного суспільства за останні роки дійшли висновку, що слід дотримуватися певних правил роботи із правоохоронними органами. Мотивацією цього є той факт, що ЗМІ певним чином стали повертатися обличчям до ОВС, розуміти їхню проблему браку кадрового потенціалу в побудові професійного діалогу з громадськістю.

Між поліцією та ЗМІ завжди виникають певні протиріччя, це, зокрема, стосується випадків розслідування деяких злочинів, інформацію про які доцільніше не розголошувати. В ході розслідування злочинів та профілактичної діяльності, яка здійснюється ОВС, відбувається велике навантаження на працівників даного відомства

і тому втручання в їх роботу з метою висвітлення інформації у ЗМІ, щодо конкретного злочину, досить часто приносить негативні явища, такі як поширення серед населення неправдивої інформації, і як наслідок погіршення іміджу міліції серед населення.

Досягнення чіткої та злагодженої взаємодії між ОВС та ЗМІ ускладнюється тим, що більшість приватних журналістів зацікавлені не лише у вихованні правослукняної поведінки у населення, але й певним чином сприяють підриву довіри населення до міліції, що здійснюється за рахунок висвітлення у репортажах значної кількості інформації про службові злочини працівників відомства, зокрема такі як: хабарництво, службова не відповідність тощо. І як наслідок розвивається недовіра суспільства до поліції та погіршення стосунків між працівниками ОВС та громадянами у сфері допомоги у наданні інформації необхідної для розкриття злочинів та розшуку осіб, які їх вчинили.

Отже, виходячи з вищевикладеного, слід зробити висновок, що співпраця органів внутрішніх справ та засобів масової інформації, перш за все, полягає у застосуванні різних методів та форм впливу засобів масової інформації на свідомість громадян, метою якого є спроба зменшення рівня злочинності серед населення, зменшення кількості службових злочинів серед працівників ОВС та сприяння налагодженню партнерських відносин між поліцією та населенням.

Література:

1. Порфімович О. Л. Імідж органів внутрішніх справ України (Організація, управління): [монографія] / О. Л. Порфімович. – Б. Церква : ТОВ «Червона Рута-Турс», 2004. – 288 с.
2. Амелчаков И. Ф. Взаимодействие милиции и общественности / И. Ю. Амелчаков // Вестник Московского университета МВД России. – 2007. – № 1. – С. 62.
3. Ермакова Л. Органы внутренних дел и средства массовой информации: взаимодействие при профилактике преступлений, посягающих на собственность граждан / Л. Ермакова // Професионал. – 2005. – № 2 (64).
4. Бандурка О. М. Міліція і населення: Теорія і досвід партнерства: [монографія] / О. М. Бандурка, О. В. Джафарова. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 199 с.

5. Старостин С. А. Реализация функции социального партнерства в отношениях между населением и милицией / С. А. Старостин // Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. – 2006. – № 3. – С. 117–125.
6. Дербичева С. А. Проблеми позиціонування та сприйняття поліції / міліції у сучасному суспільстві / С.А. Дербичева, П. Н.Астапенко // Закон та право. – 2002. – № 2. – С. 64–68.
7. Слюсаренко І. Ю. Паблік рілейшнз у системі комунікації та управління: [навч. посібн.] / І. Ю. Слісаренко – К.: МАУП, 2001. – 104 с.
8. Міліція і населення – партнери / В. О. Соболев, Г. В. Попова, В. О. Болотова, Московець В. І. ; За заг. ред. проф. Ярмиша О. Н. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 93 с.

Катрук Яна, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Андрушко
Людмила Миколаївна**, кандидат
мистецтвознавства, в. о. доцента
кафедри філософії та політології
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ СВЯТКУВАННЯ КУПАЛА В УКРАЇНІ У ХІХ СТОЛІТТІ

Кожна нація, кожен народ, має свої звичаї та традиції, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. У різних народів своя спадщина і звичаї, сформовані протягом століть або навіть тисячоліть. Звичаї – це обличчя народу, подивившись в яке ми відразу можемо дізнатись, що це за народ. Це ті неписані правила, яким люди слідують повсякденно у своїх найменших домашніх турботах і найбільш важливій суспільній діяльності.

Впродовж багатьох століть традиційний світогляд зберіг чимало ознак дохристиянських вірувань. Обряди поділяються на два основних

типи: сімейні, календарні. Сімейна обрядовість освячувала перехідні або етапні моменти в житті людини, а календарна – у житті природи або трудовій діяльності людей. Кожне традиційне свято і кожний обряд тісно пов'язувалися з народними віруваннями та повір'ями [2, с. 69].

В усіх народів світу існує повір'я що той, хто забув звичай своїх батьків, карається людьми й Богом. Повертаючись обличчям до духовної культури свого народу, ми повертаємось до забутих джерел, що живили його дух, оберігали чистоту душі, допомагали пояснювати незрозуміле, відповідно діяти і жити. Так з'явилися численні повір'я, що передавалися з покоління в покоління: людина за своєю природою відкрита до віри, з вірою легше жити, тому вона творила й вірила в те, що творить.

Духовну культуру наші пращури почали творити далеко до християнського періоду на Україні. Ще й тепер ми маємо у своїх звичаях і народній усній творчості ознаки зустрічі, поєднання староукраїнської, дохристиянської культур. Бо українські традиції ввійшли у плоть і кров наших звичаїв, і тепер ми собі не уявляємо Різдва без куті, Великодня без писанки, Свято Трійці – без клечання, навіть називаємо це останнє свято «Зеленими святами» [1, с. 148].

Найколеритніше та найцікавіше свято, яким закінчується літній сонячний цикл календарних дохристиянських свят – це свято молоді – Купало, або Купайло, що з часом, після прийняття християнства, деякою мірою трансформувалося в церковне свято.

Йдеться про народження Івана Хрестителя, яке святкується 7 липня. Після поширення християнства давнє народне свято Купала в результаті «християнського нашарування» почало називатися святом Івана Купала, а в окремих місцевостях побутували навіть такі назви, як Іванець, на Буковині – Іван Лопушник.

Але народна пам'ять зберегла Купальську обрядовість та пісні, такі, як гаївки та колядки, належать до найдавніших часів, до первісних поезій та ритуалів на честь життєподателя – Сонця. Звичайно, багато чого було втрачено за останнє століття, коли йшла відверта боротьба з національними традиціями і народними обрядами.

Головні персонажі свята - Купала та Марена (сонячне) і жіноче (водяне) божества. Ці дві дійові особи обираються, відповідно,

хлопцями й дівчатами або виготовляються як опудала. Поєднання чоловічої і жіночої стихій породжує життя, яке на святі символізує гілка верби – Купайлиця.

Свято починається ввечері, напередодні Купала. Основним стрижнем, довкола якого відбуваються дії, є купальський вогонь, який символізує сонце-зародок у материнській утробі. Він має горіти цілу ніч – від заходу Сонця-Ярила в лоно Матері-Землі (смерті) до сходу (народження) Купала. Перед запаленням вогнища чотири чоловіки зі смолоскипами стають квадратом навколо хмизу, що позначає чотири сонця (чотири пори року). Потім всі сходяться до хмизу і запалюють вогнище, що символізує «сонячне сплетіння».

У надвечір'я дівчата гадають на судженого – кидають у воду свої вінки, а хлопці повинні їх дістати. Вінок – це символ щастя та одруження. Чий вінок хлопець дістане, того й дівчина повинна поцілувати і мусить бути з ним у парі на це свято. Після запалення вогню після заходу сонця хлопці перестрибують через вогнище спочатку самі, показуючи свою спритність, а потім, як стихне полум'я, у парі з тими дівчатами, вінки яких дістали. Кожен вважає за честь очиститися вогнем, тричі перестрибнувши через багаття [1, с. 145].

Існують прикмети, пов'язані з цим: якщо парубок найвище стрибнув – буде гарний урожай у його родини, вскочить у полум'я – чекай біди. Коли ж вдало перестрибнуть багаття юнак з дівчиною – вони неодмінно одружаться і проживуть у злагоді все життя. Тому важливо знати, що не можна стрибати через Купальське вогнище будь із ким, а лише з судженим (судженою).

Коли вечоріло, дівчата з хлопцями збиралися окремо і йшли до лісу. Дівчата співали пісень і несли гільце – гарний вершок черешні, вишні, яблуні чи клена. Прийшовши в ліс, встановлювали гільце в землю і оздоблювали його польовими та городніми квітами, зокрема, любистком, трояндами, барвінком, обвішували цукерками, бубликами та випеченим у вигляді пташок печивом, прикрашали різнокольоровими стрічками. На вершечок настромлювали невеличкий віночок з барвінку. Непомітно в кількох місцях прив'язували кропиву та колючі будяки.

У цей час хлопці здобували живого вогню – терли сухі деревини – і розпалювали багаття. Спочатку в землю вбивали довгу палку,

навколо неї накладали хмизу і, здобувши живий вогонь, чотири хлопці одночасно підпалювали це багаття з чотирьох сторін. І коли вже вогонь освітлював місце святкування, хлопці роздивлялися дівчат і умовлялися, хто яку дівчину буде ловити [2, с. 78].

Бажаючи йдуть у ліс шукати цвіт папороті, як правило, парами. Хтось намагається знайти за її допомогою скарби, а хтось знаходить своє щастя – кохання. В цей час рослини набирали чарівних, лікувальних та цілющих властивостей. Лише в Купальську ніч на папороті серед ночі розцвітала чарівна вогняна квітка щастя. Хто її зірве, той усе на світі знатиме, дістане без труднощів усі скарби, матиме чудодійну силу робити все тією рукою, яка зірвала Квітку щастя.

Але ж на Квітку щастя чекають не тільки люди, а ще лихі сили, з якими важко боротися тій людині, яка її знайде. Вони намагаються перешкодити, відвернути увагу молодого парубка, який цю квітку знаходить – старому, як правило, не щастило її знайти. І якщо молодому чоловікові все ж пощастило знайти квітку щастя, він мусив прорізати шкіру мізинця-пальця на лівій руці і всунути ту квітку під шкіру. Можна було сховати квітку під капелюхом на голові або на серці під сорочкою. Далі людина мусить взяти в ліву руку полин або татарзілля й обвести навколо себе крейдою – лише тоді лихі сили не зможуть нічого вдіяти щасливцеві [3, с. 125].

Хлопці спускають з гори вогняне колесо-сонце (символ літнього сонцевороту) або ж розкручують його на стовпі під загальне пожвавлення і радість. Коли забави стихають, люди від вогнища запалюють свічки на заготовлених зарання кошиках-віночках і йдуть до річки, щоб пустити їх водою й ушанувати предків. Після цього всі сідають за святкову вечерю, віддаючи шану предкам і молячись за народження літнього сонця Купали.

Отже, народне свято, день Івана Купала відбувається з багатьма своєрідними обрядами та піснями. Наші предки святкували Івана Купала 20–22 червня в час літнього сонцестояння: увечері, вночі і в самий день Купала. Свято Купайла відбувалося саме в період, коли сонце приходило до зеніту – найвище піднімалося над землею, давало найбільше тепла і світла, виявляло свою найвищу чудодійну силу для рослинного і тваринного світу та для людини. Вся рослинність

досягала свого апогею, все нестримно росло, розцвітало, множилося, раділо життю.

Література:

1. Воропай Олекса. Звичаї українського народу: [Етногр. нарис] / Післямова І. М. Андрусяка; Іл. О. В. Алфєрової. – К.: Школа, 2006. – 384 с.
2. Скарбниця народної мудрості. Свята, традиції, прслів'я, приказки./ Авт.-укл. О. В. Лаврик. – Х.: Аргумент Принт, 2012. – 256 с.
3. Шкода М. Н. Традиції і свята українського народу. – Донецьк: ТОВ Ш67 ВКФ «БАО», 2008. – 384 с.

Кондюх Ольга, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Андрушко
Людмила Миколаївна**, кандидат
мистецтвознавства, в. о. доцента
кафедри філософії та політології
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ НА СОЦІАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ ПІДЛІТКІВ

Обрана тема є безсумнівно актуальною, оскільки безпосередньо пов'язана з технологічним прогресом в сьогоденному інформаційному суспільстві. Хочу підкреслити недоліки, що виникають у процесі ознайомлення підлітків та дітей з Інтернетом. Я переконана, що кожен з нас напряду відчув на собі спокусу необмежених джерел і можливостей у «світовій павутині». Так чим же, на перший погляд така приємна річ, як Інтернет, може нам нашкодити. Мало хто у сучасності не зіткнувся з проблемою інтернет-залежності.

Аналізуючи останні роки можна побачити впровадження у життя населення науково-технічних досягнень в області інформаційних і комунікаційних технологій. Цей процес не можна не оцінювати позитивно. А саме, хочу виділити одну складову – Інтернет, як невід’ємний інформаційний ресурс. Щодня у цій загальній мережі обсяги інформації зростають, з’являється більш ніж 3 млн. нових сторінок, потік інформації поновлюється щохвилини і т.п. Одержуючи безсумнівні переваги від використання інформаційних систем, утворених на основі глобальних комп’ютерних мереж, суспільство поступово входить у залежність від їхнього нормального функціонування. Чим більше технологій і пристроїв входить у наше життя, тим менш вільною стає людина, тим більше вона починає звикати та пристосовуватись до маленьких і великих коробочок, що мигаючих різноманітними електронними ліхтариками. Але не кожен замислюється над мінусами цих новинок. Радіо-магнітні хвилі сильно впливають на ритм серця і тиск. А щодо комп’ютерів, то у більшості молоді, ігри викликають тотальну комп’ютерну залежність.

Термін «інтернет-залежність» (синоніми: інтернет-адикція, віртуальна адикція) вперше був запропонований американським лікарем Голдбергом у 1996 році. Під цим поняттям він розумів непереборне бажання до Інтернету, що характеризується «згубною дією на побутову, навчальну, соціальну, робочу, сімейну, фінансову сфери діяльності». За ступенем виходу від реальності інтернет-залежність дуже нагадує потяг до наркотиків, алкоголю, азартних ігор. Згідно з дослідженням американських учених, 6-8% користувачів Інтернету вже мають дану патологію, адже багато хто використовує його не тільки для роботи або навчання, але і ведуть листування, користуються сайтами, призначеними для розваг [1, с.17]. Проблема адикції (патологічної залежності) починається тоді, коли прагнення відходу від реальності, пов’язане зі зміною психологічного стану, починає домінувати у свідомості, стаючи центральною ідеєю, що вторгається в життя, призводячи до відриву від реальності.

Пропонуємо виділити чинники, які роблять Інтернет привабливим в якості засобу «виходу» з реальності: можливість анонімних соціальних інтеракцій (тут особливе значення має почуття безпеки при здійсненні інтеракцій, включаючи використання електронної

пошти, чатів, ICQ і т.п); можливість для реалізації представлень, фантазій із зворотним зв'язком (у тому числі можливість створювати нові образи «Я»; вербалізація представлень і/або фантазій, не можливих для реалізації у звичайному світі, наприклад, кіберсекс, ролеві ігри в чатах і так далі); надзвичайно широка можливість пошуку нового співрозмовника, що задовольняє практично будь-яким критеріям (тут важливо відмітити, що немає необхідності утримувати увагу одного співрозмовника – оскільки у будь-який момент можна знайти нового); необмежений доступ до інформації («інформаційний вампіризм»).

Згідно з дослідженнями Кімберлі Янга небезпечними сигналами (передвісниками ІЗ) є: нав'язливе прагнення постійно перевіряти електронну пошту; передчуття наступного сеансу он-лайн; збільшення часу, що проводиться он-лайн; збільшення кількості грошей, що витрачаються он-лайн [2, с. 15].

Різновиди Інтернет-адикції: залежність від комп'ютера, тобто пристрасть до роботи з комп'ютером (ігор, програмування або інших видів опосередкованої комп'ютерної діяльності); інформаційне перевантаження, «електронне бродяжництво», тобто компульсивна тривала (багато годинна) навігація по WWW без конкретної мети; джерелом задоволення служить факт перебування в Мережі, мультимедійні форми заохочення і стимуляції відвідувачів сайтів або впізнавання нового в результаті подібних блукань; компульсивне застосування Інтернету, тобто патологічна прихильність до опосередкованих Інтернетом азартних ігор, онлайн-аукціонів і бірж або електронних покупок; залежність від «кібер-відносин», тобто від соціальних контактів: спілкування (в чатах, групових іграх і телеконференціях) і встановлення в ході спілкування дружніх відносин або «флірту»; залежність від «кіберсексу», тобто від порнографічних сайтів в Інтернеті, від обговорення сексуальної тематики в чатах або спеціальних телеконференціях «для дорослих» [3, с. 24–25].

Для К. Янга або Д. Грінфілда залежність від Інтернету - явище багатовимірне, воно включає прояви ескапізму (тобто втечі в «віртуальну реальність» людей з низькою самооцінкою, тривожних, схильних до депресії, які відчувають свою незахищеність, самотніх або не зрозумілих близькими, обтяжуваних своєю роботою,

навчанням або соціальним оточенням), а поряд з цим - пошук новизни, прагнення до постійної стимуляції почуттів, емоційну прихильність (можливість виговоритися, бути емпатійним, зрозумілим і прийнятим, звільнитися тим самим від гострого переживання неприємностей в реальному житті, отримати підтримку і схвалення) [3, с. 30].

Для підлітків, що одержують доступ до Інтернету, віртуальна середовище іноді здається навіть більш адекватним, чим реальний світ. Будь-який недолік зовнішності, проблеми у реальному спілкуванні, особисті сором'язливість чи боязкість відходять на другий план. Відокремлюється набагато простіший тип спілкування, що не потребує стільки затрат і не викликає можливих ускладнень, що можуть виникнути в реальності. Можливість перевтілитися в якусь безтілесну «ідеальну особистість» відкриває для них нові відчуття, що їм хочеться випробувати постійно або дуже часто. А щодо комп'ютерних ігор, то вони дають людям нову унікальну можливість перенестися в світ ілюзій і марень. Ніколи раніше не було способу так глибоко занурюватися в нереальний світ і мати там настільки велику свободу поведінки. Перевага над кіно, театром і книгами комп'ютерних ігор дає їх інтерактивність: ігри втягують у спільну діяльність, гравець перестає бути пасивним спостерігачем, він активно впливає на поточні події. «Персональна» сутність комп'ютера звільняє від законів фізики, моралі і кримінального кодексу [4, с. 28].

Отже, підсумовуючи, можна вважати, що інтернет середовище здатне не в меншій мірі впливати на психічні особливості людини, аніж реальне життя. І зазвичай цей вплив аж ніяк не позитивний. Безумовно, у сучасних умовах неможливо (та й неправильно) ізолювати дітей та підлітків від використання мережевих ресурсів. Однак повинні бути продумані шляхи нейтралізації негативного інформаційного впливу комп'ютерних мереж. Особливу роль у цьому процесі повинна грати сама особистість та її рідні. Зацікавлена участь дорослих, що дають об'єктивну оцінку інформації, що надходить, і здійснюють її фільтрацію, дозволить правильно зорієнтувати молоду людину в інформаційних потоках. Не повинна залишатися осторонь від розглянутої проблеми і держава.

Література.

1. Швець Н. А. Інтернет залежність та її вплив на виховання підлітків». Електронний ресурс. Режим доступу. http://www.psyh.kiev.ua/Швець_Н.А._Інтернет_залежність_та_її_вплив_на_виховання_підлітків
2. Бурова В. В. Социально-психологические аспекты Интернет-зависимости – М., 2001. Електронний ресурс. Режим доступу. <http://user.lvs.ru/vita/doclad.htm>
3. Войскунский А. Е. Психологические исследования феномена Интернет-аддикции. – М., 2000. Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.twirpx.com/file/574026/>
4. Бурлаков И. Номо Gamer. Психология компьютерных игр. Електронний ресурс. Режим доступу. <https://www.e-reading.club/book.php?book=89548>

Кремінь Зоряна, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Головач
Тетяна Миколаївна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ВОДІЯ ПІД ЧАС ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

Дорожньо-транспортна пригода (ДТП) – подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули чи отримали поранення люди і завдані матеріальні збитки [1].

Згідно з статистикою в ДТП гине більше людей, ніж на війнах. Кількість жертв ДТП щорічно перевищує 1 200 000 людей, в середньому це 3287 смертей в день. Ще 20-50 мільйонів постраждалих. Ця глобальна проблема за кількістю жертв посідає друге місце після СНІДу [2]. «За останній 6-річний період на дорогах України загинуло 1,4 тисяч дітей віком до 18 років, а ДТП є першою за поширеністю

причиною смерті молодих людей віком від 15 до 24 років», – зазначає Національний координатор ВООЗ з питань безпеки дорожнього руху, директор ДП «Український медичний центр безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій» МОЗ України Юрій Чорний [3].

Причинами дорожньо-транспортних пригод є, без сумніву, надзвичайно щільний рух транспорту та відносно велика свобода руху водіїв. Більше половини всіх дорожньо-транспортних пригод відбувається серед дорослих віком 15-44 років. Аварії на дорогах займають 9 місце серед головних причин смерті і складають 2,2% усіх смертей у світі [2]. Прогнози на майбутнє зовсім невтішні. Якщо нічого не змінювати, то до 2020 року смертність унаслідок ДТП майже подвоїться і забиратиме два мільйони життів на рік.

Важливо зазначити, що обов’язок свідків повідомити рятувальні служби та надати їм точне місце та характер аварії, тип транспортного засобу та ймовірну кількість жертв. Свідки також повинні надати свої імена та адреси.

Загальновідомо, що швидкість є основним чинником багатьох аварій. Головний секрет захисного водіння – їздити так, щоб завжди мати достатньо часу для прийняття рішення та реалізації правильного сценарію в разі виникнення аварійної ситуації.

Конфлікти на дорозі не завжди є наслідком дорожньо-транспортних пригод. Вони можуть зумовлюватись недостатнім розумінням ситуації, неправильними припущеннями, різними інтересами, квапливими оцінками. Науковці визначають такі стадії конфлікту: формування суперечливості інтересів; перехід потенційного конфлікту в реальний; конфліктні дії; розв’язування конфлікту.

На жаль, деякі люди схильні до конфліктів. Наприклад, активність холерика і повільність флегматика – якості несумісні. В аварійній ситуації повільність флегматика може спричинити запальність у холерика. У конфліктуючих водіїв може виникнути психологічна несумісність, якщо пішоходи, які обступили, висуватимуть інші вимоги і висловлюватимуть інші думки. Якщо спілкування двох особистостей має суперечливий характер, то вони стають один проти одного. При звичайній бесіді сторони займають кутову позицію. Варто мати на увазі, що тут спостерігається подвійна залежність: з

одного боку, стиль і форма розмови змушують зайняти відповідну позицію, а з другого – сама позиція впливає на хід розмови. Таким чином, якщо ви хочете пом'якшити розмову і прийти до прийняттого для обох рішення – займайте кутову позицію.

Будь-яка інформація повинна подаватися на особистісному фоні. Так, водій, виправдовуючись перед інспектором дорожньо-патрульної служби, може посилатись на перешкоду в русі, що виникла несподівано, яку той міг не помітити. Наприклад, багато пішоходів на пішохідному переході роблять водієві малопомітний знак рукою «проїжджай, я тебе пропускаю». При цьому перехожий може стояти позаду інспектора, який цього не бачить.

Успішність спілкування залежить і від уміння слухати. Уміння слухати – це складний психологічний процес, пов'язаний з певним внутрішнім напруженням. Далеко не всі на це здатні, іноді той, хто слухає, періодично «вимикається», внаслідок чого інформація сприймається частково. Тут має значення не тільки психологія особистості, а й її загальна культура.

Є кілька типових стилів поведінки в конфліктній ситуації, про які корисно знати: пристосування (перебудова поведінки з ущемленням своїх інтересів); компроміс через взаємні поступки; співробітництво – спільний пошук способу розв'язування; відхилення від конфлікту.

Дуже часто після конфліктних ситуацій водій потребує психічного спокою. Цьому сприяє аутогенне тренування, докладно описане в спеціальній літературі. Воно знімає напруження, долає занепокоєння і тривогу, веде до душевного спокою. Безумовно, іноді аутогенне тренування не допомагає. Особливо тоді, коли у водія виникає злість. Злість необхідно долати, інакше вона призведе до непередбачених наслідків. Наприклад, погрози можуть здійснитись. Насамперед необхідно визначити силу власної реакції і її відповідність погрозі. При цьому варто мати на увазі, що дуже часто злість супроводжується образою [4].

Таким чином, можемо стверджувати, що оволодіння культурою водіння значно зменшить кількість дорожньо-транспортних пригод, поліпшить морально-психологічний стан учасників дорожнього руху, а також підвищить рівень загальної національної культури.

Література.

1. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/motor+vehicle+accident>
2. <http://asirt.org/initiatives/informing-road-users/road-safety-facts/road-crash-statistics>
3. http://moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170505_a.html
4. <http://ncpn.net.ua/etika-vodya-u-konflktnih-situacyah.html>

Кушнір Соломія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Пряхіна Наталія Олексіївна**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ ГРОМАДЯН

Проблема професійного спілкування патрульних поліцейських із представниками різних прошарків суспільства є однією з актуальних на сьогодні. Професійне спілкування патрульних поліцейських урегульоване низкою нормативно-правових актів, серед яких: Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р., наказ МВС України «Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України» від 22 лютого 2012 р., Етичний кодекс працівника ОВС України від 5 жовтня 2000 р., Присяга працівника Національної поліції України. Зрозуміло, що поліцейський, під час виконання своїх безпосередніх обов'язків завжди контактує з громадянами. Якою б не була ситуація, що склалася, поліцейському насамперед необхідно визначитись зі стратегією спілкування й тактикою

власної поведінки залежно від ситуації. Необхідно дотримуватись Конституції України, яка гарантує кожному громадянину право на недоторканість приватного життя, особисту й сімейну таємницю, захист честі, гідності, свого доброго імені [1].

Культура спілкування поліцейських, зокрема патрульних, визначається тим, чи залишаються вони ввічливими у різних ситуаціях, пов'язаних із їхньою професійною діяльністю, чи виявляють вони толерантність, професійну витримку, не відповідають грубістю на грубість у будь-яких ситуаціях, не виключаючи конфліктних. Одним з морально-етичних обов'язків працівника поліції є дотримання коректності та гідної поведінки, притаманної представникові органів виконавчої влади. Толерантність – один з моральних принципів службової діяльності працівника органів внутрішніх справ, що полягає в неконфліктному ставленні до людей, з урахуванням соціально-історичних, релігійних, етнічних традицій і звичаїв [2, с. 3]. Також одним із важливих професійних умінь поліцейського є здатність уникати конфліктів. Необхідно навчитися стежити за невербальними сигналами, такими як: вираз обличчя, очей, діагностувати актуальний психоемоційний стан людини та аналізувати її поведінку. Важливо стежити за власним мовленням, уникати незрозумілих інтонацій, що викликають емоційний дискомфорт, не вживати жаргонізмів. Наприклад у разі зупинки водія транспортного засобу, який порушив Правила дорожнього руху, патрульний повинен виявляти доречну в цій ситуації ввічливість. Такий привід для спілкування нерідко спричиняє підвищення нервової напруги в спілкуванні між правоохоронцем і порушником. Тому необхідно зберігати спокій і чітко висловлювати свої аргументи, не зважаючи на можливі різкі висловлювання на власну адресу та інші провокативні ситуації. Поліцейський повинен діяти тільки в межах закону. Нерідко специфіка роботи патрульного поліцейського передбачає спілкування з людьми похилого віку та людьми, які мають різноманітні фізичні вади. У цій ситуації патрульний повинен вислухати можливі прохання особи не перебиваючи її. У жодному разі не можна допускати проявів знервованості чи вдаватися до крику. Поліцейський має говорити чітко, виражено та зрозумілими фразами. Правоохоронець має вирізнятися психологічною стійкістю. Дії представника закону не

повинні викликати невдоволення чи обурення з боку особи, яка звернулася за допомогою. У разі спілкування з людьми, в яких слух взагалі відсутній, поліцейський повинен запропонувати особі написати своє звернення. Також патрульний поліцейський часто має справу з такою категорією осіб як діти та підлітки. У відносинах з ними поліцейському необхідно тримати ініціативу спілкування у власних руках, виявляти педагогічні та психологічні здібності, не принижувати гідність дитини. Посмішка також відіграє важливу роль в такій ситуації. Часто посмішка допомагає знизити психологічний бар'єр, що може виникнути між дитиною і правоохоронцем. Патрульному необхідно застосовувати індивідуальний підхід до кожного. У випадку, якщо поведінка дитини суперечить соціальним нормам – поліцейський спонукає її до виправлення. Іноді, наприклад у разі виникнення дорожньо-транспортної пригоди виникає необхідність у спілкуванні з потерпілими чи свідками події. В такому випадку, перш за все, необхідно враховувати психоемоційний стан потерпілих. Також важливо розмовляти простими та зрозумілими фразами та не нагромаджувати мовлення недоречними питаннями. Під час припинення правопорушення чи затримання злочинця, патрульний змушений спілкуватися з особами, поведінка яких є девіантною. Таких осіб завжди потрібно уважно вислуховувати, виявляючи психологічну стійкість.

Від способу спілкування конкретного правоохоронця залежить громадська думка щодо всієї Національної поліції України. Патрульний поліцейський – це обличчя всієї правоохоронної системи держави, а отже важливо, щоб він проявляв коректність, доброзичливість, привітність, демонстрував бездоганне знання закону та готовність завжди прийти на допомогу.

Література:

1. Конституція України.
2. Правила поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0628-12#n18>
3. ЗУ «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС». Електронний ресурс <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>

Лепех Олеся, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Запотічна
Роксолана Андріївна**, викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення (*Львівський
державний університет внутрішніх
справ*)

СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У сучасних психологічних дослідженнях наголошується, що важливим фактором впливу на розвиток особистості є потреба в спілкуванні. У процесі спілкування передається і засвоюється соціальний досвід, відбувається зміна структури і сутності суб'єктів, що взаємодіють, формуються конкретно-історичні типи особистостей і вся різноманітність людських індивідуальностей.

Аналіз потреби в спілкуванні дає підставу розглядати її як важливий структурний компонент особистості. М. Кричфалуші підкреслює, що спілкування людини є не стільки «розкішшю», скільки потребою, інколи навіть неусвідомленою [1, с. 28].

Суттєвим у психологічних дослідженнях є визначення самого поняття спілкування. Аналіз наукової літератури показує, що в психології є багато підходів до розуміння й визначення поняття «спілкування». Одні вчені зводять процес спілкування до обміну інформацією, до повідомлення один одному відомостей, знань тощо. Інші розуміють спілкування як вплив однієї особи, яка спілкується, на іншу. Так, М. Варій визначає спілкування, як процес передавання й сприймання повідомлень за допомогою вербальних і невербальних засобів, що охоплює обмін інформацією між учасниками спілкування, її сприйняття й пізнання, а також їхній вплив один на одного і взаємодією щодо досягнення змін у діяльності [2]. На думку М. Кагана, спілкування є одним із видів діяльності, що реалізується

у різних формах, у процесі взаємодії людей у їхній матеріально-практичній діяльності, поведінці в різних ситуаціях, при обміні інформацією методом бесід, листування тощо [3].

У характеристиці спілкування важливими є його функції. Б. Ломов виокремлює такі функції спілкування:

- інформаційно-комунікативна (полягає в будь-якому обміні інформацією);
- регуляційно-комунікативна (регуляція поведінки й спільної діяльності у процесі взаємодії);
- афективно-комунікативна (регуляція емоційної сфери людини) [4, с. 469].

Всі ці функції виявляються в єдності і доповнюють одна одну.

Спілкування необхідне людині, щоб поділитися з іншими людьми почуттями і переживаннями, а отже, щоб відчувати себе людиною. Порушення цієї базової потреби призводить до важких стресів. Спілкування є необхідною умовою будь-якої діяльності людини і має суспільну природу. З'ясування позиції співрозмовника, досягнення взаєморозуміння, забезпечення взаємодії є глибинною метою спілкування. Кожен із нас – особистість, що проявляється через соціальні ролі – у родині, на роботі, у навчанні, на відпочинку тощо. Соціалізація індивіда, тобто його включення у структуру суспільства, – це мотив, що спонукає дітей засвоювати рідну мову, а дорослих – вивчати іноземну. Отже, соціалізація досягається через спілкування. У процесі спілкування відбувається інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія індивідів, досягається єдність і злагодженість їхніх дій, що зумовлює формування спільних настроїв і поглядів, взаєморозуміння, згуртованості й солідарності. Вони необхідні в колективній діяльності, оскільки становлять культурно-комунікативну основу соціального життя суспільства [5, с. 79].

Сім'я – це середовище, у якому дитина засвоює суттєві правила поведінки, вчиться правильно діяти в оточуючому її світі. Це досягається насамперед у процесі спілкування. Цей перший вид соціальної активності, який виникає в онтогенезі, і завдяки якому немовля отримує необхідну для його індивідуального розвитку інформацію, формується у найближчому йому оточенні – батьками. Весь виховний процес у сім'ї – це насамперед постійне спілкування.

Від того, як воно складається і розвивається, залежить психологічний мікроклімат у сім'ї, формуються особистість дитини, її інтереси, моральна сфера. Спілкування під час спільних занять батьків з дітьми є найкоротшим і надійним шляхом формування пізнавального інтересу дітей в умовах сім'ї. Це сприяє появі різнобічних інтересів, покращує успішність дітей, позитивно впливає на формування і розвиток особистості, формує позитивні моральні якості [6].

Підсумовуючи викладений матеріал, слід зазначити, що спілкування – одна з необхідних і загальних умов формування та розвитку суспільства й особистості. У процесі спілкуванні людина формується і самовизначається, виявляючи свої індивідуальні особливості, завдяки спілкуванню здійснюється інтеграція людей, виробляються норми поведінки.

Література:

1. Кричфалушій М. Потреба у спілкуванні як фактор формування особистості майбутнього спортивного педагога в процесі професійної підготовки / М. Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – 2012. – № 1 (17). – С. 28–34.
2. Варій М. Й. Загальна психологія: Навч. посібник/Для студ. психол. і педагог. спеціальностей / Варій М. Й. – 2005. – 752 с.
3. Каган М. С. Мир общения / Каган М. С. – М.:Політудат, 1988. – 319 с.
4. Психологія : Підруч. [Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.] ; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь. – 2000. – 558 с.
5. Глебова Н. Соціокультурні комунікаційні аспекти соціалізації: теоретико-методологічний контекст / Н. Глебова // Versus. – 2013. – № 1. – С. 78–82.
6. Дубровський В. Вплив спілкування в сім'ї на формування особистості дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/dubrovskiy-v-l-vpliv-spilkuвання-v-simyi-na-formuvannya-osobistosti-ditini/>

Лисичук Наталія, здобувач
ступеня бакалавра національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник – **Галій
Марина Сергіївна**,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри юридичного
документознавства
(*Національна академія
внутрішніх справ*)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Вихід України на світову арену як незалежної самостійної держави загострив багато проблем – економічних, політичних, соціальних тощо. Невідкладно постало питання про стан мовного законодавства з метою забезпечити належний рівень вирішення національно-мовних проблем. Тому при проведенні мовної політики в Україні надзвичайно важливо звернутися до аналізу зарубіжного досвіду функціонування мовного законодавства, використовувати його можливості при формуванні і реалізації конкретних норм, що регулюють правове положення мов у країні та її регіонах.

Питання мовного законодавства потребують поглибленого вивчення. Слід зазначити, що світовий досвід регламентує визначальну роль мовного чинника в забезпеченні стабільного політичного розвитку та відчутного покращання ситуації в соціальній сфері. Складовими елементами процесу забезпечення мовної політики є вивчення мовної ситуації, кодифікація мовних норм, визначення основних принципів і шляхів удосконалення мовної політики; практичне втілення цілей цієї політики та запланованої програми дій. Після створення ООН та Ради Європи мовні питання стали безпосередньо предметом міжнародно-правової регламентації для запровадження загальних стандартів здійснення мовної політики,

захисту мовних прав осіб, що належать до національних меншин, та захисту мов, які опинилися під загрозою зникнення.

Основним завданням правового забезпечення мовної політики Європейського Союзу (далі – ЄС) стало забезпечення цілісності, зрозумілості та прозорості в її реалізації. Щодо офіційних мов ЄС, мовна політика містить прихований принцип: кожна країна-член може запроваджувати на рівні ЄС одну офіційну мову (“одна країна – одна мова”). Першочерговою метою ЄС є збереження культурної ідентичності кожної з країн-членів. Основними магістральними напрямками розвитку мовної політики в ЄС є вивчення іноземної мови впродовж життя; поліпшення викладання іноземних мов; створення сприятливого середовища для вивчення мов. Варто зазначити, що така мовна політика ЄС має значну підтримку серед громадян, оскільки 67 % європейців вважають що знання іноземних мов має стати політичним пріоритетом, а ще 29 % абсолютно переконані у цьому, 84 % європейців переконані, що кожен громадянин в ЄС повинен володіти щонайменше однією мовою, крім своєї рідної [2, с. 582–584].

Аналіз конституцій і законодавства зарубіжних країн дає підстави для висновку про існування трьох типових моделей вирішення питання офіційної (державної) мови. Перша модель передбачає беззастережне визнання офіційною (державною) виключно однієї мови (Великобританія, Італія, Німеччина, Португалія). Друга модель передбачає можливість існування, поряд з однією офіційною (державною) мовою, яка застосовується на всій території держави, інших офіційних мов в окремих частинах держави (Іспанія, Македонія, Словенія, Хорватія.) Третя модель передбачає існування в державі кількох офіційних (державних) мов (Швейцарія). У Конституції цієї країни, яка є федеративною державою і складається з 26 кантонів, виокремлюються чотири мови: німецька, французька, італійська та ретороманська, як національні (ст. 4) і три мови як офіційні: німецька, французька та італійська. Слід також пам’ятати, що універсальних та ідеальних схем забезпечення мовної політики не існує, але вироблені й перевірені практикою ціннісні орієнтири дають можливість оптимального забезпечення правових засад такої політики. Наскільки вони є адекватними й ефективними для нашої держави покаже практика їх реалізації [3].

Звичайно, підведення підсумків щодо запровадження європейських директив із мовного питання є дуже важливим, а результати дослідження щодо проаналізованих країн представляють собою безцінну базу даних. Тому було б доречним зробити зазначену базу даних доступною для широкого загалу у вигляді “інтерактивного” індексу, за зразок якого, наприклад, може бути взятий Індекс благополуччя OECD (OECD’s Better Life Index) [4].

Отже, можна зробити висновок, що при розробці стратегії і реалізації державної мовної політики в Україні має бути врахований як позитивний, так і негативний досвід конституційного регулювання мовних відносин у зарубіжних країнах. Перш за все слід урахувати досвід конституційно-правового регулювання мовних відносин таких країн, як Іспанія, Італія, Франція, Фінляндія, Канада, Бельгія, Швейцарія тощо. Для цього слід проводити всебічну і ретельну правову експертизу зарубіжного мовного законодавства, а фахівцями повинні бути вироблені прогнози можливого застосування такого досвіду в нашій країні.

Література.

1. Конституція України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2010. – 64 с.
2. Бабюк В. Мовна політика Євросоюзу / В. В. Бабюк // Гілея. – 2011. – Вип. 55 (12). – С. 582–584
3. Куць О. Мовна політика в державотворчих процесах України навч. посібник./О.Куць.-Х. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 276 с.
4. Політична енциклопедія / [редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін.]. – К. : Парламентське вид-во, 2011. – 808 с.

Луценко Марк, здобувач ступеня
магістра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Вербицька
Лідія Олегівна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНИХ БЛАГ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ ІНШИХ КРАЇН

Перспективами розвитку суспільства у майбутньому є: подальша глобалізація, збільшення мобільності працівників та здобувачів освіти, а також уніфікація у певних сферах людської діяльності, що в свою чергу породжує сучасному поколінню певні проблеми пов'язані з адаптацією до його вимог, а також до культури іншої країни, людей, релігії. Незважаючи на те, що люди між собою рівні, а кожен народ чи певна соціальні група мають свої ознаки – це в жодному випадку не означає, що вони однакові або тотожні до українських. Є вельми великий перелік чинників, відповідно до яких розділяють людей, до прикладу це такі як: стать, раса, громадянство, релігія, освіта, політичні погляди, вид діяльності, культура, мова. Для того, щоб якомога швидше ознайомитися з іншою культурою, подолати мовний, культурний бар'єр доречно відвідати країну у якій панує необхідна культура, однак це не гарантує її розуміння та толерантного ставлення до цієї культури, а також комфортного перебування у ній. На мій погляд вивчення культури країни необхідно розпочинати з мови, якою у ній користуються, а під час цього процесу користуватися культурними благами цієї країни або тими у яких є посилення на потрібну країну, якими є: кіно, музика, література, відеоігри. Розуміння такої думки краще розпочати із визначення її термінів.

Отже, відповідно до чинного законодавства України: – культура – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської

спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти;

- культурні блага – товари та послуги, що виробляються в процесі провадження діяльності у сфері культури для задоволення культурних потреб громадян (книги, художні альбоми, аудіовізуальні твори та їх демонстрування, аудіопродукція (музичні звукозаписи), твори та документи на новітніх носіях інформації, вироби художніх промислів, театральні та циркові вистави, концерти, культурно-освітні послуги тощо);
- фільм – аудіовізуальний твір (у тому числі телевізійні серіали та їх окремі серії), що складається з епізодів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними засобами, та є результатом спільної діяльності його авторів, виконавців і виробників;
- видання – твір (документ), що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений шляхом друкування, тиснення або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам національних стандартів, інших нормативних документів з питань видавничого оформлення, поліграфічного і технічного виконання;

Відповідно до енциклопедичних визначень, то:

- Му́зика – (від грец. Μουσική – мистецтво муз) мистецтво організації музичних звуків, насамперед в часовій (ритмічній), звуковисотній та тембровій шкалі.
- Відеогра – це електронна гра, в ігровому процесі якої гравець використовує інтерфейс користувача, щоб отримати зворотну інформацію з відеопристрою.

Отже, корисність для вивчення іншої культури за допомогою вищевказаних культурних благ полягає у тому, що усі вони є продуктами інтелектуальної діяльності людини, або групи людей, котрі на момент виконання цього продукту є обізнані з певною культурою або її суб'єктами та котрі її відображають у своєму продукті,

в свою чергу вони намагаються отримати якомога більшу платню за виконану роботу, що у більшості випадків породжує конкуренцію та стимулює до більш професійного та якісного виконання такої роботи – сукупність цих чинників дає можливість наглядно оцінити та ознайомитися кожному із певною культурою. Розглянемо більш детально запропоновану тезу за допомогою пояснень та прикладів: припустимо ми маємо на меті ознайомитися із культурою Великобританії, з метою подальшого візиту або працевлаштування, для цього ми починаємо вивчати англійську мову, культуру та культурні звичаї. Під час цього процесу, із метою більш швидкого та ефективного, вивчення цієї мови та культури ми користуємося культурними благами відповідної країни, а саме переглядаємо продукт сучасної кінематографії, який відображає сучасне суспільство та озвучений мовою оригіналу, під час ознайомлення з даним продуктом ми мимоволі звертаємо увагу на використання мови та особливості мовлення його учасників, котрі в свою чергу докладають зусиль щоб детальніше передати не тільки емоції, але й властиві для мешканців Англії звичаї та спілкування, для прикладу використовують жести під час розмови. Ознайомлючись зі змістом даного продукту, тобто його сюжетом ми маємо можливість довідатися про ставлення його учасників, а саме акторів які виконують певну роль, щодо тих чи інших суспільних явищ чи процесів, а також про культуру вказаного суспільства в цілому. Враховуючи якою є середня тривалість фільму, то можна вважати, що за доволі короткий період часу ми отримали вагомий результат, котрий можна збільшити за допомогою читання книги сюжет або мотив, якої був використаний для створення даного фільму. Стосовно музики то це доволі специфічний приклад, оскільки під час її прослуховування складно довідатися про ставлення виконавця або прихильників його творчості до культури, або звичаї, однак якщо брати до уваги те, як сприймається виконавець певною культурою та його значення у ній, то у певний спосіб можна сформуванати уявлення про музичні уподобання певної країни, або зрештою використати ці знання під час розмови із представником тої чи іншої культури. З приводу використання книг надрукованих мовою оригіналу та написаних сучасними авторами, то вони дають можливість більш повно ознайомитися з психологією відображених

у них учасників, їх думками та мотивацією, а також з певними елементами культури, однак у використанні книг для знайомства із іншою культурою є суттєвий недолік, а саме це те, що відсутня можливість побачити описане у ній дійство, що може призвести до хибного розуміння прочитаного, а також те, що книги у сучасному суспільстві втрачають популярність і відповідно може виявитися складно знайти співрозмовника на таку тему. Стосовно відео-ігор, то враховуючи те, що при їх створенні доволі часто залучаються професійні актори та технології захоплення рухів та міміки, а також те що вони дають можливість самостійно вивчати та аналізувати відносно правдоподібний штучно створений світ, то це доволі гарна можливість довідатися про культуру іншої країни.

Таким чином, оцінюючи вищенаведене можна дійти логічного висновку, що до традиційних методів вивчення сучасної культури іншої країни додалися нові, які дають можливість у більш повному обсязі та за менший об'єм часу досягнути розуміння, прийняття та толерантності щодо іншої культури, що було досягнуто за допомогою розвитку технологій, конкуренції, підвищенням професійності її творців та доступністю їх продуктів.

Література:

1. Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23.12.1993 № 3792-ХІІ, у редакції від 26.04.2017
2. Закон України “Про кінематографію” від 13.01.1998 № 9/98-ВР, у редакції від 26.04.2017
3. Закон України “Про культуру” від 14.12.2010 № 2778-VI, у редакції від 13.10.2017
4. Закон України “Про видавничу справу” від від 05.06.1997 № 318/97-ВР, у редакції від 19.07.2017.
5. Вікіпедія [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення 17.10.2017).

Ляшенко Юлія, здобувач ступеня
бакалавра Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка

Науковий керівник – **Максименко
Ольга Володимирівна**, доцент
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін
(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)

ТВОРЧИЙ УНЕСОК ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КУЛЬТУРНУ СПАДЩИНУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Григорій Савич Сковорода – один з найяскравіших письменників української літератури. Його творча спадщина належить до вагомих надбань вітчизняної літератури, його праці посідають унікальне місце в історії української культури. За визначенням Івана Франка, «мислитель, поет і педагог Григорій Савич Сковорода чи найпомітніший з усіх духовних діячів наших XVIII ст. – лишив глибокий слід в історії духовного розвитку народу» [1, с. 12]. Дослідниками його творчості були О. Білецький, М. Возняк, Г. Хоткевич, П. Тичина, І. Драч, С. Кримський, М. Попович, Д. Чижевський.

Творчість Григорія Сковороди репрезентує розквіт української барокової культури XVII–XVIII ст. Дослідник В. Пахаренко зазначає, що протягом двох століть бароко в Україні обумовило розквіт української культури, зокрема архітектури, літератури, освіти, а найяскравішим представником українського бароко стає Григорій Сковорода [1, с. 87]. Саме в епоху бароко визначаються основні світові концепції щодо світобудови потреби визначення місця людини у Всесвіті.

В історії світової української філософської думки мислитель постає одним із засновників концепції, центральним об'єктом якої є людина, сенс її життя, її покликання, прагнення, її діяльність. Ця концепція була сформована під впливом античної філософії. **Серед**

багатьох філософських думок первинною для письменника постає ідея самопізнання людини, потреба досягнення свого внутрішнього світу, відчуття власного «я», любові до людей, праці, постійного вдосконалення особистості, реалізації ідеї про вільний і всебічний розвиток. За словами мислителя, коли людина має веселий дух, спокійні думки, серце мирне, то все є світлим, щасливим, блаженним: «Се є філософія» [2, с. 78].

Основою теорії Г. Сковороди є концепція існування трьох світів: макрокосму (усесвіт), мікрокосму (людина) і світу символів (Біблія). «Світ у світі» – так відзначає філософ побудову суспільства та керується цим принципом світобудови у власній поетичній творчості.

Мислитель оспівує «вічні теми»: життя і смерті, добра і зла – та підтримує ідеї високої моральності, основним критерієм якої є «чиста совість». Г. Сковорода створює ідеал людини з «чистою совістю», життя якої спирається на високі моральні принципи: «Лучше час честно жить, неж скверно цѣлый день», «Неправда гнобить і протидіє, але тим дужче бажання боротися з нею», «Ніхто не може вбити в собі зло, коли не втямить спершу, що таке те зло, а що добро. А не визнавши сього у себе, як можна взнати і вигнати його в інших»[3, с. 138].

Концепція людини у творчості Григорія Сковороди набула подальшого розвитку у філософському вченні про «сродну» працю, провідною ідеєю якої постає ідея «спорідненості», що повинна поєднувати практичні навички з покликанням людини, бо кожен має виконувати саме ту роботу, до якої в нього є здібності: «Пізнавай себе, вдосконалюйся, учися тому, до чого маєш здібності», «Займайся тією професією, що відповідає твоїй природі», «Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя», «Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити» [3, с. 125].

Григорій Сковорода став засновником теорії «філософія серця», яка відзначає, що серце є центром духовного життя людини: «Усе минає, але любов після всього застається», «Не за обличчя судить, а за серце», «Кожен є той, чиє серце в нім: вовче серце – справдешній вовк, хоч обличчя людське; серце боброве – бобер, хоча вигляд вовчий; серце вепрове – вепр, хоч подоба бобра» [3, с. 125].

Отже, Григорій Сковорода постає новатором української філософської думки, який у творчості запропонував концепції щодо

розкриття сенсу людського буття, «сродної праці», філософії серця, які мають на меті допомогти людині стати щасливою.

Література:

1. Іваньо І. В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди / І. В. Іваньо. – К. : Наукова думка, 1983. – 272 с.
2. Роменець А. В. Григорій Сковорода і проблема людського самопізнання: традиції і новаторство / А. В. Роменець // Філософська думка. – 1987. – №3. – С. 71–78.
3. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів: у 2-х т. / Григорій Сковорода. – К. : Наукова думка, 1973. – Т. 1. – 531 с.
4. Шевченко З. Григорій Сковорода – останній представник українського літературного бароко / З. Шевченко // Українська література – 2013. – Вип. 13. – С. 40–42.

**Мельник Олександра,
Мельничук Анастасія,**
здобувачі ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Посохова
Анжела Вікторівна**, старший
викладач кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

У зв'язку з розширенням міжнародних зв'язків України і більш тісною співпрацею із зарубіжними країнами стає актуальним питання ефективного спілкування іноземною мовою, зокрема англійською (як мовою міжнародного спілкування), і вміння виступати публічно перед

різними аудиторіями слухачів. Йдеться як про виступ з доповіддю на міжнародних конференціях і наукових симпозіумах, так і про виступ з лекцією в якості запрошеного фахівця, або про проведення презентації в міжнародній юридичній фірмі.

Сучасний світ характеризується інтенсивними глобальними процесами, одним з яких є прагнення до спілкування на професійну тематику спеціалістів різних сфер зайнятості та уміння публічно виступати перед різноманітними аудиторіями слухачів. За таких умов знання іноземної мови (англійської) є своєрідним ключем до світу науки і техніки, де особлива роль належить обізнаності молодого юриста із сучасними нормами публічного виступу. Якою би не була тема і мета презентації, виступу чи лекції, головним є уміння виступати перед великою аудиторією та правильно побудувати свій виступ. Кожен виступ має бути зосереджений на викладі ключової думки. Її потрібно розкривати поступово з різних сторін. «Будь-яка мова повинна бути складена, наче жива істота – у неї має бути тіло з головою і ногами, причому тулуб і кінцівки повинні підходити один одному і відповідати цілому» – таку цінну пораду дав Платон для майбутніх ораторів [4]. Ви не збираєтеся ставати відомим оратором або великим політиком? Повірте, вміння грамотно і переконливо «запалити» слухача, отримати його відгук – всі ці навички просто необхідні у повсякденності і є невід’ємною частиною діяльності юриста. Кар’єра керівника, теплі стосунки у колективі, успіх у протилежній статі – ключовим моментом до досягнення бажаного є вміння говорити. Перейдемо до найбільш розповсюджених публічних виступів, з якими стикаються юристи – виступи з доповідями на наукових конференціях. Інколи буває, що тема виступу є важливою, але сам виступ є нудним. Тому потрібно пам’ятати: якщо ваша мова буде нецікавою – ніщо не змусить аудиторію слухати вас. Найважливіше при цьому – заздалегідь написати текст виступу, чітко знаючи, що ви хочете сказати залу. Люди повинні слухати вас з самого першого слова, і краще, якщо воно буде по суті. Не бійтесь аудиторії. **Страх перед аудиторією** – явище досить поширене серед промовців. Він дається взнаки по-різному: може тремтіти голос, може вкриватися червоними плямами обличчя, може супроводжуватися повільним блокуванням будь-яких проявів

волі. Ці ознаки - справжня напасть для доповідача. Найгірше ж те, що вони лише посилюють страх і доповідач зазвичай думає вже не про логічний виклад думок, а про якомога швидше завершення цієї екзекуції. Він усвідомлює, що прояви страху є очевидними для слухачів і, як наслідок, поспішає, ще більше плутається, що часом призводить до завчасного завершення виступу. **Хоча боротьба зі страхом і є досить складною, все ж можна дати кілька порад:** По-перше, потрібно гарно підготуватися. Перечитайте текст своєї доповіді декілька разів. По-друге, переконайтеся, що в разі потреби ви зможете швидко зорієнтуватися, зазирнувши у записи. Нотатки варто зручно розмістити, щоб ними одразу можна було скористатися. По-третє, варто шукати підтримки в аудиторії. Завжди є люди, котрі усміхнуться, кивнуть чи якимось інакше схвально відреагують на ваш виступ. Дієвими є також жести, які являють собою вияв людських думок, емоцій. У поєднанні зі словами вони стають надзвичайно промовистими: жести посилюють емоційне звучання сказаного. Щоб оволодіти бодай азами жестикулювання, потрібне тривале тренування, розуміння ролі кожного жесту. Частота жестикуляції залежить передусім від культури поведінки людини. Готуючись до зустрічі з аудиторією, не забудьте врахувати її гендерний та віковий склад, релігійну або професійну приналежність, рівень освіти. Беручи до уваги, чи присутні на презентації досвідчені юристи, студенти або люди, не пов'язані зі сферою права, слід використовувати формальний або нейтральний стиль мовлення, професійну термінологію або прості слова.

Як правило, аудиторія уважно слухає початок виступу, потім слухачі відволікаються з різних причин, і їх увага повертається лише до кінця промови виступаючого. Щоб уникнути цього, слід розділити виступ на кілька логічно структурованих частин. На початку йде вступ, потім 2–3 основні частини (в кінці кожної частини слід зробити проміжний висновок – тоді слухачі зможуть почути пропущену інформацію і зрозуміти, про що йшла мова) і в кінці – висновок[1]. Експерти з Колумбійського університету запевняють, що люди марно витрачають час на написання красномовних доповідей на 10 сторінок, оскільки все, що їм потрібно, – це представити аудиторії суть і три яскравих приклади, які її розкривають. Люди все одно не запам'ятовують багато з того, що чують, тому мова повинна бути максимально простою і короткою.

Також рекомендують не перенавантажувати виступ великою кількістю термінів, враховуючи те, що презентація робиться на іноземній мові. Необхідною умовою хорошого виступу є спроба виголосити свою промову до початку самого виступу. Зробити це можна перед дзеркалом або просто проговорити її вголос (бажано перед невеликою аудиторією). Перше, на що слід звернути увагу, – це небажані звуки і слова-паразити (well, so, like, um, і так далі). Треба прагнути замінити їх мовчанням-паузою. Чудово, якщо є можливість потренуватися в тому ж місці, де буде виголошено промову. Не читайте з листочка. Важливо виголошувати промову від серця. В крайньому разі, щоб не загубитися і не промовити зайве, використовуйте невеликі картки з пунктами вашого плану, куди в разі необхідності можна підглянути. Людина, яка монотонно читає з аркуша, нікого не зацікавить. Яскравий приклад такої людини часто можна зустріти в вузах: лектори припускаються цієї серйозної помилки, внаслідок чого, студенти, замість того щоб захоплено слухати і вникати в предмет, грають у морський бій або слухають музику. Не поспішайте. Вимовляйте всі слова чітко і виразно. Навіть якщо в житті ви говорите швидко, візьміть до уваги те, що з великою аудиторією потрібно говорити у більш повільному темпі. Зовсім не обов'язково перетворюватися на іншу людину і говорити неприродно для себе, можна просто знайти в собі нову грань. Повірте, будь-яка людина може говорити м'яко і доступно.

Використовуйте мову тіла з обережністю, а саме жести під час виступу. Ваша поведінка має бути максимально природньою. Якщо мова занадто емоційна, вона, швидше за все, буде підкріплена якимись рухами тіла, і це непогано. Однак якщо ви будете вказувати знаки хвилювання (заламувати пальці, смикати волосся, м'яти папір в руці або клацати ручкою), це не позначиться позитивно на вашому виступі. Важливо додати позитивних емоцій, пристрасть і приємне хвилювання, яке як вірус передається аудиторії і допоможе вам до неї достукатися. А щодо запитання з боку слухачів, то вони бувають за своїм змістом різними, серед них можуть зустрітися підступні, нетактовні. Не дивлячись ні на що, ви повинні залишатися доброзичливим і коректним. Не дозволяйте подібним «провокаторам» звести на «ні» ваш виступ. Нижчевикладені рекомендації дозволять показати себе з кращого боку, зміцнять довіру залу [2].

1. Дочекайтесь, поки глядач не сформулює свою думку до кінця.
2. По можливості, називайте по імені кожного, з ким спілкуєтесь.
3. Використовуйте компліменти.

Підводячи підсумки, необхідно відмітити, що ефективність публічних виступів іноземною мовою залежить від чіткого планування самого виступу, інформації, яка буде доступною та зрозумілою всім. Словниковий запас, гнучкість розуму, наявність власного погляду на життя в усіх його проявах, професійні знання в тій чи іншій сфері, ерудиція – ось найважливіші риси хорошого оратора. Вас цікаво слухати не лише тоді, коли ви навчилися добре говорити, а тоді, коли за вашою розмовою відчувається рівень вашої особистості. Навчитися добре висловлювати свою думку можна лише тоді, коли у вас є ця думка [3].

Література:

1. Williams E.J. Presentations in English. – Macmillan, 2008.
2. Powell M. Dynamic Presentations. – Cambridge, CUP, 2010.
3. <http://www.rivnist.in.ua/news/2014/03/21/1997>
4. <http://enlizza.com>

Мороз Маргарита, здобувач ступеня
бакалавра Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Плетенець
Віктор Миколайович**, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
криміналістики, судової медицини та
судової медицини
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ

Завдання удосконалення практики розслідування злочинів та підвищення ефективності боротьби зі злочинністю приводить до необхідності пошуку нових методів, засобів, прийомів і шляхів виявлення, отримання, фіксації, дослідження і використання криміналістичної інформації про події злочину. Одним з таких сучасних вчень є невербальна комунікація, яка уявляє собою систему наукових положень та практичних рекомендацій щодо виявлення, фіксації, обробки, зберігання, дослідження, тобто використання невербальної інформації в розслідуванні злочинів. Невербальна (від лат. *verbum* – слово) комунікація (від лат. *communico* – спілкування, роблю загальним) являє собою систематизовану сукупність знань зі сфери процесу взаємоспілкування людей на основі обміну повідомлень завдяки невербальним (немовним) засобам [1, с. 117].

Обов'язковим правилом роботи слідчого у будь-якій ситуації, що складається при проведенні допиту, є його діяльність щодо діагностування емоційного та інформаційного станів допитуваного щодо самого себе, навколишнього й, головне, події злочину. Оцінювання та результат рішення (верифікація) питання про достовірність або недостовірність показань допитуваного, знання або незнання ним істотних для провадження даних докорінно визначають характер слідчої

активності під час допиту, формують оцінку рівня її визначеності або, навпаки, невизначеності. При цьому невизначеність ситуації допиту сприяє збільшенню міри тактичного ризику як під час його проведення окремо, так і для досудового розслідування загалом, що, безумовно, є фактором негативного характеру, оскільки збільшує ймовірність учинення слідчим помилкових, неадекватних дій, прийняття хибних рішень і як результат настання несприятливих наслідків [2, с. 233].

Під час допиту підозрюваного у вчиненні злочину з боку слідчого, допитуваного та його захисника мають місце дві форми людського спілкування – вербальна (словесна) і невербальна (несловесна). Невербальне, тобто несловесне спілкування кожного із суб'єктів відповідних кримінальних процесуальних відносин здійснюється за допомогою образів і немовних елементів. Щоправда, підозрювана особа під час допиту за допомогою власних емоційно-вольових функцій психіки, в основному, прагне контролювати своє мовлення. Однак, якщо слідчий володіє спеціальними знаннями зі сфери невербальної комунікації, він має реальну змогу спостерігати за функціонуванням невербальних засобів спілкування підозрюваного, аналізувати їх прояви та оцінювати отримані мовні відомості на предмет їх ширості, правдивості [3, с. 141].

Якщо допитувана підозрювана особа дає неправдиві показання, то в залежності від її характеру і темпераменту засоби невербальної комунікації можуть проявлятися як в активній, так і в пасивній формах. Активна форма підсвідомого функціонування засобів невербальної комунікації у допитуваної підозрюваної особи, яка дає неправдиві показання, може проявлятися в діях її рук, зокрема, у прикриванні рота, потиранні носа, щік, вух. Під час словесної розповіді допитувана підозрювана особа, яка дає неправдиві показання, може своїми руками здійснювати дотичні жести, зокрема, торкатися носа, пригладжувати волосся на голові, потирати вуха, підборіддя, лоб, очі. За вказаних умов словесні неправдиві показання з боку допитуваного підозрюваного можуть також неусвідомлено супроводжуватися активною жестикуляцією [4, с. 145]. Пасивна форма функціонування засобів невербальної комунікації в підозрюваної особи, яка дає неправдиві показання під час допиту, також може проявлятися в діях її рук, а саме – в обмеженні жестикуляції. Наприклад, коли допитувана особа сидить, то вона може ховати свої руки

(наприклад, позаду спини, у кишені, всовувати руки під себе, ховати руки на грудях, склавши їх у прямокутну форму тощо) [1].

Слідчий повинен уміти за допомогою знань про кінетичні невербально-комунікаційні компоненти виявляти під час допиту ті з них у поведінці підозрюваного, що засвідчують його занепокоєння, невпевненість, нервування та агресивність. Виявлення слідчим наявності у допитуваної особи певної кількості психофізіологічних реакцій, визначення сили їх прояву дозволяє йому залежно від слідчої ситуації застосовувати щодо допитуваного ті чи інші засоби слідчої тактики.

Уся ідея тактичного психологічного впливу на допитувану підозрювану особу через невербальні комунікаційні джерела полягає в тому, що є наявною певна невербально-комунікативна ситуація, яка контролюється завдяки спостереженням слідчого і його аналітичній діяльності.

Отже, засоби невербальної комунікації дають можливість слідчому у тій чи іншій невербально-комунікативній криміналістичній ситуації під час допиту підозрюваної особи оперативно обрати найбільш розумний, правильний напрям його процесуальної і тактичної діяльності. Це, у свою чергу сприятиме повному та всебічному розслідуванню.

Література

1. Вашук О. П. Невербальна інформація у кримінальному судочинстві: допит / О. П. Вашук // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2014. – №12. – С. 233–237.
2. Вашук О. П. Сучасні можливості використання невербальної інформації в розслідуванні злочинів / О. П. Вашук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – 2013. – №4. Том 2. – С. 145–147.
3. Скригонюк М. І. Тактичні джерела допиту підозрюваної особи, основою яких є знання зі сфери невербальної комунікації / М. І. Скригонюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 6–3. том 2. – С. 117–123.
4. Вашук О. П. Можливості використання невербальної інформації при проведенні допиту [Електронний ресурс] / О. П. Вашук // Митна справа. – 2013. – № 5(2.2). – С. 50–55. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_5\(2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_5(2)

Никін Анна, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Поцюрко
Олег Юрійович**, кандидат
філософських наук, доцент
кафедри філософії та політології
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

В. ВИННИЧЕНКО: ПРО МОВУ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ІДЕНТИФІКАТОР

Проблема мови як феномену який відображає самобутність та характер нації по сьогоднішній день в Україні залишається невирішеною. Незважаючи на те, що відбулася Революція Гідності, все ж мовні спекуляції в нашій державі продовжують відбуватися. Вочевидь для вирішення мовної проблеми враз у раз виникає потреба пошуку її витоків (звернення до доробку деяких дослідників минулих століть котрі її розглядали).

Проблему самостійності та оригінальності української мови намагався вирішити один з найвидатніших мислителів української діаспори – В. Винниченко. О. Петрів, досліджуючи творчість В. Винниченка в контексті європейської соціальної філософії, з'ясувала: «Винниченко здійснював національні пошуки в основному навколо проблеми мови як сутнісної ознаки нації, проблеми національної зради, відчуження індивіда від своєї спільноти та відродження нації» [2, с. 13].

Головним твором, в якому В. Винниченко обстоював самостійність та право на існування української мови був «Одвертий лист до М. Горького». До написання цього листа Винниченка спонукала інформація про несподівані (чи аж так несподівані?) шовіністичні «вибрики» Горького. Від членів родини М. С. Грушевського Винниченко почув розповідь про незгоду

О. М. Пешкова дати дозвіл на переклад його творів українською мовою. 31 травня 1928 року Володимир Кирилович занотував у щоденнику: «Побачення з Грушевськими... Підтвердження про шовіністично-імперіялістичні позиції Горького в українському питанні. Єфремов від Академії наук звернувся до Горького за дозволом перекласти його твори на українську мову. Горький відповів, що він вважає українську мову за «искусственный язык» і не хоче підтримувати його. Тому дозволу не дає на переклад. Таким чином лист його до руських письменників, де він, Горький, називав українську мову «наречием» – підтверджується. Отже, можна писати йому «привітання», – підсумував Винниченко [1].

Не поділяючи та критично реагуючи на позицію М. Горького, В. Винниченко аналізує його лист до руських письменників. «В тому листі Ви (Громадянин Горькій) жалілися руським колегам, що знаходяться дурні та злочинні люди, які в'явили собі, ніби українське «наречіє» є справжня мова і на цій підставі переслідують руську мову, руську культуру та руських людей на Україні» [1]. Звичайно зміст листа видався В. Винниченку наївним, кумедним та образливим для самого Горького, тому мислитель не одразу надав значення.

Проте, найбільше В. Винниченка обурило не те, що М. Горькій вважав українську мову за «наречіє». Природньо він собі міг вважати чи забажати будь що. І не з страху за українську мову В. Винниченко написав до М. Горького оцього одвертого листа, а з цікавості до того громадського явища, котре він назвав «наречієм».

Оскільки саме в це слово розкривало цілий політично-національний світогляд. «В йому ціла історія взаємовідносин двох слав'янських народів. В йому багато страждання, насильства, зла, громадянин Горькій. Початок історії цього слова припадає до історії всієї імперіялістично-колоніальної політики руського царизму на Україні» [1]. Виокремлюючи та критикуючи поряд з «наречієм» ще слово «Малоросія» мислитель вважає що саме вони послужили певною димовою завісою, за якою Москва, Санкт-Петербург впродовж кількох століть чинили злочини стосовно українського народу.

Кепкуючи над позицією М. Горького В. Винниченко стверджує, що «вороги Великої Російської імперії (головним чином - німці), заздрячи її могутності та славі, почали підкопуватися під неї, щоб розвалити

її. З цією метою вони вхопилися за українське «наречіє», почали роздмухувати його і з нічого, можна сказати, створили цілий український рух. Взяли німці мапу Росії, єдиної та неделімої, відділили на ній, скільки їм заманулося, губерній і почали насаджувати там штучну мову, штучну історію, штучну культуру, штучну державність» [1].

І тут же ж додає: «і глум який: пам'ятаєте, як сама Російська Академія Наук ще до війни, після пильного вивчення питання, визнала, що українська мова не є «наречіє» руської мови, а таки дійсна самостійна слов'янська мова і український народ є дійсно самостійний слов'янський народ. Академія Наук, громадянине Горькій! Фахівці та знавці, та до того ще не вороги, а щирі руські люде!» [1]

По сьогоднішній день ми бачимо іноді, що на Україні деякі зрусифіковані елементи, особливо вихідці зі старої радянської системи управління, ні за що не хочуть вивчати українську мову. Вони вбачають в систематичному проведенні українізації вияв чогось такого, що підриває честь і славу «Росії». Властиво така барська психологія, антипролетарська, великодержавна ідеологія просочується і до нижчих верств суспільства по сьогоднішній день.

Література:

1. Винниченко В. Одвертий лист до М. Горького / Володимир Винниченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/evshan/vynnych2.htm>
2. Петрів О. В. Екзистенціальні ідеї Володимира Винниченка у контексті європейської соціальної філософії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / О. В. Петрів. – К., 2006. – 17 с.

Онацко Зоряна, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Поцюрко
Олег Юрійович**, кандидат
філософських наук, доцент
кафедри філософії та політології
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

М. С. ГРУШЕВСЬКИЙ: ПИТАННЯ МОВИ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Будучи феноменом національної ідентичності, мова водночас виступає тим «дзеркалом» в якому відображається характер, ментальність та спосіб життя того чи іншого народу. Утворюючи певну знакову систему, мова формує величезний культурний пласт кожного народу.

Процес формування мови як феномену української ідентичності відбувався і продовжує відбуватися надзвичайно болісно. Втім, для того щоб розкрити його особливості слід звернутися до спадщини минулих століть. Зокрема, коли ми перенесемося на сто років назад, і проведемо паралелі з сучасністю, то зрозуміємо, що боротьба за власну незалежність є неможливою без вирішення мовного питання. З'ясувати особливості шовінізму російської імперії нам допоможе твір М. Грушевського «Хто такі українці і чого вони хочуть». Осмислюючи ситуацію яка склалася в тодішній російській імперії він стверджує: «Сю глибоку зміну в становищі нашого народу і нас, як його представників, ми мусимо в повній глибині відчуті і з неї відповідні висновки зробити. Минули ті обставини, коли ми мусіли виступати з петиціями, супліками, доказувати свої права навіть на культурне самоозначення, навіть на такі елементарні речі, як уживання своєї мови для своїх культурних потреб, допущення її до навчання в школі,

до вживання в урядах і суді. Ще рік тому українське громадянство силкувалося прихилити уряд і законодавні органи до того, щоб вони звели українську справу в Росії з мертвої точки, признавши отсі елементарні домагання: занехання репресій, відновлення скасованої з початком війни української преси і українських організацій, заведення української мови в школі і в урядуванні. Ні уряд, що ще вірив тоді в можливість повного винищення українства в виїмкових обставинах війни, ні російські парламентарні круги, ні поступове російське громадянство тоді не послушали нашого голосу. Українство зісталося на мертвій точці репресій аж до останньої хвили. Система утисків на українство була доведена до небувалих крайностей – дійшла свого вершка, небувалого від ганебного указу 1876 року, саме в переддень революції, що переставила українську справу в зовсім інші обставини, на зовсім інший ґрунт» [с. 95–96].

Відтак українцям приходилося проробляти тяжку педагогічну роботу над цим громадянством по принципу від легшого до труднішого, висувачи на чергу найбільш елементарні, безсумнівні для всякої, просто тільки гуманно і культурно настроєної людини. Серед вимог українців М. Грушевський зокрема виділяє: «Домагання українського навчання в школі, допущення української мови в урядуванні, суді і церкві – на лінії, де українські маси стрічаються з культурою, громадською і державною організацією. Воля народу не могла бути виявлена, приходилося сі скромні домагання аргументувати більше од розуму. Вони повторялися довго, і так ще недавно, і коли були б услухані в час, витворили б трівку моральну зв'язь між українським громадянством, з одного боку, російською державністю й великоруським поступовим громадянством, з другого. Але, на превеликий жаль, їх не слухали, поки був час. Не послухано і в критичний момент, коли російське правительство, користаючи з війни, заходилося знищити і викорінити українство в Галичині і в Росії, не спиняючися перед найбільш вандальськими, варварськими заходами. Українці не знайшли помочі і підтримки в великоруським громадянстві ніде, крім деяких соціалістичних груп» [с. 98].

Розглядаючи питання української автономії в складі російської держави М. Грушевський не може також обійти проблеми вживання власної мови національними меншинами. Він зокрема наголошує:

«Мова їх буде прийнята в зносінах з урядами і органами самоуправи в тих округах, де сі народності становлять певний національний мінімум. Українська шкільна рада, певно, подбає про те, щоб у сих місцевостях, і взагалі, де буде відповідне число учеників тої чи іншої народності, вони мали змогу вчитися на своїй рідній мові. Всі сі національні чи релігійні групи матимуть право закладати свої культурні і релігійні товариства і установи і діставати для них підмоги з автономного скарбу України і т. ін» [с. 105].

Отже, як ми бачимо М. Грушевський відносився до тих науковців які при плануванні розбудови держави намагалися охопити і розв'язати як найбільше коло проблем, зокрема мовну проблему.

Література:

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К. : Т-во «Знання» України, 1991. – 240 с.

Ополонська Ірина, здобувач
ступеня бакалавра Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник – **Проценко
Галина Петрівна**, старший викладач
кафедри юридичного
документознавства
(Національна академія внутрішніх
справ)

ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливість однакового застосування юридичних термінів, чіткість визначення змісту позначуваних ними правових понять має надзвичайно важливе прикладне значення для забезпечення однозначності розуміння правових явищ, визначення зобов'язаних суб'єктів і осіб, які мають нести відповідальність у чітко визначених законом випадках.

На сьогодні в Україні існує тенденція до несистемного внесення термінологічних змін до нормативно-правових актів, тобто закони розглядаються окремо, а не як складник єдиної системи законодавства України, яка, логічно, має оперувати однаковою термінологією.

Так, можна зустріти розбіжності у використанні однакової термінології в Кримінальному кодексі України та відсилання для з'ясування змісту відповідного терміна, наприклад, до законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», у яких, у свою чергу, немає чіткого відповідника поняття, яке потребує тлумачення, а переліки суб'єктів, які розкривають його зміст, досить часто повторюються з тими, які входять до змісту інших понять. Неоднаковість підходів, ужитих у різних актах законодавства України в характеристиці одних і тих же правових явищ, не забезпечує вироблення однакових підходів у правовому регулюванні, призводить до колізій і суперечностей, а отже, й до ускладнення виконання основного завдання нормативних актів – урегулювати суспільні відносини.

Тому видається доцільно в тексті нормативно-правових актів подавати тлумачення тих термінів, з'ясування змісту яких викликає певні труднощі, а у науковців та практиків немає однаковості щодо їх трактування.

Наприклад, в одному із законопроектів («Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації положень Кримінального процесуального кодексу України» № 4712) запропоновано дати визначення таким термінам:

Громадський порядок – стан суспільних відносин, який забезпечує спокійні умови суспільно корисної діяльності, відпочинку та побуту людей.

Завідомо – ознака, яка вказує на те, що особі, яка вчинює кримінальне правопорушення, відомі юридично значимі обставини, передбачені цим Кодексом.

Недбалість – невиконання або неналежне виконання обов'язків через несумлінне ставлення до них. Обман – повідомлення завідомо неправдивих відомостей або приховування певних відомостей, повідомлення яких мало б суттєве значення для поведінки іншої особи.

Фактично термінологія різних актів законодавства України дещо відрізняється, урегульовуючи суспільні відносини в одній і тій же сфері. Такі розбіжності не дозволяють віднайти чітке, однозначне розуміння, тлумачення відповідних понять та виробити усталену практику щодо застосування законодавчих положень, в яких вживаються ці терміни.

Наразі ж в українському законодавстві чітких критеріїв відмежування не було зроблено, а тому дійсно можна спостерігати тенденцію до змішування цих понять.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на з'ясування інших можливих способів термінологічної уніфікації, тобто і спрощення законодавства України для розуміння та застосування.

Отже, тлумачення термінів кримінального законодавства є позитивним явищем для покращення правозастосовної діяльності. Українська мова здатна відобразити такі тонкі відтінки значень, які неможливо передати іншими мовами. Це сприяє добору влучних, найбільш доречних питомих українських слів як термінів на позначення кримінально-правових понять.

Півень Назар, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Кузьо Любов
Іванівна**, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

СТАТУС МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Міжнародні договори України спрямовані на захист життя і свободи, честі та гідності людини, її прав, і в цьому вони переслідують таку саме мету, що й Конституція, конституційне право України в

цілому. Як бачимо, і Конституція, і міжнародні договори України спрямовані на регулювання одних і тих самих правовідносин. Основним правовим актом, що регулює сферу права міжнародних договорів, є Віденська Конвенція про право міжнародних договорів від 1969 р. [2], учасником якої є і Україна. Конвенція передбачає підтримання міжнародного миру і безпеки, розвиток дружніх відносин між народами і здійснення їх співробітництва один з одним. Конвенція містить основні положення щодо порядку укладення договорів і набрання ними чинності, додержання, застосування і тлумачення договорів, припинення і зупинення дії договорів. Так, згідно зі ст. 2 Конвенції, “договір” означає міжнародну угоду, укладену між державами у письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, чи у кількох, пов’язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретної назви. Отже, основними ознаками такого договору є насамперед його форма – письмова, а також суб’єкти – держави. Ст. 3 Конвенції також визначає сферу застосування цієї Конвенції, відповідно до якої той факт, що ця Конвенція не застосовується до міжнародних угод, укладених між державами та іншими суб’єктами міжнародного права або між іншими суб’єктами міжнародного права, і до міжнародних угод не у письмовій формі, не зачіпає: а) юридичної сили таких угод; б) застосування до них будь-яких норм, викладених у цій Конвенції, під дію яких вони підпадали б на підставі міжнародного права, незалежно від цієї Конвенції; в) застосування цієї Конвенції до відносин держав між собою у рамках міжнародних угод, учасниками яких є також інші суб’єкти міжнародного права. Метою Конвенції було кодифікувати вже існуюче право міжнародних договорів, адже договори укладались і до прийняття цієї Конвенції. Отже, Конвенція стала черговим етапом розвитку вже існуючого міжнародного права, і покликана передусім сприяти уніфікованому розумінню щодо правил укладення, дії та припинення міжнародних договорів. Держави хоч і є основними суб’єктами міжнародного права, проте не єдиними, і тому 21 березня 1986 р. була прийнята Віденська Конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями [3]. Основою для дії міжнародних договорів виступає ст. 9 Конституції. Основним же правовим актом

України, що покликаний врегулювати ці суспільні відносини, є Закон України “Про міжнародні договори України” від 29 червня 2004 р. [5], який встановлює порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та законодавстві України. Сферою застосування закону, відповідно до ст. 1, виступають усі міжнародні договори, регульовані нормами міжнародного права і укладені відповідно до Конституції України та вимог цього закону. Чинні міжнародні договори України прирівнюються до законодавства. міжнародні договори України по суті ієрархічно розташовуються вище від інших актів законодавства України (хоча у своєму рішенні КСУ і згадав їх лише на другому місці), однак мають під собою конституційний статус, оскільки, відповідно до ч. 2 ст. 8 Конституції України, вона має найвищу юридичну силу. Ратифікація міжнародних договорів України здійснюється шляхом прийняття закону про ратифікацію, невід’ємною частиною якого є текст міжнародного договору”. На підставі підписаного та офіційно оприлюдненого Президентом України закону Голова Верхової Ради України підписує ратифікаційну грамоту, яка засвідчується підписом міністра закордонних справ України, якщо договором передбачений обмін такими грамотами. При цьому в ч. 2 передбачений перелік міжнародних договорів, які підлягають ратифікації, а саме: а) політичні (про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво, нейтралітет), територіальні і такі, що стосуються державних кордонів, розмежування виключної (морської) економічної зони і континентального шельфу України, мирні; б) що стосуються прав, свобод та обов’язків людини і громадянина; в) загальноекономічні (про економічне та науково-технічне співробітництво), із загальних фінансових питань, з питань надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України; г) про участь України у міждержавних союзах та інших міждержавних об’єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки; ґ) про військову допомогу та направлення підрозділів

Збройних сил України до інших держав чи допуску підрозділів збройних сил іноземних держав на територію України, умов тимчасового перебування в Україні іноземних військових формувань; д) що стосуються питань передачі історичних та культурних цінностей українського народу, а також об'єктів права державної власності України; е) виконання яких зумовлює зміну законів України або прийняття нових законів України; є) інші міжнародні договори, ратифікація яких передбачена міжнародним договором або законом України. Як бачимо, перелік таких договорів є доволі значним, і стосується, по суті, найважливіших сфер суспільних відносин, які можуть бути врегульовані міжнародно-правовими інструментами. Особливо важливим з точки зору конституційного права є пункт "б", відповідно до якого обов'язковій ратифікації підлягають міжнародні договори, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини та громадянина, тобто, по суті, його правового статусу. Як ми вже зазначали, правовий статус людини і громадянина є одним із ключових питань конституційного права, і враховуючи, що саме на міжнародному рівні були розроблені основні документи з прав людини, а також створені механізми їх захисту (зокрема, діяльність Європейського Суду з прав людини), обов'язковість ратифікації таких договорів і надання їм пріоритету над законами України є необхідним.

Визнання міжнародних договорів України джерелом конституційного права підтверджується практикою судів загальної юрисдикції, які застосовують міжнародні договори України для обґрунтування своїх рішень. Слід назвати загальновідоме рішення Верховного Суду України про повторне голосування по виборах Президента України від 3 грудня 2004 р., при прийнятті якого Суд керувався не лише Конституцією, законами України, а й ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. В діяльності Конституційного Суду України також широко використовуються міжнародно-правові акти. Конституційний Суд України звертався до положень міжнародно-правових актів більш як у третині своїх рішень. У справах щодо офіційного тлумачення положень Конституції України та законів за зверненнями громадян, близько 60 відсотків рішень Конституційного Суду України містять посилання на міжнародно-правові акти та їх окремі положення для обґрунтування правових позицій Суду.

Визнання міжнародних договорів України джерелом конституційного права України є свідченням поширення договірних відносин на конституційно-правову сферу, що дозволяє договору поряд з Конституцією, законами та підзаконними нормативно-правовими актами регулювати конституційно-правові відносини.

Література:

1. Назаренко О. А. Міжнародні договори України в системі джерел конституційного права України. – Рукопис: дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право // Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2006. – 230 с.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118/print1360233900585644.
3. Віденська Конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a04.
4. Status of Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations. [Електронний Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> 78 ресурс]. – Режим доступу: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&lang=en#1.
5. Закон України “Про міжнародні договори України” від 29.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15.6>

Пісоцька Каріна,
здобувач ступеня бакалавра
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Пакулова**
Тетяна Василівна, доцент кафедри
українознавства та іноземної мови
(Дніпропетровський державний
університету внутрішніх справ)

МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Сьогодні у світі проходять процеси розвитку й удосконалення всіх систем, які пов'язані з існуванням соціуму. Людина прагне покращити середовище в якому вона живе і забезпечити на високому рівні найголовніше: безпеку, здоров'я, добробут. Все це зумовлює необхідність висококваліфікованих спеціалістів в будь-якій сфері. В умовах сьогодення практично всі види юридичної діяльності передбачають необхідність володіння іноземними мовами і навичками міжкультурної комунікації, у тому числі і в професійній сфері. Знання іноземної мови є важливою складовою комунікативної компетентності поліцейського. На даний момент, володіння англійською мовою правоохоронцями знаходиться не на досить належному рівні. Тому питання мотивації вивчення іноземної мови охоронцями закону є досить актуальними на сьогодні.

Основним завданням вивчення англійської мови є набуття знань мови і навичок спілкування. Однією з передумов знання предмету є мотивація в його вивченні. Для з'ясування причин та умов мотивації, спочатку дамо визначення, що означає поняття «мотивація». За академічним тлумачним словником слово «**мотив**» – це підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку або ж причина, а «мотивувати» означає наводити мотиви, що пояснюють, виправдовують певні дії, вчинки тощо; обґрунтовувати [1, с. 810]. Отже, можемо зробити

такий вивід, що мотивація вивчення англійської мови – це сукупність обґрунтованих підстав, мотивів навчання, взаємодія яких призводить до бажання вивчати англійську мову.

На думку С. Л. Рубінштейна, для того, щоб людина, яка навчається, по-справжньому включилася в роботу, необхідно зробити так, щоб поставлені в ході учбової діяльності завдання були не лише зрозумілими для неї, але й внутрішньо прийнятними, тобто щоб вони набули значимості і знайшли, таким чином, відгук і опорну точку в її переживаннях. Тому важливого значення набуває виділення зовнішніх і внутрішніх мотивів навчання та розгляд мотивації навчання як процесу детермінації і самодетермінації.

Внутрішні мотиви мають особистісно значимий характер, вирізняються відчуттям суб'єктивної задоволеності процесом учіння та реалізацією власного потенціалу. Зовнішні мотиви характеризуються тим, що оволодіння змістом навчального матеріалу не є метою учіння, а детерміноване іншими цілями [2, с. 214].

Отже, як бачимо, багатьма вченими визнано те, що саме вмотивоване, власне бажання індивіда є найкращим чинником для вивчення іноземної мови.

Слід зазначити, що в процесі вивчення англійської мови у таких спеціалізованих закладах як, наприклад вищі навчальні заклади системи МВС, важливе значення має мотивація курсантів на практичних заняттях даної дисципліни. Оскільки в таких ВНЗ під час вивчення іноземної мови виникають певні проблеми, що зумовлені наступними чинниками: по-перше, курсанти роблять акцент на фахових дисциплінах, до яких іноземна мова не належить. У багатьох курсантів або співробітників поліції існує тільки зовнішня мотивація (вивчають її для отримання позитивних оцінок, а не через власну зацікавленість у знанні мови); по-друге, у ВНЗ, як правило, в одній групі навчаються курсанти або співробітники поліції з різним рівнем володіння іноземною мовою, що також впливає на їх мотивацію – адже обмежена кількість годин не завжди може дозволити опанувати мову на професійному рівні.

Для покращення навчального процесу та підвищення мотивації правоохоронців було проведено дослідження, для виявлення мотивації вивчення англійської мови основу якого склало анкетування та бесіда, в ході якого було зроблено наступні висновки.

У вищих навчальних закладах МВС дуже важливо правильно мотивувати курсантів, слухачів магістратури у вивченні даної дисципліни. Адже особиста переконаність у тому, що вивчення профільних дисциплін є більш необхіднішим ніж допоміжних лише дезорієнтує студентів, курсантів та слухачів магістратури. Але необхідно усвідомлювати, що вимоги до офіцера поліції докорінно змінилися за останні роки і суспільство вимагає від охоронів порядку не тільки глибоких знань закону, а й навичок мовної комунікації. Працівник поліції – це, в першу чергу, освічена ввічлива особистість та професіонал своєї справи. Щоденна діяльність поліцейського – це взаємодія з громадянами, а тому знання англійської мови є важливою складовою мовної комунікації правоохоронця, адже англійська мова визнана мовою міжнародного спілкування. Результати дослідження вмотивованості курсантів та магістрів свідчать, що обидві категорії опитаних усвідомлюють необхідність знань з англійської мови, але, в більшості через зовнішню мотивацію, недостатньо засвоюють ці знання. Також виявлено те, що поліцейські, які мають досвід практичної діяльності в органах Національної поліції, менш вмотивовані ніж курсанти, посиляючись на відсутність користування нею в роботі.

Література.

1. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 т. / [ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Том 4, 1973. – Стор. 810. – К.: Наукова думка, 1976, 1980. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/pikluvatysja>
2. Сердюк Л. Мотивація учіння студентів: типи спрямованості та синергії / Л. Сердюк // Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації. – 2012. – № 3. – С. 214–220. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/876>

Пак Мар'яна, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Горун**
Галина Романівна, старший викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового (Львівський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВО УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ

Самовизначення означає право народів вибирати такий шлях розвитку, що найбільшою мірою відповідає їхнім історичним, географічним, культурним, релігійним та іншим традиціям і уявленням. Зміст принципу самовизначення народів розкривається через суверенне право народу, незалежно від його чисельності, рівня розвитку, місця розселення тощо на вільне відокремлення від інших народів і утворення власної незалежної держави. [2, с. 590].

Виникнення принципу самовизначення народів пов'язане з епохою буржуазних революцій, становленням національних держав, хоча через відомі історичні й соціально-економічні причини право народів на самовизначення не могло стати принципом буржуазного права. Капіталістичний спосіб виробництва на початковому етапі свого розвитку потребував колоній та інших форм залежності слабких держав від сильних. Процес набуття незалежності та реалізації права на самовизначення є досить складним і для кожної нації своєрідним, особливим. У кожного народу (нації) свій історичний шлях здобуття незалежності та реалізації права на самовизначення. Одні нації мали в минулому власну державу чи окремі елементи державної організації і тепер прагнуть її відновити (як, наприклад, тибетці, уйгури). Інші нації раніше не мали своєї держави, але вже усвідомили свою самобутність, неповторність, спільність інтересів і прагнуть до створення національної держави (наприклад, курди, гагаузи). Але всі вони мають однакове право на самовизначення.

«Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її собі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути. Я хочу, щоб була Україна, щоб був український державницький лад на моїй рідній землі, і знаю, що як не буде України, як не буде нашої Української держави, то я і нащадки мої не зможемо на своїй землі по-людськи жити», як сказав – В'ячеслав Липинський.

Далеко не всі українці усвідомлюють себе приналежними до української нації, і далеко не все населення Української держави розуміє, що само існування її є наслідком самовизначення української нації. Розкрити ці питання означає дати відповідь, хто ми – українці.

У Преамбулі Конституції України право на самовизначення визнається лише за «українською нацією» та «усім Українським народом». Такий спосіб закріплення дозволяє зробити висновок про те, що законодавець розрізняє ці два поняття, але в чому полягає ця відмінність, не визначає. Разом з тим у ст. 11 Конституції України за корінними народами та національними меншинами таке право не визнається, хоча в ст. 6 Закону України «Про національні меншини в Україні» держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію, яку багато хто з науковців визнає однією з форм національного самовизначення. У статті 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права наголошується, що право на самовизначення мають «усі народи», але в ст. 27 цього пакту, присвяченій правам меншин, про їх право на самовизначення не згадується. Тому не менш складним й досі залишається питання про суб'єктів права на національне самовизначення та про зміст цього права [1].

Суб'єктами права на самовизначення в Україні виступають такі національно-етнічні спільноти: титульна нація, корінні народи та національні меншини. Разом з тим форми реалізації права на самовизначення в усіх зазначених суб'єктах різні. Це право може бути реалізоване у двох головних формах: державотворчій (державницькій) та недержавній. Державотворча форма передбачає створення власної суверенної незалежної держави, яка є рівноправним членом міжнародного співтовариства, суб'єктом міжнародно-правових відносин. Право на самовизначення у державотворчій формі реалізовано на території України титульною нацією, тобто нацією,

яка дала назву державі (українською нацією). Усі інші національно-етнічні спільноти (інші корінні народи, національні меншини, національні групи тощо) можуть здійснити своє самовизначення у недержавній формі.

Як свідчить історія, Українська нація як національно-етнічна спільнота неодноразово намагалася реалізувати своє право на самовизначення у формі створення незалежної держави. Як зазначають В. Смолій та О. Гуржій, [3] «український народ протягом багатьох сторіч свого існування прагнув створити власну державу. Це був природний і глибоко прогресивний процес, притаманний усім народам. Остання спроба національного самовизначення у формі створення власної держави, яка врешті-решт завершилася досягненням бажаного результату, була здійсненна українською нацією наприкінці ХХ ст., що й відображено в основних нормативно-правових актах Української держави.

Правовим документом, що закріпив право українського народу на самовизначення, став Акт проголошення незалежності України, ухвалений Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. і схвалений 1 грудня 1991 р. всенародним голосуванням. Цей Акт за своїм значенням не має рівних: саме з його прийняттям відбулося здійснення українським народом права на самовизначення і почалася Україна як незалежна держава. Конституція України 1996 р. констатує в Преамбулі невід’ємне, природне право української нації, усього українського народу на самовизначення.

Правове закріплення високої національної самосвідомості, повномасштабного статусу нації позитивно впливає на зміцнення громадянського суспільства в Україні, на розбудову демократичних державно-правових інституцій та економічне зростання.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [відп. ред. Ю. Римаренко]. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – 942 с
3. Смолій В.А., Гуржій О.І. Як і коли почала формуватися українська нація. – К.: Наук. дум-ка, 1991. – С. 106.

Палій Ірина, здобувач ступеня
бакалавра Львівської філії
Дніпропетровського національного
університету залізничного
транспорту імені акад. В. Лазаря

Науковий керівник – **Вознюк
Оксана Миколаївна**, кандидат
педагогічних наук, доцент
(*Львівська філія
Дніпропетровського національного
університету залізничного
транспорту імені акад. В. Лазаряна*)

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Культура професійного спілкування особистості є невід’ємною складовою частиною професійної культури й культури особистості, зокрема, являє собою ступінь засвоєння комунікативного досвіду у вигляді знань, умінь, навичок. З поняттям «культура професійного спілкування» пов’язані поняття «норма мови», «літературні норми», «культура мовлення», «комунікативна культура» та «культура спілкування»

Мовленнєва культура є важливим чинником успішної професійної діяльності, надає особі впевненості в собі, у своїй здатності переконувати людей. Культура мовлення оцінюється щодо точності, ясності, виразності, стилістичної вправності, майстерності мовця, використання лексичних, граматичних синонімів, добору варіантів висловлювання.

«Культура мовлення – це сукупність і система комунікативних якостей мовлення; володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та письмовій формі мовлення, вміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації» [2, с. 48]; «це упорядкована сукупність нормативних мовленнєвих засобів, вироблених практикою людського спілкування,

які оптимально виражають зміст мовлення, задовольняють умови і мету спілкування» [3, с. 34].

З поняттями «мовна культура», «культура мовлення», «мовленнєва культура» тісно пов'язане поняття «комунікативна культура». Комунікація – процес обміну інформацією між двома і більше індивідами (або групами). Комунікативна культура – комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування. Коли ми говоримо про комунікацію, нас перш за все цікавить те, як інформація передається. «Поняття комунікація може вживатись у значенні: 1) соціальна комунікація, спілкування між людьми та іншими соціальними суб'єктами; 2) зв'язок за допомогою технічних засобів; 3) певна система, за допомогою якої забезпечується сполучення між віддаленими об'єктами, наприклад: підземні комунікації, транспортні комунікації, каналізаційні комунікації тощо» [1, с. 68].

Таким чином, ми визначаємо культуру професійного спілкування майбутніх фахівців залізничної галузі як складну інтегративну якість особистості, що синтезує комунікативні, інтерактивні особливості спілкування фахівця, детермінується професійно ціннісними орієнтаціями і визначає ефективність професійної взаємодії. У структурі культури професійного спілкування майбутніх фахівців залізничної галузі можна виділити наступні компоненти: 1) індивідуально-особистісний (індивідуальні особливості особистості та її прижиттєві надбання (ідеали, установки, цінності, моральні якості, етичні норми); 2) мотиваційно-вольовий (потреби в пізнанні й самопізнанні, в оцінці інших людей, у спілкуванні, самоствердженні, емоційна культура); 3) соціально-психологічний (сприйняття себе та інших, уміння бути потрібним; 4) індивідуально-комунікативний (взаємозв'язок, взаєморозуміння; уміння встановлювати й підтримувати контакт, зворотній зв'язок; мовна компетентність, культура мислення і мови, мовленнєва активність; комунікативні знання, уміння та навички); 5) мовний (правильне користування лексичними, граматичними, орфоепічними, стилістичними нормами літературної мови).

Отже, якщо професіонал має високий рівень культури професійного спілкування, він завжди здатен: по-перше, розвивати

позитивні емоції, налаштовувати позитивне ставлення співрозмовника до себе і до своєї діяльності; по-друге, налаштовувати доступні зв'язки; по-третє, організувати взаємини на взаємовигідних умовах.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Дика Н. Поняття культури мовлення // Дивослово. – 2002. – № 2. – С. 47–52.
3. Русанівський В. М. Культура української мови / В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1990. – 306 с.

Пивоварова Олександра, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник – **Смолікевич Надія
Романівна**, старший викладач кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРІВ В УКРАЇНІ

В Україні здійснюються великомасштабні перетворення, спрямовані на зміцнення демократії й створення правової держави. Однією з головних проблем громадянського розвитку є зміцнення законності та правопорядку.

У юридичній науці України нема єдності у питанні, до якого виду влади належить прокуратура: законодавчої, виконавчої чи судової. Чинне законодавство України також не дає чіткої відповіді на це питання. Досвід зарубіжних країн свідчить, що існують різні варіанти вирішення питання про місце прокуратури у системі державної влади. В одних країнах прокуратура перебуває у складі. Міністерства

юстиції, в інших – при судах, в третіх – виділена в окрему систему [4, с. 30–33].

Закон України «Про прокуратуру» закріплює принципи організації та діяльності прокуратури [3]:

- становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим;
- здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів;
- захищає у межах своєї компетенції права і свободи громадян на засадах їх рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань, службового чи майнового стану та інших ознак;
- вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення;
- діють гласно, інформують державні органи влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення [6, с. 57–68].

Працівники прокуратури не можуть належати до будь-яких політичних партій чи рухів. Повноваження прокурорів, організація, засади та порядок діяльності прокурора визначаються Конституцією України, Законом України «про прокуратуру» та іншими законодавчими актами. Органи прокуратури у встановленому порядку в межах своєї компетенції вирішують питання, що впливають із загальновизнаних норм міжнародного права, а також у складених Україною міжнародних договорів [1, с. 23–24].

Прокуратура України становить єдину централізовану систему органів, пов'язаних спільними завданнями та функціями, система органів прокуратури будується згідно з державним устроєм та адміністративно-територіальним поділом України, а також за

функціональними ознаками і визначається ст. 13 Закону. Система органів прокуратури становлять: Генеральна прокуратура України, прокуратури Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя (на правах обласних), міські, районні, міжрайонні, інші прирівняні до них прокуратури, а також військові прокуратури [2, с. 44–45].

До органів військових прокуратур належать військові прокуратури регіонів і військова прокуратура Військово-Морських Сил України (на правах обласних), військові прокуратури гарнізонів (на правах міських).

Вищою ланкою системи є Генеральна прокуратура, яка під керівництвом Генерального прокурора визначає стратегію й тактику діяльності прокуратури, здійснює нагляд за дотриманням і правильним застосуванням законів юридичними та фізичними особами.

До прокуратур нижчої ланки належать міські, районні, міжрайонні прокуратури та військові прокуратури гарнізонів.

Спеціалізовані (галузеві) прокуратури будуються за загальними принципами, вони виконують такі самі завдання і мають такі ж повноваження, що й територіальні прокуратури, але з урахуванням специфіки предмету нагляду [5, с. 65–66].

Основні функції (напрямки діяльності) прокуратури визначені у ст.121 Конституції України та ст. 5 Закону. До них належать:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у визначених законом випадках;
- нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також у разі застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- участь у розробці органами державної влади заходів запобігання злочинам та іншим правопорушенням, у роботі з удосконаленням та роз'яснення законодавства.

Розглянемо детально основні функції прокуратури. Згідно зі ст. 129 Конституції України до основних засад судочинства віднесено

підтримання в суді державного обвинувачення, яке відповідно до п. 1 ст. 121 Конституції України та ст. 5 Закону покладається на прокуратури. Суди звільнено від протиправної функції підтримання державного обвинувачення у кримінальних справах і доведення вини особи.

У ст. 36 Закону наголошується: «Прокурор бере участь у судовому розгляді кримінальних справ належно від характеру і ступеня суспільної небезпеки діяння» [5, с. 28–30].

Генеральний прокурор України під час виконання функції державного обвинувачення зобов'язує керівників прокуратур вчиняти такі дії:

- призначати державних обвинувачів завчасно, щоб вони мали можливість всебічно підготуватись до судових процесів;
- надавати державним обвинувачам необхідну організаційну та методичну допомогу з питань підготовки до судових процесів, тактики участі в судовому слідстві, кваліфікації злочину, міри покарання тощо;
- прокурорам області, їхнім заступникам, прирівняним до них прокурорам у всіх випадках судової тяганини, інших грубих порушень закону під час розгляду кримінальних справ порушувати питання перед відповідними кваліфікаційними комісіями судів про притягнення до відповідальності суддів, які несумлінно виконувати свої обов'язки;
- роботу державних обвинувачів оцінювати зважаючи на обсяги, складність і категорію кримінальних справ, їх реальний внесок у дослідження справи, виявлені при цьому активність і професійність, майстерність, об'єктивність і вплив на законність та обґрунтованість проїнятого у справі судового рішення, ефективність реагування на необґрунтовані (незаконні) вирoki.

Отже, прокуратура України являється єдиним правоохоронним органом який здійснює вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінету Міністрів України, державних комітетами, відомствами, урядом Автономної Республіки Крим, місцевими радами народних депутатів, політичними партіями, громадськими організаціями, підприємствами, установами та

організаціями незалежно від форм власності, посадовими особами та громадянами.

Правовою основою діяльності прокуратури є конституція України, Закони України «Про прокуратуру», інші законодавчі акти.

Прокуратура України становить єдину централізовану систему органів. До складу прокуратури України входять: Генеральна прокуратура України, яка є вищою ланкою в системі прокуратури; прокуратури Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя; районні, міжрайонні інші прирівняні до них прокуратури, а також військові прокуратури. Генеральну прокуратуру України очолює Генеральний прокурор України строком на 5 років. Прокуратура керується основними принципами організації та діяльності: централізації, незалежності, захисту прав громадян на основі їх рівності перед законом; публічності; гласності, позапартійності, єдності, законності.

Діяльність органів прокуратури спрямована на всебічне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і захист від неправомірних посягань. Прокуратура є невід'ємним органом правової держави.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – Київ, 1997.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Атака, 2001. – 208 с.
3. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року №1789-ХІІ.
4. Законодавство України про судову і правоохоронну діяльність: зб. нормативних актів. – К.: Бронком Інбер, 2001. – 352 с.
5. Правоохоронні органи України: Курс лекцій / А. П. Гель, Г. С. Смикав, Д. П. Цвігну. – К.: МАУП. 2000. – 240 с.
6. Прокуратура України: навч. посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. – К.: Вен турів., 1998. – 336 с.

Попович Роксолана, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Ярунів
Михайло Іванович**, старший
викладач кафедри філософії
та політології
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В процесі становлення української державності, розвитку соціально-правових інститутів, суспільних відносин, важливу роль відіграє період трансформації ціннісних орієнтирів. Зв'язок людина-суспільство відбувається в період пошуку власного шляху та розвитку новітніх систем цінностей. Суспільні перетворення, котрі відбулись в останні роки дають підстави вважати, що Україна стала частиною європейської спільноти, закріпила ті цінності, котрі дають по праву говорити, що українці є висококультурною, вольовою, незалежною нацією метою, якої є формування та розвиток громадянського суспільства.

«Складність і суперечливість процесу формування України, як соціально-правової держави в практичній площині полягає в тому, що за умов слабких демократичних традицій перехідного суспільства, недосконалості національного законодавства, недостатнього рівня політичної, правової й економічної, культури населення постає завдання одночасного створення засад громадянського суспільства, правового і соціального аспектів державності [3, с. 23].

Нині, мова йде про переосмислення нового вектору розвитку нашої держави та трансформацію ціннісних орієнтацій, що охоплює усі сфери суспільного життя людей. Окрему увагу необхідно приділити

низці реформ в освітній, судовій, медичній, а також правоохоронній сферах діяльності. Остання, на наш погляд, пройшла доволі успішно та здобула високу підтримку в більшості населення України.

Зміна ціннісних орієнтирів правоохоронних органів в умовах розвитку громадянського суспільства дає можливість виховати новітнє покоління правоохоронців, котрі вирізнятимуться високою правовою культурою, свідомістю, патріотизмом. Основним завданням правоохоронних органів на сьогодні є подолання корупції, захист прав та інтересів громадян, забезпечити чітке виконання законів України.

Ефективне формування системи цінностей в правоохоронних органах на пряму залежить від державного устрою, релігії, морально засадничих норм, загального рівня розвитку культури, науки та світоглядних орієнтирів. Значення цінностей не можливо переоцінити, оскільки вони закладають основу в суспільному та державному житті людей.

До прикладу В. Шапара під цінністю розуміє поняття, яке використовується у філософії, психології і соціології для позначення об'єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі суспільні ідеали й виступають завдяки цьому еталоном належного[2, с. 597]. Щоб зрозуміти значення поняття «Цінність» потрібно зрозуміти, що є істинним, а що хибним. Кожна людина, сама для себе визначає пріоритет в якому формує, що є цінним, а що ні. Цінності можуть виступати в якості властивості конкретного предмета або явища по при чому вони не можуть бути набуті в якості природної даності для людини, а тому формуються та набувають нового значення в процесі соціальної зрілості, усвідомлення того, що є добро, а що зло.

На думку, професора В. С. Бліхара : «Цінність для особистості має значення виключно в особистісно-суспільному значенні. В такому контексті виокремлюється кількісна характеристика оцінювання, виражена як своєрідні лінгвістичні зміни у смислових ознаках тієї чи іншої цінності. Відношення “людина – світ”, “людина – людина” у рамках ціннісного вибору слід розглядати як основу формування ціннісної орієнтації особистості...» [1, с. 201]. Саме тому важливу роль на формування особистості відіграє система цінностей,

котра є частиною соціальної дійсності та виражає внутрішній світ людини.

Нині, система цінностей правоохоронних органів розкриває саму суть їхньої діяльності та підносить на новий рівень значення в суспільному житті людей. Від так, кожний бажаючий вступивши на службу повинен зрозуміти, що це не лише робота, а невід’ємна частина життя, оскільки вони своїми власними прикладами демонструють відкритість, толерантність, культуру спілкування, що дає змогу забезпечити високий рівень суспільної довіри.

В основі діяльності правоохоронних органів закладається превентивна робота, що дає можливість попередження протиправних діянь, активна співпраця із населенням є найкращим показником ефективності роботи працівника правоохоронних органів.

Потрібно зазначити, що правоохоронні органи за ознакою професійної діяльності складають самостійну групу органів держави, що мають свої чітко визначені завдання. Ці завдання полягають або у відновленні порушеного права...[4, с. 16–17].

Ми вважаємо, що основними ознаками правоохоронця повинно бути чесність та справедливість, а також високий рівень патріотизму. Правоохоронні органи не повинні сліпо слідувати виконанням наказів, а в першу чергу дотримуватись принципів Верховенства права, рівності, справедливості, гуманності. Тільки в такому випадку робота працівників правоохоронних органів буде йти на благо всієї держави та дасть змогу сформувати громадянське суспільство, де вищою цінністю є життя людини.

Важливу роль у трансформації ціннісних орієнтирів правоохоронних органів відіграє суспільство, котре служить індикатором загальної думки людей. Усі зміни, котрі відбуваються в суспільному житті на пряму впливають на правоохоронні органи так і на ефективність роботи усіх структур та інститутів. Сьогодні ми можемо бачити, що підтримка правоохоронців з боку громадян ґрунтується на співпраці та довірі без яких дотримання захисту та безпеки, кожної людини не було б можливим.

Нині, професія правоохоронця є частиною соціальної діяльності та відрізняється від усіх інших своїми специфічними властивостями, котрі полягають в захисті прав та свобод, честі та гідності кожної

людини, в боротьбі з різного роду правопорушеннями та відстоюванні законних інтересів людини та громадянина. Саме ці чинники дають підстави вважати, що якісна та професійна правоохоронна система створить необхідні передумови для подальших кроків, щодо розвитку в Україні громадянського суспільства.

Література:

1. Бліхар В. С. Ієрархія цінностей як життєво—значима засада формування особистості // Військово-науковий вісник. – 2010. – С. 198–207.
2. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.
3. Правознавство: Підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. – К.: КНЕУ, 2003. – 767 с.
4. Правоохранительные органы: Учебник / под ред. В. П. Божьева. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Спарк, 2002. – 400 с.

Прохорчук Наталія, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник – **Клак
Оксана Степанівна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Відколи існує людство, існують протиріччя, конфлікти. Причини кожного окремого випадку, на перший погляд, різні, але насправді причина одна й та ж сама – неповага до інших людей, бажання панувати, проявляти свою зверхність, заздрість, лицемірство. Хоча Ч. Ліксон у своїй книзі «Світ і людина» писав: «Конфлікт – це нормально. Якщо у Вашому житті немає конфліктів, перевірте, чи

у Вас є пульс». Це цілком зрозуміло, адже кожен з нас на певному життєвому етапі переживає внутрішній і зовнішній конфлікти, такі протиріччя є ознакою людського прагнення до внутрішньої рівноваги, ознакою розвитку і зростання.

У визначенні конфлікту немає однастайності, та все ж найпоширенішим у суспільстві є розуміння конфлікту як зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності, гостра суперечка.

Визначення терміну «конфлікт» можна подати у вигляді формули: *конфліктна ситуація* (протиріччя, що нагромадилися, створюючи причину конфлікту) плюс *інцидент* (збіг обставин, що є причиною конфлікту) дорівнює **конфлікт**. Якими б не були результати конфліктів – позитивними чи негативними, – наявність чималої кількості негативних наслідків конфліктів змушує шукати шляхи активного попередження та успішного їх вирішення [1, с. 18].

Учені виділяють такі типи конфліктів: внутрішньо-особистісний, міжособистісний, між особистістю і групою, міжгруповий конфлікт.

Кожен по-своєму вирішує конфлікти, які виникають на життєвому шляху, тому ще у 1972 році американський психолог К. Томас дав опис п'яти типових стратегій поведінки людей у конфліктній ситуації і, крім того, запропонував спеціальний соціально-психологічний тест для їх виявлення та оцінки. Під стратегією поведінки учасників у конфліктній ситуації розуміють способи досягнення ними поставлених цілей (це можуть бути відповідно попередження, збереження, загострення або дозвіл конфлікту). [3, с. 36]. Вибираючи для себе одну з цих цілей, учасники конфлікту відповідним чином планують свою поведінку, спрямовану на досягнення поставленої мети.

1. *Стиль пристосування* – його метою є пристосування, згладжування суперечностей, готовність дійти узгодженого рішення стосовно деяких питань, перебудувати власну поведінку. Найчастіше в цьому стилі використовуються фрази: *Я не наполягаю на своїх вимогах, але маю право їх висловити; Не будемо сваритися.*

2. *Стиль компромісу* – конфліктна ситуація може демонструвати переконливі аргументи з обох сторін, розбіжності врегульовують через взаємні поступки; метою людей, які потрапили в ситуацію конфлікту, є пошук середнього варіанта, який влаштуватиме обидві сторони.

3. *Стиль співробітництва* – бажання обох сторін знайти взаємовигідне рішення; учасники визнають право один одного на власну думку, готові її зрозуміти та шукати причини розбіжностей.

4. *Стиль ухилення* – відсутність прагнення як до кооперації (об'єднання), так і до досягнення особистих цілей. Він притаманний тим людям, які не відстоюють свої права, не співпрацюють ні з ким для пошуку прийняттого вирішення проблеми чи просто ухиляються від розв'язання конфлікту. Насправді уникнення вирішення суперечки або відтермінування цього може бути досить вдалою та конструктивною реакцією на конфліктну ситуацію.

5. *Стиль суперництва* – це поштовх до нових інцидентів. Кожна сторона конфлікту робить акцент саме на своє вирішення проблеми, лише на потрібний результат. При цьому спрацьовує стереотип, що лише одна сторона має бути переможцем, а інша зазнає поразки [1, с. 44–45].

У сучасному світі існують інші назви стратегій поведінки під час вирішення конфліктних ситуацій, ніж ті, що були перераховані вище. Ці найменування походять із середовища дітей, які поведінку своїх однолітків порівнюють із такими тваринами: *акула*, *сова*, *лисиця*, *черепаха*, *ведмідь*. З попередніми стратегіями поведінки вони співвідносяться так: конкуренція – *акула*, співробітництво – *сова*, компроміс – *лисиця*, уникнення – *черепаха*, пристосування – *ведмежа* [4].

Алгоритм дії під час конфлікту передбачає три завдання: перше – виділити суть проблеми, друге – уявити себе на місці іншого учасника, поставити собі питання: «Що я зробив би в цій ситуації?», третє – знайти конструктивне вирішення проблеми, яке буде оптимальним для обох сторін.

Отже, конфлікт у будь-якому випадку вирішується із використанням однієї зі стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях, але завжди потрібно пам'ятати, що жоден конфлікт не був вирішений насильством. Можна перемогти або програти, але рано чи пізно все ж доведеться домовлятися.

Література:

1. Гринишина Н. В. Психология конфликтов. – СПб.: Питер, 2008. – 544 с.
2. Зеркин Д. П. Основы конфликтологии. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 480 с.

3. Конфліктологія: навч. посіб. / За заг. ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової. – К.: КНЕУ, 2003. — 315 с.
4. <http://studentam.net.ua/content/view/4094/86/>
5. http://www.pravo.vuzlib.su/book_z1266_page_62.html
6. http://stud.com.ua/51700/menedzhment/strategiyi_povedinki_konfliktniy_situatsiyi_tomasom_killmenu

Пустова Наталія, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник – **Бондаренко
Вікторія Анатоліївна**, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури
фахового мовлення (*Львівський
державний університет внутрішніх
справ*)

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ЮРИСТА

Ораторство – це мистецтво, що потребує волі,
зусиль і наполегливої праці над собою.
Поль Л. Сопер

Традиція красномовного виступу поцінювалася здавна й активно використовувалася філософами, політиками, суддями, акторами і лікарями ще в добу античності. У ХХІ ст. ораторське мистецтво продовжує розвиватись у нових сферах суспільного життя, не забуваючи про класичні форми свого використання: публічний виступ, диспут і акторська майстерність.

Ораторське мистецтво передбачає гармонійне поєднання риторики, акторської майстерності та різноманітних психологічних технік. На відміну від природнього красномовства, тобто голосного й

емоційного спілкування у повсякденні, майстерність оратора вимагає особливих навичок самоуправління для переконливого виступу.

Ораторський спосіб мовлення відрізняється особливостями побудови стилю і композиції повідомлення, а також правильним співвідношенням вербальних і невербальних засобів комунікації. Це зумовлено тим, що найголовнішим завданням оратора є не тільки донести інформацію, але й активувати зворотній зв'язок з аудиторією: переконати її у чомусь чи спонукати до певних дій, створивши у слухачів особливий психологічний настрій. Важлива умова успіху оратора – його авторитет і спосіб мислення. Адже, якщо думки і почуття, які він вербалізує, будуть нечіткими, невпевненими і незрозумілими, то його мовлення буде уривчастим, дихання поверховим, а монотонний голос, нечітка артикуляція і неправильна інтонація стануть цілковитою невдачею для мовця. Варто також пам'ятати, що риторика – це не тільки інструмент для досягнення певних цілей, але й один з показників культури людини і рівня розвитку особистості.

Сфера практичного застосування ораторського мистецтва надзвичайно широка і охоплює кола спілкування з колегами, керівництвом, сім'єю, близькими і друзями, а також з аудиторією під час публічного виступу. Бізнесменам навички ораторського мистецтва допомагають успішно вести ділові переговори, а для акторів, дикторів радіо і телебачення чи викладачів риторика стає професійним інструментом формування громадської думки. За допомогою вправного виступу і вміння переконувати юрист чи політик зуміє втримати клієнтів, виборців чи просто однодумців.

В юридичній сфері ораторське мистецтво підкоряється здійсненню функцій права. Дійсно, коли говорить юрист-оратор перші хвилини, часто сприйняти, зрозуміти його ідею та аргументи майже неможливо. І якщо юрист-оратор припускається мовних помилок або мова безбарвна, то аудиторія стежить не за тим, що він говорить, а як, і, зробивши висновок про відсутність мовної культури, починає сумніватися в його ідеї. Часто до ідеї справа і не доходить. Тим більше, що і невірно інтонована промова може перекрутити її зміст.

Значне місце посідає також психологічна основа, адже юрист має справу з живими людьми, а не з механізмами, тому необхідно

створити відповідну атмосферу в аудиторії; навести контакт зі слухачами. У цьому разі мова йде про комунікативні уміння юриста-оратора подолати перешкоди у спілкуванні, які завжди виникають в кожного оратора саме через психологічні труднощі такої діяльності людини, як слухання (нестійкість сприйняття, нетривалість уваги, “відчуження” думки іншого тощо).

Ораторське мистецтво, як складовий елемент професійних якостей юриста, є також ефективним засобом емоційного впливу. Мовно-виразні та інтонаційні засоби промови допомагають оратору краще передати думку, акцентувати увагу на деталях проблеми. Точно вибрані мовні засоби допомагають хвилювати аудиторію.

Юрист повинен прекрасно знати матеріали справи, орієнтуватися в обставинах, доказах, правильно оцінювати всі факти, що мають відношення до справи. А.Ф. Коні відзначав, що щирість у відношенні до почуття і до ділових висновків чи затвердженого положення має складати необхідну належність до гарної, тобто такої, що претендує на вплив, промови. Щирість судового оратора привертає увагу аудиторії, викликає повагу і прихильність до нього, оскільки щирий оратор глибоко переконаний в правоті своїх думок і дійсно відчуває те, що він виражає словами [1, с. 56]. Оратор завойовує увагу аудиторії не категоричністю своїх суджень, а такою побудовою, яка б привела слухачів до його висновку. Потрібно бути переконливим, а не категоричним. Перебільшене нав’язування своєї думки викликає негативне відношення. Слід проявляти витримку і довір’я до розуміння. Вміння виступати публічно та схилити до себе слухачів не приходить само собою. Цьому треба наполегливо учитися: відшліфовувати прийоми риторського мистецтва; добре вивчати мову, збагачувати лексику; володіти тонкощами красномовства, щоб вплив ритму на слух аудиторії володарював над нею [2, с. 56]. Красномовство має бути чесним і високоморальним, щоб проникало в людську душу – в цьому сила істини риторика.

Талановита промова, як правило, втілює єдність раціонального і емоційного способів пізнання. Історія ораторського мистецтва свідчить, що раціональне і емоційне є важливими категоріями красномовства, оратороведення. Вони відображають одну з головних особливостей абсолютної більшості видів публічних промов.

Рациональне і емоційне у різних промовах можуть перебувати в різному поєднанні. Тут оратор сам уже вибирає потрібне співвідношення цих категорій, з урахуванням змісту виступу і специфіки аудиторії [3, с. 124]. Головним в ораторському мистецтві є певна ідея, яку оратор намагається донести до слухача і до його свідомості. Це досягається переважно логічними засобами: судженнями і доказами. Емоції не допоможуть судовому оратору, якщо він не аргументуватиме свою промову доказами, фактами, якщо не впливатиме силою своєї логіки і не обґрунтовуватиме свої переконання.

Отже, ораторське мистецтво відіграє важливу роль у професійному становленні юриста, особливо тепер, коли Україна прагне інтегруватись у сім'ю європейських народів, оскільки це ще один крок на шляху до розвитку національних тенденцій риторичної культури; набуття і удосконалення знань і навичок ораторського мистецтва у професійній діяльності юристів, що є наразі необхідним у процесі формування юридичної освіти в Україні як незалежній державі.

Література:

1. Кони А. Ф. Избранное / [Составление, вступительная статья и примечания Г. М. Миронова и Л. Г. Миронова] // А. Ф. Кони. – М. : Советская Россия, 1989. – 496 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста / Р. С. Кацавець // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – Число 1(14). – С. 137–141.
3. Якунін Л. Я. Гармонія емоціонального і раціонального у формуванні особистості / Л. Я. Якунін. – К. : Вища школа, 1984. – 349 с.

Резнік Юлія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету в внутрішніх справах

Науковий керівник – **Пряхіна
Наталія Олексіївна**, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
соціальних дисциплін
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ДІТЬМИ

В умовах сьогодення та враховуючи чинне законодавство, професійну діяльність працівника поліції не можна уявити без проведення допиту, опитування. Особливе місце належить допиту неповнолітніх. Підготовка і проведення допиту неповнолітніх та малолітніх зумовлені віковими та психологічними особливостями допитуваної особи. Знання цих особливостей є досить важливим для обрання прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його свідчень. Вік, починаючи з якого неповнолітній може виступати на допиті як свідок або потерпілий, у кримінально-процесуальному законодавстві не визначений. Проте, особливості психіки неповнолітніх без сумніву, впливають на процес формування і давання показань, а тому обов'язково мають враховуватися при проведенні допиту. Так, психологи рахують, що дітей варто допитувати тільки у крайніх випадках, коли без їх показань неможливо встановити істину у кримінальному провадженні, бо допит може негативно вплинути на їх психіку. У психологічній літературі запропоновано шість вікових груп неповнолітніх: дитячий вік (до 1 року); раннє дитинство (від 1 до 3 років); дошкільний вік (від 3 до 7 років); молодший шкільний вік (від 7 до 11–12 років); підлітковий вік (від 11 до 14–15 років); старший шкільний вік (від 14 до 18 років).

Кримінальний процесуальний кодекс України закріплює особливості виклику і допиту неповнолітньої або малолітньої особи (статті 226 та 227 КПК України). Вказаним нормативно-правовим актом передбачено присутність при допиті неповнолітньої або малолітньої особи певних осіб: законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Варто також враховувати, що дитина, як правило, легше, ніж дорослий, піддається навіюванню, схильна до фантазування і швидше втомлюється, стає неуважною. Тому її допит не повинен бути дуже тривалим, іноді необхідні перерви в допиті. Тривалість допиту неповнолітніх, особливо малолітніх свідків та потерпілих повинна визначатись не тільки завданнями, які поставлені перед слідчими органами, але перш за все індивідуально-психологічними віковими особливостями допитуваних[1]. На думку М.М. Коченова продуктивно можуть давати свідчення: діти 3–5 років біля 15–20 хвилин; діти 5–7 років – в межах 20–25 хвилин; діти 7–10 років – від 25 до 35 хвилин. Якщо за цей час не все вдалось з'ясувати, обов'язково потрібно зробити перерву на допиті. Також слід враховувати вік дитини щоб підібрати необхідні слова для пояснень суті питання, адже дитина не знайома з певною термінологією та її актуальний психоемоційний стан. [2].

Одним нововведень є створення та запровадження у повсякденну роботу працівників поліції так званих зелених кімнат – робочих кабінетів, у яких із затриманими або доставленими дітьми проводитиметься психологічна, профілактична та виховна робота. Як показав зарубіжний досвід, у такому приміщенні, що буде оформлене належним чином, дитина зазвичай почуває себе більш розкуто, морально розслаблюється і починає ефективно співпрацювати з правоохоронцями. [3].

Діти, їх батьки мало ознайомлені з діяльністю правоохоронних органів, та пам'ятають що поліція має лише каральну функцію, тому необхідно використовуючи особисте спілкування, через ЗМІ, проведення певних спільних заходів, корисних для дітей та їх батьків будувати конструктивні взаємини, які б викликали довіру і повагу до працівника поліції.

Література:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України.
2. Наказ МВС №1176 від 19.12.2012 “Про затвердження інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей”
3. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте (Психологическое исследование) /Л. И. Божович – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.

Самборська Марія, здобувач
ступеня бакалавра національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник – **Галій
Марина Сергіївна**, кандидат
юридичних наук, доцент
кафедри юридичного
документознавства
(*Національна академія
внутрішніх справ*)

ДВОМОВНІСТЬ

Мова – найважливіший засіб спілкування людей, джерело їх інформаційного, інтелектуального прояву особистості, основа духовності народу, історичної свідомості, традицій та культури, сучасної та майбутньої життєдіяльності. Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. В мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя в майбутньому окремого народу. Мова є найбільшим, найціннішим надбанням як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. За допомогою мови люди спілкуються між собою, виражають свої думки, почуття, зберігають їх і передають нащадкам. Немає і не може бути мови без суспільства, без народу, який є її творцем. Також немає і не може бути суспільства без мови. Мова є характерною ознакою сучасної нації [1].

Проблема двомовності в Україні посідає перше місце. Сьогодні у суспільному житті відбувається переоцінка моральних, етичних

цінностей, відроджується національна самосвідомість народу і знання рідної мови набуває особливого значення. Рівень розвитку рідної мови є свідченням національної свідомості і рівня культури народу. Свідомість і самоідентифікація людини починається з мови. Мова в людині закладена генетично, вона є кодом, що зв'язує покоління. Мова визначає національний характер людини [2].

Зараз наше суспільство стоїть на двох мовних шляхах. Ми всі добре знаємо, що державною мовою є українська, але чомусь рідко нею спілкуємось. Кожен день ми зустрічаємо двомовність по телевізору, радіо, телефоні і навіть на вулиці. І це вже для нас стало звичкою, ми навіть цього не помічаємо. На мою думку це неправильно. Чомусь ми прагнемо вивчити та вдосконалити інші мови, а свої соромимось. Проблема двомовності є дуже розповсюдженою серед молоді. На думку сучасного суспільства, українська мова є застарілою і не модною. Особливо підлітки вважають, що спілкуючись українською мовою, суспільство не буде їх сприймати. Насправді, наша мова, дуже милозвучна та витончена. Кожен з нас зобов'язаний добре знати свою мову. Значення знання мови розуміли ще стародавні римляни, які говорили: “Чия влада, того й мова. Чия мова, того і влада” [3].

На жаль, не всі українці це усвідомлюють. Громадяни кожної держави мають мовні обов'язки, полягають у захисті та збереженні рідної мови. Мова – це характер і духовна могутність народу. Я пишаюсь тим, що маю можливість спілкуватись такою прекрасною мовою, ціную і намагаюсь зберігати кожне слово рідної мови, передане нам у спадок від наших предків. Треба вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим. Пам'ятаймо, що українська мова – надбання наших предків, за яке вони пролляли свою кров. І ми не маємо права його втратити!

Література:

1. Українська мова з професійним спрямуванням : [навч. посіб.] / уклад.: Н. Рудьова, М. Івасюта; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – 3-є вид., допов. – Чернівці : Рута, 2016. – 272 с.
2. Українська мова (за професійним спрямуванням) : [навч. посіб.] : модуль курсу / Т. В. Крашенінікова та ін.; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. – 329 с.

3. Українська мова за професійним спрямуванням. Модульний курс : [навч. посіб.] / В. В. Богатько та іню; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця : Нілан, 2017. – 281 с.

Сарібемян Юлія, здобувач
ступеня бакалавра національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник – **Галій
Марина Сергіївна**, кандидат
юридичних наук, доцент
кафедри юридичного
документознавства
(*Національна академія
внутрішніх справ*)

УКРАЇНСЬКА МОВА – ВЕЛИКА ЗБРОЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Українська мова є однією з найвеличніших мов усього світу. Не дивлячись на те, що століттями наша рідна мова піддавалася різним знущанням та безпричинним заборонам, вона перемогла, як і переміг весь український народ. Мова – це велика зброя всієї української нації. Не забувайте цього. Завдяки мові ми бережемо дорогоцінну незалежність. Вона робить нас єдиними та незламними, штовхає нас до дій, які суттєво змінюють наше суспільство. Саме з мови починається культурний розвиток суспільства, всього народу. Вона несе за собою багатовікову історію, насичену своїми традиціями, правилами та звичаями [1].

Скажіть, для чого Ви дотримуетесь правил написання та говоріння? Для того, щоб здаватися інтелігентними та здібними? Чи тому, що так загально встановлено? Я вважаю, що пізнавати мовлення, в першу чергу, потрібно для того, щоб підвищити загальний культурний рівень, возвеличити свою рідну націю та показати, що ми, українці, – народ, який поважає свою історію та робить все можливе, щоб українська мова була однією з найвеличніших мов у світі. Адже

якщо всі не звертатимуть уваги на правила, що будувалися століттями та які відображають нашу мову в усій її красі, то можна вважати, що українська мова рано чи пізно втратить своє багатство, а може й зовсім щезне як самостійна та велична мова.

Таким чином, можна зробити висновок, що культура мовлення обов'язково потрібна, бо без неї національна культурна спадщина загине, забудуться традиції та принципи, що будувалися роками, та заради яких сотні відважних українців віддавали своє життя. Сьогодні кожен, хто прагне досягти успіху, створити себе, неодмінно має володіти культурою мови, тобто навчитися дотримуватись усталених норм усної і писемної форм літературної мови, використовувати усі її виражальні засоби залежно від стилю, жанру, типу. Особливо важливо для всіх фахівців оволодіти нормами мови документів і усного ділового спілкування. Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками (критеріями) культури мовлення є: правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність [2].

Отже, культура мовлення необхідна нам не тільки для підтримання національного культурного рівня, але й для кожного особисто. Ми повинні постійно пам'ятати, що розвиваючи українську мову, ми зміцнюємо як авторитет усього народу, так і свій власний. Наша рідна мова – це непереможна зброя, яка може допомогти нам досягнути вершин тільки в тому випадку, якщо добре вивчити її. В іншому випадку ми загубимо зброю та станемо рабами іншої впливової культурної спадщини. Не забувайте цього...

Література:

1. Українська мова: Словник-довідник. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 144 с.
2. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / [С.В. Шевчук, І.В. Клименко та ін.]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К. : Алерта, 2011. – 694 с.

Сазонська Діана, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Пряхіна
Наталія Олексіївна**, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
соціальних дисциплін
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ПРАЦІВНИКОМ ПОЛІЦІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства значно підвищилось таке суспільно-небезпечне явище, як злочинність і відповідно працівники правоохоронних органів докладають безліч зусиль для запобіганню та протидії цьому явищу. Ефективність діяльності поліції багато в чому залежить від професійно-психологічної підготовки її працівників, яким найчастіше доводиться діяти в складних, конфліктних, екстремальних ситуаціях, пов'язаних з необхідністю прискореного прийняття рішень. Тому складовою частиною професійної діяльності працівника поліції є професійне спілкування. Активність і зацікавленість сторін у професійному спілкуванні може різнитися у різних учасників [1]. В практиці поліцейської діяльності вона частіше однобічна: ініціатива виходить від працівника поліції, об'єкт інтересу при цьому лишається пасивним або ж протидіє встановленню будь-яких стосунків. Але від цього він не перестає бути учасником спілкування. Таке ствердження не принижує ролі наступальності в професійному спілкуванні. Навпаки, професійна майстерність проявляється саме в тих випадках, коли необхідно встановити психологічний контакт із особою, що не схильна до спілкування і одержати необхідну інформацію. Саме врахування типу темпераменту працівником поліції у професійному спілкуванні може покращити цей процес. Варто зазначити, що особливістю професійного

спілкування працівника поліції є те, що воно значно відрізняється від побутового спілкування. Адже воно потребує більш глибокого аналізу не тільки інформації, яку отримує, а й врахування типу характеру співрозмовника, яким може виступати злочинець, потерпілий, свідок. До цієї теми дослідження зверталися такі науковці як: В. В. Авдєєв, В. Ф. Антипенко, О. М. Бандурка, В. В. Бєдь, В. Г. Андросюк, І. Гавриленко. По-перше, темперамент зумовлює індивідуальний стиль діяльності особистості. Саме особливості темпераменту визначають шляхи і способи роботи працівника поліції. По-друге, знання темпераменту інших людей дозволяє більш правильно будувати взаємостосунки з ними, чинити на них виховний вплив. Так, поривчастість холерика можна усунути тактовністю, стриманістю. Висловлювати критичні зауваження меланхоліку доцільно лише наодинці, в м'якій формі, з опором на його ділові чи особистісні якості і т. д. [2]. Тип темпераменту необхідно враховувати у процесі спілкування з різною категорією людей, уміти його діагностувати з метою визначення оптимального режиму взаємодії, встановлення психологічного контакту, обрання способів впливу на особистість. Залежно від типу темпераменту особа по-різному може реагувати на той чи інший подразник, по-різному сприймати й оцінювати сприйняте [3].

Дослідження в цій галузі показали, що працівники поліції, які звертають увагу на тип темпераменту злочинця, підозрюваного, свідка у професійному спілкуванні мають вищий показник розкриття злочинів, ніж у працівників, які не застосовують такий метод у виконанні своїх обов'язків. Таким чином, для більш ефективного досягнення результатів, працівники поліції повинні враховувати психологічні особливості людини, а саме тип його темпераменту з метою визначення оптимального режиму взаємодії.

Література

1. Пряхіна Н. О. Комунікативна компетентність як складова професійного становлення світогляду працівників ОВС// Збірник матеріалів круглого столу – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – С. 232–235.
2. Бєдь В. В. Юридична психологія: Навчальний посібник. Видання третє, стереотипне. – Львів: «Новий Світ–2000», 2005. – 380 с.
3. Кони А. Ф. Память и внимание // Собр. Соч. – М., 1967. – Т. 4. – С. 89.

Стадник Зоряна, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Бойко
Олеся Теодозіївна**, старший
викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ДІЛОВИЙ ЕТИКЕТ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Придворний етикет дав початок дипломатичному етикету, тому що саме при королівських дворах відбувалися прийоми іноземних посольств. У ранньому середньовіччі на церемоніал міжнародного спілкування в Європі вирішальний вплив мали урочисті і пишні ритуали Візантійської імперії, що мали своєю метою переконувати в могутності своєї країни, демонструвати її багатства, силу і перевагу. Пізніше, коли питання першості стали грати при дворі найважливішу роль, виникла необхідність чітко визначити місце кожного дипломата і відповідно його країни в загальному церемоніалі. Дипломату припадало бути ще більш пунктуальним і суворим до дотримання всіх правил етикету, ніж іншим придворним, тому що він представляв не стільки себе, скільки свою країну. Поступово щоб уникнути конфліктів, що могли спалахнути через дійсні або мимі образи, форми офіційних контактів між представниками різноманітних держав стають все більш і більш регламентованими і залишаються такими й у наш час. Взаємодія з іноземними партнерами – це завжди зіткнення різних національних культур. Саме через не усвідомлення цього при контактах представників різних країн відбуваються непорозуміння, а іноді й конфлікти. На стадії реалізації контактів виявляються певні національні особливості, притаманні окремим народам. Ці особливості слід враховувати, готуючись до будь-яких переговорів з іноземцями, і відповідним чином коригувати свої дії.

В різних куточках світу до ділової етики ставляться по різному. Візьмемо наприклад пару куточків планети земля: у Північно-Американських країнах то, якщо ваш діловий партнер із США: не витрачайте час на формальності, одразу хапайте бика за роги, атакуйте партнера, бо він не залишить від вас живого місця, оскільки американці ще з дитинства виховують у собі бійцівські якості, уперто відстоюють свої особисті права й інтереси, якщо американці ставлять багато запитань, інколи навіть особистого характеру, звертаються до вас просто на ім'я, навіть якщо є різниця у віці і статусі, при цьому розмовляючи досить голосно - британська манера говорити притишеним голосом вважається в них шепотінням і викликає антипатію та підозру до людини.

В країнах Європи все трохи інакше. Якщо ваш діловий партнер з тих країн не витрачайте час, щоб умовити англійця зробити щось потрібно багато часу, і при цьому не порушити правил етикету їхньої країни. Жодні апеляції до здорового глузду, логіки ситуації вам не допоможуть; на переговорах із представниками туманного Альбіону якомога частіше підкреслюйте свої симпатії до британського народу, його ідеалів і традицій та домашніх тварин, яких англійці обожають. Якщо ваше ділове спілкування має проходити з громадянином Німеччини, то будьте готові до того, що німці зі своєю педантичністю вимагатимуть під час укладання угод довжелезного гарантійного періоду, на випадок постачань низькоякісного товару, а також величезних штрафів на випадок невиконання умов в підписаній вами угоди. Іспанці не полюбують коли ділова зустріч призначена на час сієсти (опівдні). В країні кориди прийнято починати ділову розмову з погоди, спорту і місцевих пам'яток. Іспанці є дуже говіркими і свої справи ведуть не надто динамічно. Французи не пунктуальні люди і часто запізнюються на ділові зустрічі, але це їм не заважає ознайомитись із справою, яку вони розглядають.

З партнерами з країн Сходу та Південно-Східної Азії. Якщо ваш партнер з арабського Сходу: будьте готові до того, що арабське привітання – це ціла церемонія, яка супроводжується розпитуванням про ваше здоров'я і стан справ. Не варто докладно відповідати. Це лише звичайна арабська форма ввічливості. Під час ділової зустрічі ви не почуєте від другої сторони відповіді «так» чи «ні»: арабський

етикет забороняє бути категоричним. Прямолинійним відповідям араби віддають перевагу туманний вираз на подоби: «Як буде завгодно Аллахові». Якщо араб відмовляється від угоди, то його відмова буде дипломатичною і прихованою. Ділові партнери з Японії: щоб зав'язати стосунки з японською компанією, не надсилайте їй письмові пропозиції – вони залишаться без відповіді. Краще за все звернутися до посередника. Всі ділові листи супроводжуйте детальною інформацією про вашу фірму японською мовою. Партнерам будуть необхідні дані про асортимент вашої продукції, історію фірми і навіть прізвища та посади провідних спеціалістів плюс біографія керівника; не надто радійте, коли японець шохвилини на ваші слова каже “хай” (“так”). Це зовсім не означає, що він згоден з вами, а означає: “Я уважно вас слухаю, продовжуйте”; ніколи не тисніть і не погрожуйте – це далеко найкращий не засіб домогтися від них вчинку; не вважайте, що справу залагоджено, якщо японець поведе вас у дорогий ресторан з кабаре, а потім на гульню в японському готелі з великою кількістю псевдогейш. Навіть якщо він не зацікавлений у вашій пропозиції, все одне приділятиме вам багато уваги. Однак наступного дня одразу ж забуде про свого гостя і усі учорашні витрати спише на збитки виробництва. Якщо ваш діловий партнер з Китаю: прискіпливо готуйтеся до переговорів: китайці дуже уважно ставляться до предмета обговорення і включають у склад своєї “делегації” значну кількість експертів; бажано, щоб на ваших візитках був китайський варіант тексту – так ви виявите свою повагу; будьте готові до того, що китайці обов'язково шукатимуть у вашій делегації “свого” – людину, схильну симпатизувати китайській стороні, щоб далі через неї різноманітними засобами впливати на ваші позиції; будьте обережні з критикою – китайці не люблять її в присутності співвітчизників.

Одним із найважливіших принципів закордонного ділового етикету є підтримка чесних і шанобливих відносин із партнером. От чому вчинки та дії, пов'язані з незнанням норм і принципів, а також особливостей ділового етикету в країні перебування, можуть спричинити негативну емоційну реакцію і, як наслідок, негативно вплинути на результат ділових взаємин. Якщо спробувати проаналізувати етикет ділових взаємовідносин бізнесменів,

маркетологів, менеджерів, дилерів країн Європи, Азії та Америки, можна переконатися, що вони ґрунтуються на тих самих принципах, які ми розглянули раніше. Утім, існує також національна специфіка ділового етикету, яку в разі ділової поїздки за кордон необхідно знати й обов'язково враховувати при діловій зустрічі за кордоном.

Стадник Зоряна, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Андрушко
Людмила Миколаївна**, кандидат
мистецтвознавства, в. о. доцента
кафедри філософії та політології
*(Львівський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ КОСТЕЛУ ЄЗУЇТІВ У ЛЬВОВІ

Львів справедливо можна називати містом храмів. Цінність їхня не в кількості, а в давності та унікальності. Серед загалу особливо вирізняється гарнізонний храм апостолів Петра й Павла, більш відомого історично як костел єзуїтів, котрий знаходиться на вулиці Театральній у Львові. Десятиліття тому багато львів'ян і не здогадувалось, що ця не схожа на інші львівські храми споруда теж є сакральною. Та й сам храм, ще до 2011 року використовувався як книгосховище Національної бібліотеки імені Василя Стефаника [1; 3; 5]. Та відволічємось від сучасної історії храму, і заглибимось у минуле.

До Львова єзуїтів запросив львівський єпископ Ян Соліковський у 1584 році. Перший дерев'яний костел для них був збудований коштом міщанки Софії Ганзльової в 1590 році на ділянці при західному пряслі міських оборонних мурів, де була влаштована

Єзуїтська фіртка, недалеко від костелу Чесного Хреста монастиря францисканців. Зібравши досить великі кошти, єзуїти почали думати про будівництво мурованого костелу. В 1603 році король Зигмунд III надав їм велику ділянку в середміській юдейській ділянці поруч з синагогою «Золотоа Роза» [6, с. 65–84].

Архітектура храму співзвучна з особливостями римського костелу Іль Джезу (1570) архітекторів Джакома Бароцці та Вінйоли Джакома делля Порти, який став зразком для будівництва костелів єзуїтського ордену. Будівельна фабрика львівських єзуїтів відразу залучила різних майстрів, зокрема і для вистрою інтер'єру. Вже у 1612–1613 роках працювали: різьбар Іван Моленда, маляр Матвій Климкович і органний майстер Матвій Крайчинський. Але не обійшлося без проблем, що виникли через правові колізії щодо власності на частину ґрунту, яку вимагав львівський швець Микола Адамович. Від 1615 до 1618 року будівництво було призупинене. Відновленим будівництвом у 1618–1621 роках керував архітектор єзуїтського ордену чернець Джакомо Бріано (1588–1649) з Модени, Італія [7, с. 65–84].

Після ліквідації ордену єзуїтів у 1773 році папою римським Климентом XIV храм адаптували на гарнізонний військового командування Австрійської армії. Тоді була ліквідована каплиця Дідушицьких. У 1830 році розібрали костельну вежу – після трагічної катастрофи під час падіння Ратуші у 1828 році. У 1814 році папа Пій VII відновив орден єзуїтів і 1820 році єзуїти повернулися до Львова [7, с. 67]. В період 1836–1848 роках отці єзуїти розвинули жваву пасторальну діяльність. Зокрема вони виконували обов'язки в'язничних капеланів, організовували молитовні братства, надавали духовну опіку монашим згромадженням.

У 1905 році львівський римо-католицький архієпископ Йосиф Більчевський здійснив коронацію ікони Матері Божої Замилування, поміщеної в каплиці у південній наві. З цієї нагоди її відгородили кутими ґратами за проектом Львівської політехніки, роботами керував різьбар Антоні Попель. Тоді ж Петро Війтович виготовив новий антиподіум для вітваря Коронованої ікони. У 1906 році вистелили нову підлогу з мармурових плит двох відтінків, привезених з Угорщини. У 1909 році під керівництвом професора Д. Кричковського і архітектора

А. Теодоровича проведено реновацію каплиці Св. Бенедикта. Храм постраждав під час польсько-української війни в листопаді 1918 року, зокрема було пробите склепіння в наві перед вівтарем та дах. У 1920-х роках провели ремонтні роботи і влаштували нову підлогу. Чергових пошкоджень храм зазнав під час Другої світової війни у 1944 році. Тоді бомба пробила дах і склепіння над самим вівтарем. 4 червня 1946 року монахи-єзуїти виїхали зі Львова, забравши з собою деякі найцінніші речі з вистрою храму, зокрема короновану ікону Пресвятої Богородиці. Після воєнних знищень храм вкрили тимчасовим дахом. У 1959 році провели реставраційні роботи з відновлення даху, якими керував архітектор І. Старосольський [4, с. 2-4]. Якийсь час костел використовували як склад, а від 1970-х років передали Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України під книгосховище обмінного фонду.

Храм є першою пам'яткою барокової архітектури у Львові. Храм свв. апп. Петра і Павла є однією з найбільших культових будівель Львова: його довжина – 41 м, ширина – 22,5 м, висота – 26 м [3, с. 3]. 8 липня 2010 року Львівська міська рада прийняла рішення №3698 передати храм у власність Курії Львівської архієпархії Української Греко-Католицької Церкви. З огляду на те, що у певний період історії храм виконував функцію гарнізонного храму міста, на даний час храмом опікуються капелани Центру військового капеланства Курії Львівської архієпархії. У 2012 році в рамках проекту «Разом, щоб врятувати красу минулого» працівники факультету збереження та реставрації творів мистецтва Краківської академії мистецтв – доктор Павел Болінські і доктор Анна Форчек організували міжнародний міждисциплінарний колектив у складі представників кількох інституцій та незалежних спеціалістів. У ході реалізації проекту провели семінари з реставрації та інвентаризацію храму. Також храм проводить збір коштів на реставрацію скульптури Розп'яття Ісуса Христа з вівтарем роботи Йоганеса Пфістера 1616 р. [2, с. 472–477]. Він вважається чудотворним і є справжнім шедевром. Орган, розташований у храмі, є історичною пам'яткою кінця XVII ст. і зараз не діє.

Отже, костел єзуїтів є унікальною пам'яткою архітектури та мистецтва, що вражає своєю історією та художніми особливостями

львів'ян та гостей міста. Сьогодні у храмі часто проводять духовні вечори, концерти сакральної музики та співу.

Література:

1. Вуйчик В. Державний історико-архітектурний заповідник у Львові. – 2-ге вид. / В. Вуйчик. – Львів : Каменярь, 1991. – С. 35.
2. Козицький А. Костел єзуїтів (Костел святих апостолів Петра і Павла) / А. Козицький // Енциклопедія Львова. – Львів : Літопис, 2010. – Т. 3. – С. 472–477.
3. Костел єзуїтів – храм, який мовчав 65 років. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://prolviv.com/blog/2017/07/12/kostel-iezuitiv-khram-iakiy-movchav-65-rokiv>.
4. Храм Святих Верховних Апостолів Петра і Павла (Єзуїтський костел). Історія храму. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://petrapavla.org.ua/church/istoriya-h>
5. Шубарт П. Бароко та його розвиток в архітектурі міст Східної Галичини. / П. Шубарт – Одеса, 2012. – С. 52–62.
6. Betlej A.. Nagrobek Jabłonowskich w kościele Jezuitów we Lwowie // Folia Historiae Artium. – 2007. – SN 11. – S. 65–84.
7. Orłowicz. Pustrowany przewodnik po Lwowie ze 102 ilustracjami i planem miasta. – Lwów–Warszawa, 1925. – 276 s. – S. 65–84

Томашевський Микола, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Гетьманчук
Микола Петрович**, доктор
Історичних наук, професор
кафедри філософії та політології
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК НОВІТНІЙ КОНФЛІКТ І ФОРМА ГЛОБАЛЬНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Агресія Російської Федерації (РФ) проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки. Російсько-український конфлікт не тільки порушив регіональну стабільність, а й створив нові та підсилив існуючі глобальні ризики . Для опору та стримування агресора Україні разом з її міжнародними партнерами необхідне чітке розуміння а природа й характеру цього конфлікту . Поняття гібридної війни найкраще розкрило сутність агресивних дій РФ, яка поєднуючи мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні, економічні засоби, не гребуючи ядерним шантажем намагається досягти, як в Україні так і в інших гарячих точках світу власних політичних цілей, які не зовсім зрозумілі міжнародній спільноті. Поняття гібридної війни охоплює явища набагато ширше, а ніж відомі нам війни ХХ століття. У сучасному дестабілізованому міжнародному безпековому середовищі це оформилося як новий вид глобального протистояння. Гібридна війна як форма такого протистояння це не видозмінена форма «холодної війни» чи поверненням до її стану . Вона приходить їй на зміну у супроводі низки гарячих конфліктів, як нова, ускладнена форма відносин та взаємозв'язків на міжнародній арені . Гібридна війна виникає в умовах зародження нових принципів геополітичного устрою, який визначається: 1) внутрішніми лініями напруженості

між зоною стабільності , в якій панує закон і міжнародне право; 2) зоною невизначеності , яка характеризується зневагою до закону, численними локальними конфліктами. Це є не протистоянням між великими державами і сферами її впливу , як за часів холодної війни . Після територіальних поділів на території Східної Європи, де розташовувались пострадянські держави утворились так звані «буферні зони» або «сірі зони» безпеки між РФ та країнами ЄС і НАТО. Вразливість України , що стала об'єктом російської агресії зумовлена саме цим, адже ці « буферні зони » вважаються головними джерелами гібридних загроз у світі. Незважаючи на зростання кількості наукових праць на тему гібридної війни, багато питань теорії і практики такої війни взагалі, і специфіки ведення РФ гібридної війни зокрема, залишаються без відповіді. Гібридна війна , при спробі її проаналізувати уподібнюється рухомій мішені, яка з'являється й зникає з поля зору непередбачуваним чином . Маючи достатню кількість фактів і даних про ведення гібридних воєнних дій, експерти стикаються з великими труднощами під час їхньої інтерпретації. Внаслідок російської агресії проти України деякі засадничі тези на рахунок гібридних війн вже зараз потребують уточнення або перегляду.

Природа сучасних та майбутніх війн ХХІ століття, а особливо гібридних, визначається зростаючими тенденціями розвитку способів та засобів ведення збройних конфліктів. Серед них варто виділити наступні:

1. Зростаюче значення стратегічного неядерного стримування противника шляхом масового оснащення військ новітніми засобами ведення неконтактних (дистанційних) бойових дій;

2. Підвищення ролі динамічності та маневреності в діях військ на розрізних напрямках з широким спектром застосування сил швидкого реагування , аеромобільних військ і військ спеціального призначення.

3. Розширення простору ведення бойових дій із землі і поверхні морів у повітря, під воду та у космос. Одночасне вогневе та електронне ураження військ, об'єктів тилу, економіки, комунікацій на всій території супротивника.

4. Зростання ролі протиборства в інформаційній сфері та використання новітніх інформаційних технологій.

5. Боротьба з міжнародним тероризмом , створення експедиційних сил для проведення миротворчих і антитерористичних операцій.

6. Дипломатичний тиск як з боку окремих держав так і міжнародних організацій.

Наведене розташування за значущістю вказаних тенденцій є досить умовним, оскільки залежить від специфічних особливостей конкретних держав. Хоч і політичні цілі РФ у початку і веденні гібридної війни проти України не зовсім є зрозумілими міжнародному товариству, тому варто виділити передумови, таких агресивних дій. РФ гібридною війною проти України намагається вирішити одразу низку актуальних для себе геополітичних завдань. По-перше – позбутися конкурента у впливі на пострадянському просторі, адже Україна за своїм потенціалом є єдиною з пострадянських держав, здатною конкурувати з Російською Федерацією. По-друге – гіпотетична поразка України може суттєво деморалізувати ситуацію в низці держав Центральної та Східної Європи. По-третє – Україна, як засвідчила практика , нерационально використовувала можливості, отримані нею після здобуття незалежності. Вітчизняна національна еліта не використала належним чином ані унікального транзитного потенціалу, ані можливостей радянської спадщини в економіці, ані навіть енергії подій на Майдані в 2004 р. Більше того, зовнішня політика України була непослідовною, внаслідок чого на початку 2014 р. все ще зберігалася орієнтація українських політичних еліт на Москву. До цього часу офіційний Київ мав найкраще розвинені відносини саме з Москвою, а альтернативні договори про військово-технічну співпрацю були відсутні. Та й розчарування від неефективності Будапештського меморандуму складно було приховати. У результаті Україна сприймалася Росією як «легка здобич», із якою намагалася розправитися за допомогою двох підготовлених ударів – повернення Криму й створення дестабілізації на Донбасі.

Література.

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П Горбуліна. – Харків: Фоліо, 2017. – 496 с.
2. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія / І. П. Рущенко. – Х.: ФОП Павленко О.Г., 2015. – 268 с.

3. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – 497 с.

Устянич Олена, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Козловський
Віталій Іванович**, кандидат
філологічних наук, старший викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЮРИДИЧНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Як відомо, в царині фахової юридичної діяльності, як і будь-якої іншої, особливу роль посідають термінологічні словники. Питання правової мови історичне. З прадавніх часів людина виробляла правила й норми буття, фіксуючи їх у лексичній системі, що базувалася на світоглядних засадах кожної історичної епохи. Право як система норм поведінки, закріплена в звичаях, традиціях, було сформоване ще в дохристиянські часи і закріплене в пам'ятках писемності, про що можемо скласти певне уявлення з «Велесової книги», наприклад, чи «Слова о полку Ігоревім», яке написано хоч і в християнські часи, але щедро представляє язичницький світогляд. Княжа доба дала зразки фіксації правової мови, наприклад, у «Повісті временних літ», зокрема у міждержавних взаєминах, оскільки літопис включає тексти договорів з Візантією, питання покарання й помилування тощо. У Литовську добу знаходимо зразки тогочасної української книжної правової мови, що фіксувалася в Статуті Литовському – кодексі права Литовсько-Руської держави (1529), в книгах актів, територіальних управлінь тощо, а отже, своєрідно «реєструвала» терміносистему правових понять. Ренесансна доба Козаччини означила в писемних пам'ятках свого часу зразки різних термінологічних систем,

і, зрозуміло, правової. Ці пам'ятки є тогочасним первинним підтвердженням-свідченням побутування правової мови. Вторинними джерелами-свідченнями правової мови назвемо тексти, наприклад, сучасних письменників, які пишуть на історичну тематику і сюжети для творів чи окремих сюжетних ходів беруть у книгах судових актів доби українського ренесансу чи козацького бароко.

Доба Петра I, потім Катерини II, як відомо, принесла великої шкоди Україні. З розвинутої, освіченої (згадаймо свідчення сирійського мандрівника Павла Алепського про 1654 р., де в його записах знаходимо захоплення тим, що в Україні практично всі грамотні, а в селах – навіть жінки і діти) Україна скочується до тяжкого рівня неграмотності. Судові документи, заборони, царські укази фіксували правову лексику російською мовою, а тогочасна книжна українська мова була відкинута далеко на маргінеси і прирікалася на поступове вимирання. Антиукраїнські укази (згадаймо насамперед Валувський циркуляр 1863 р., Емський указ 1876 р. та ін.) працювали, зрозуміло, проти української мови в цілому, проти її термінологічного побутування взагалі і правничого зокрема.

Так тривало до початку XX ст., коли питання ставлення Царської Росії до України, за поданням представників української інтелігенції, було поставлене Російською академією наук і її комісія 1905 р. випустила записку «Об отмене стеснений малорусского печатного слова». Про цю записку І. Огієнко пише, що «ні один український твір ніколи так не висміював цих урядових скорпіонів» на українське слово, як цей документ Російської академії наук. Активний рух у напрямі розвитку української термінології в цілому спостерігаємо в роки УНР, потім – Гетьманату й Директорії, оскільки йшлося про власну державу. Процес формування юридичної термінології на початку XX ст. виявляє себе в контексті багатьох програм названих усіх трьох форм організацій українського державного життя: відкриваються українські освітні заклади всіх рівнів, державні й законодавчі органи працюють українською мовою; вимальовується державотворча українська ідея, що відбивається в термінологічному спектрі правової лексики.

Пізніше радянська влада на українських теренах, аби знайти підтримку в масах, не могла обійтися без етноідеї, тому курс на

українізацію було проголошено офіційно. Тепер відомо з офіційних джерел результати українізації, відомо, до чого вона привела, будучи спрямованою на виявлення, за М. Кулішем, українства, аби знищити його.

Однак розпочаті українські справи в добу УНР, Гетьманату та Директорії все-таки продовжували розвиватися. Наприклад, Українське правниче товариство в Києві випустило «Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства» (1918).

Особливе місце в царині юридичної лексикографії у 20-ті роки ХХ ст. посів «Російсько-український словник правничої мови» (1926), робота над яким велася надзвичайно скрупульозно, із залученням кращих інтелектуальних сил, різних джерел. Так, Українська академія наук 27 лютого 1919 р., а саме її соціально-економічний відділ схвалив заснувати «Правничу термінологічну комісію» під головуванням академіка О. Левицького; до складу комісії було залучено академіка А. Кримського, академіка Б. Кістяківського, правників-практиків М. Радченка, М. Хруцького, П. Стебницького, В. Ачкасова, О. Бутовського й І. Черкаського; потім було запрошено ще 16 правників. Таким чином Правничу термінологічну комісію склалася із 3 академіків і двадцяти правників. «Вужча редакційна колегія звичайно не переходила цифру шістьох людей». Було визначено методологію роботи над словником. Попередня робота тривала 7 років. Джерелами стало все, що було напрацьовано в попередні роки різними комісіями, а також жива розмовна мова. Використовувалися давні акти, наприклад, міських судів, договори та гетьманські ухвали, преса, наприклад, Чернігівські губернські відомості, рукописні розвідки. Було використано багато видань, як, наприклад, Маніфест від 19 лютого 1861 р. з Положенням про селян (переклад П. Куліша), словник Д. Яворницького, «Чумацькі пісні» І. Рудченка, «Словник», доданий до граматики української мови І. Нечуя-Левицького, «Сьогочасна часописна мова на Україні» І. Нечуя Левицького, повість «Перехресні стежки» І. Франка, «Історія Туреччини» А. Кримського, низка збірників радянського законодавства та ін. Таким чином було віднайдено до 2000 стародавніх правничих термінів; головний матеріал було зібрано 1922 р. У передньому слові до словника вказується, що кількість засідань правничої

термінологічної комісії рахувалося на сотні. І коли комісія приступила до остаточного редагування, то присвячувала цьому по 6 годин щоденно і за 136 днів-засідань закінчила роботу в червні 1924 р. Її результатом став «Російсько-український словник правничої мови», що містив понад 67000 слів. У ньому було використано історичний лексикографічний досвід з правової термінології, зафіксовано тогочасну правову лексику й загальноновживані слова, які необхідні для укладання правових документів. Обсяг словника склали 226 сторінок. За оцінкою І. Огієнка, робота над «Російсько-українським словником правничої мови» – це приклад наукового підходу до лексикографічної справи. Хоча, безперечно, видання не було позбавлене недоліків, про що йшлося в пізніших публікаціях. Так, наприклад, О. Сербенська (Львів, 1953), вказуючи на велике позитивне значення словника для юридичної теорії й практики, на ґрунтовну його підготовку, водночас звернула увагу, що до нього «подано велику кількість вузькодіалектних слів, які не мають загально-народного поширення» [3, 20]. На юридичну лексикографічну роботу в Україні звертали увагу правники Галичини, також спрямовуючи свої зусилля на формування української правничої лексики. Так, 1930 р. у фаховому часописі правників «Життя і право» з'явилася стаття «Наша правнича мова» за підписом «Д-р О. В.», в якій, зокрема, вказувалося, що «мусимо поставити собі як ціль: утворення окремої комісії, зложеної з правників-практиків та з професійних лінгвістів для уродження нового словаря української правничої мови...» [4, 16]. Як було зазначено вище, таким спільним досвідом правників і лінгвістів і була праця з «Російсько-українським словником правничої мови» 1926 р. Крім того, галицький автор, д-р О. В. вказує, яким найважливішим вимогам має відповідати „вироблена, вдосконалена термінологія» [4, 14]. Ці вимоги щодо термінології актуальні й нині. Вона «1) повинна бути для кожної освіченої людини зрозуміла; 2) мусить обов'язувати всіх і всюди, цебто мусить бути раз на все устійнена; 3) повинна докладно передавати всі правничі поняття за всіма нюансами та 4) повинна бути згідна з духом мови, і тому не може мати надто багато чужих примішок». Аналізуючи здобутки в царині правової мови в Галичині, О. Сербенська справедливо зазначає, що в справі «справді наукової основи юридичної термінології помітне місце займали відомі

українські письменники, за професією адвокати, Лесь Мартович, М. Черемшина, А. Чайковський» [3, 18]. Поняття правничої мови, без сумніву, одне з найважливіших у будь-якій мові, оскільки фіксує принципи буття людини, суспільства, держави. Самоочевидно, що з «проголошенням Україною незалежності пов'язані нові форми й методи право-вого регулювання» [5, 3], що викликало «необхідність створення заново законотворчого процесу» [5, 3]. Нові реалії стали об'єктивною підставою «систематизації, вдосконалення і стандартизації української юридичної термінології». Можемо цілком погодитися з думкою, що проблема юридичної термінології „ має загально-державне значення і належить до категорії національної безпеки, бо прямо впливає на оптимізацію здійснення державою своїх функцій» .

Доба незалежності України означила активний процес творення термінології, він розпочався від практиків-юристів, які в радянський час вели процеси російсь-кою мовою, послуговувалися в цілому в сфері юриспруденції російською мовою. Відповідно на правничій мові позначився вплив російської, оскільки юридичні терміни переносилися саме з російської. Відтак в незалежній Україні з переходом на українську мову виникли труднощі терміновживання, що в цілому характерно для терміно-мовного оформлення юридичних текстів. На основі цих труднощів, що виникали під час опрацювання термінології проекту Цивільного кодексу України, наприклад, Юрій Зайцев – відповідальний секретар Української комісії з питань правничої термінології, директор Центру правничої термінології, перекладів і словників Української правничої фундації – сформулював типологію труднощів терміновживання, вивів їх п'ять типів. Серед них, очевидно, домінуючим типом є «чинні терміни, що неточно відтворюють відповідне поняття» та «безпідставні запозичення з інших мов, передовсім із російської» . Наприклад, останній названий Ю. Зайцевим тип труднощів виникає тому, що фахівцям, які звикли до російського терміновживання, здається, що питоме українське слово не в повній мірі відбиває правове поняття. Як-от бачимо з терміном «показания», що часто перекладається як показання; в такому оформленні це поняття увійшло в законодавчі документи, а практикам здається, що сказати свідчення свідків є тавтологією. Найчастіше,

відтак, виникає в юридичних текстах проблема кальок, насамперед з російської. Як тепер бути із сучасними джерелами законодавчого характеру, що зафіксували, а отже, на законодавчому рівні затвердили кальки. Можливо, один із аспектів їх буття згодом сприйматиметься як явище інтерференції, взаємопроникнення елементів мов і стане літературною нормою? Адже явище взаємопроникнення, запозичення природне для мов, воно має велику історію. Як буде з кальками сучасними, час покаже. Але сьогодні юридична мова містить багато термінів, що не є питомо українськими. Якщо «Російсько-український словник правничої мови» 1926 року, містить, за О. Сербенською, багато діалектних слів, то нинішня юридична мова несе в собі багато кальок з російської; спостерігається також процес американізації мови в цілому та юридичної зокрема.

Нині в Україні укладаються й випускаються юридичні словники. Головним чином цією справою опікуються фахівці-ентузіасти, що розуміють надзвичайну не обхідність і потребу української правничої лексикографії. Одним із таким патріотичних починань у сфері юридичної лексикографії в сучасній Україні став словник «Юридичні терміни: Тлумачний словник», підготовлений великим колективом авторів – близько 30-ти юристів і філологів – за редакцією і під керівництвом теоретика й практика, академіка Академії правових наук України, професора Академії адвокатури України Гончаренка В. Г. (К.: Либідь, 2003. – 320 с.). До цього словника увійшло понад 1000 основних юридичних термінів з міжнародного, трудового, кримінального, цивільного права, законодавства, містить запозичення й новоутворення тощо. При підготовці виникали труднощі стосовно точності слововживання відомих термінів російською мовою, що функціонували в не-давні часи в юридичній практиці України. Тому основні питання лежали у площині пошуку термінів, адекватних сутнісним юридичним поняттям, які потрібно точно означити питомими українськими словами.

На державному рівні ведеться робота по підготовці й випуску «Юридичної енциклопедії» в 6 томах видавництвом «Українська енциклопедія». Перший том її вийшов у світ 1998 р. Нині вже випущено 4 томи. Серед інших сучасних лексикографічних юридичних видань – «Популярна юридична енциклопедія» (К.: Юрінком, 2002. – 528 с.),

«Українсько-англійський словник правничої термінології» (К.: Юрінком, 1999. – 528 с.); це також «Юридичний словник: російсько-українсько-англійсько-німецький» (К.: Либідь, 1999. – 240 с.), його автори Гончаренко В. Г., Залевська В. Ю, Кучеренко І. Д. та ін.; словник містить близько 2500 найуживаніших юридичних термінів. У 2004 р., було випущено (проф. В.І. Карабан) «Англійсько-український юридичний словник» (Вінниця: Нова книга, 2004. – 1088 с.), який склали понад 75 тисяч слів та словосполучень із юридичної галузі діяльності. В Академії адвокатури України завершено підготовку до друку двох двомовних словників юридичної лексики, обидва під керівництвом академіка Гончаренка В. Г. – «Українсько-англійський словник юридичної лексики» за участю проф. Борисенко І. І., ст. викл. Сасенко Л. М., доц. Конончук Т. І. (понад 65 тисяч лексичних одиниць) та «Німецько-український юридичний словник» за участю проф. Лисенко Е. І., ст. викл. Залевської В. Ю., доц. Конончук Т. І. (понад 35 тисяч лексичних одиниць). Ці обидва словники дуже цінні тим, що, крім юридичних термінів, дають великі ряди юридичних стійких словосполучень з різних галузей права, а це, безумовно, значно полегшить роботу у сфері двомовної українсько-англійської та німецько-української юридичної практики. Має заслужений позитивний резонанс серед юристів теоретиків і практиків «Російсько-український словник наукової термінології»: У 3 кн. – Кн. 1. – Суспільні науки / Й. Андерш, С. Воробйова, М. Кравченко (К.: Наук. думка, 1994. – 600 с.), до якого увійшли терміни суспільних наук; він є «першим у лексикографічній практиці полінауковим словником тісно пов'язаних терміносистем суспільних наук. Він охоплює уживані в сучасній російській та українській мовах терміни і найважливіші номени політології, економіки, соціології, юриспруденції, філософії, логіки, психології, етнології, історії, археології, педагогіки, етнографії, дипломатії, різних галузей мистецтва та філології...» [9, 5].

Добру справу нині роблять періодичні видання, такі, як «Адвокат». «Вісник Академії адвокатури України», «Юридичний вісник», «Українське право», «Український часопис прав людини» та інші, звертаючись на своїх сторінках до питань правничої термінології, юридичного слововживання. Ефективність цієї роботи бачиться там, де зусилля об'єднують юристи й філологи. В ряду таких заходів є конференції, практичні семінари, круглі столи правників

та філологів з питань правничої лінгвістики, як це було в Академії адвокатури України 2003 р., як це потім знайшло своє продовження в інших вищих навчальних закладах, як-от в Сімферопольському юридичному інституті, Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та ін.

Практика показує, що доба пильної праці над юридичною лексикою в 20-ті роки ХХ ст. в Україні схожа з теперішнім часом, коли є особливе відчуття актуальності юридичної лексикографії, так само відчутні проблеми на шляху формування й розвитку української правничої термінології. На жаль, на державному рівні в Україні питання юридичної лексикографічної роботи не поставлено в контекст першочергових. Хоча правова мова, вочевидь, одна з найважливіших в Україні, як і в будь-якій мові, в будь-якій державі, оскільки фіксує принципи буття людини, суспільства, країни, засвідчує правову культуру.

Література:

1. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. – К.: Либідь, 1995. – 296 с.
2. Російсько-український словник правничої мови / Головн. ред. А. Кримський. – К., 1926. – 228 с.
3. Сербенська О. З історії вивчення української юридичної термінології // Питання слов'янського мовознавства. – Кн. 7–8. – Львів: Львів. ун-т ім. І. Франка, 1953.
4. Д-р О.В. Наша правнича мова: Дискусійна стаття // Життя і право. – 1930. – № 4.
5. Юридичні терміни: Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; За ред. В. Г. Гончаренка. – К.: Либідь, 2003. – 320 с.
6. Зайцев Ю. Автентичність правового тексту та проблеми його термінологічно-мовного оформлення (на матеріалі проекту Цивільного кодексу України) // Українське право. – 1997. – Ч. 3.
7. Юридична енциклопедія: В 6 т. – Т. 1. – К.: Українська енциклопедія, 1998.
8. Карабан В.І. Українсько-англійський словник правничої мови. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 976 с.
9. Російсько-український словник наукової термінології”: У 3 кн. Кн. 1. Суспільні науки / Й. Андерш, С. Воробйова, М. Кравченко. – К.: Наук. думка, 1994. — 600 с.

10. Сахаров Г. Мовні помилки у перекладах правничих документів // Укр. право. – 2000. – Ч. 1.
11. Максимейко Н. Об украинской юридической терминологии // Вестник советской юстиции. – 1924. – № 21 (31).
12. Огієнко І. Українські адвокати й рідна мова // Рідна мова. – Ч. 12. – Варшава, 1934.
13. Чайковський А. Чи нашим правникам потрібне знання української мови? // Рідна мова. – Ч. 7. – Варшава, 1933.

Федірчик А., здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Кузьо Любов
Іванівна**, кандидат психологічних
наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Судова влада, яка діє у сфері соціальних і міжособистісних конфліктів, що складає необхідний компонент у системі „стримувань» і «протигаг», повинна відповідати високим моральним стандартам, виправдовувати очікування суспільства. Найважливіша вимога до діяльності судової влади – *справедливість*. Суспільству й кожній людині потрібний суд тільки справедливий, який стоїть на боці правди, її активно захищає і виражає у своїх рішеннях.

У карному процесі, де йдеться про злочин і покарання, про захист від злочинів найважливіших благ особистості, справедливість має особливо важливе значення. Несправедливий суд може заподіяти величезну шкоду як окремій людині, так і всьому суспільству.

Судова влада оцінюється як справедлива тоді, коли вона застосовує закони, визнані суспільством справедливими, вирішує справи, установивши істину, достеменно з'ясувавши їх фактичні

обставини, приймає рішення відповідно до реальних фактів і вимог закону. Справедливий суд – це суд, де винний обґрунтовано піддається заслуженому покаранню, а невинний обов’язково виправдовується.

Судова влада повинна бути рівною для всіх. Ця моральна вимога, по суті, виражає зрівняльний аспект справедливості. Однак вимога забезпечення рівності в суді настільки важлива, що вона спеціально виділяється законодавчо й фігурує в моральній свідомості суспільства. Судова влада повинна бути об’єктивною й безсторонньою. Неупередженість судової влади, що проявляється у відсутності прихильності до якої-небудь зі сторін, здатності однаково ставитися до їхніх домагань та особистості й діяти лише в інтересах істини й справедливості на підставі закону й совісті, – фундаментальна моральна й правова вимога.

Як це не парадоксально, але виникнення поняття „судова етика» зобов’язане насамперед тим аморальним і корисливим проявам, на які, на жаль, так багата судова практика. Якби не було сумних аморальних фактів у правосудді, не було б і необхідності у судовій етиці.

Будь-яке рішення суду проголошується ім’ям України. Звідси і широкі владні повноваження, з яких випливає висока моральна відповідальність за якість прийнятого рішення. Слідчий працює в умовах таємності, наодинці з обвинувачуванним, свідком, він не пов’язаний умовами відкритості та думкою учасників судового процесу. Крім цього, у слідчого є завжди перевага в тому, що він допитує обвинувачуваного, свідка вперше і, найчастіше раптово, коли той ще не підготовлений до допиту. Слідчий неквапливо і продумано домагається найбільш прийнятної відповіді, а потім фіксує її в протоколі. Відсутність у приміщенні сторонніх сприяє розкритості допитуваної особи і, нерідко, штовхає останню до виливу різних «відвертостей».

Робота судді провадиться в умовах повної гласності, у всіх на очах. Кожне його питання звучить у судовому залі і, природно, має бути продуманим і зваженим до його проголошення. Суддя не може дозволити собі піддаватися емоціям, незалежно від того, хто перед ним стоїть, підсудний, обвинувачений у вчиненні злочину чи особа, що постраждала від нього. Питання судді чи іншого учасника процесу

негайно фіксується в протоколі судового засідання і технічними засобами, а також всіма учасниками процесу. У такий самий спосіб фіксується і відповідь підсудного, свідка. Суддя позбавлений переваги раптовості і допитує особу, що вже цілком осмислила ситуацію і, як правило, обрала більш-менш прийнятну для неї позицію.

Повторення перед судом і великою судовою аудиторією свідчень, промовлених у напівінтимній обстановці слідчого кабінету, – дуже непроста процедура. Не варто також забувати й про психологічний вплив, якому піддаються потерпілі, свідки і навіть експерти з боку родичів і співників підсудного з метою змусити останніх відмовитися від свідчень або змінити їх.

Обов'язок судді, що домагається істини у цій справі, створити сприятливу обстановку для спокійного освоєння свідка в новій, незвичайній для нього ролі, відгородити від нападок із залу і можливих погроз із боку підсудних. Свідок має відчувати себе захищеним від можливих наслідків у зв'язку з виконанням свого громадського обов'язку – дачі суду показань.

Одним із найважливіших засобів відшукування істини у справі є тактика допиту та мистецтво отримання інформації в ході судового засідання. Суддя повинен дуже тонко відчувати обстановку в залі суду і враховувати дуже непросте становище людини, що стоїть перед судом, її психологічний і нервовий стан. Саме тут і виявляються справжні професійні та морально виправдані підходи судді до людини. Уміння підтримати її, дати можливість освоїтися в судовій аудиторії, відгородити від вигуків і погроз із зали – це мистецтво, досліджуване юридичною етикою. Відсутність цього уміння не може бути компенсована навіть високою кваліфікацією, тим більше за відсутності моралі.

Допит свідка, потерпілого починається з ідентифікації особистості – встановлення анкетних даних особи, запрошеної для дачі свідчень. Підходи суддів до цього відповідального судового процесу різняться між собою в моральному і професійному змісті. Краще, якщо суддя, спілкуючись зі свідком, заспокоїть його і викличе в нього довіру, ніж якщо він, не давши йому освоїтися, вдасться до погроз на його адресу. Судове засідання тоді перетворюється на засідання інквізиції. Свавілья судді виходить за етичні межі, всі учасники процесу напружені й, відповідно, знервовані.

Суддя не має морального права розглядати справу, якщо його особиста думка в наслідок громадського резонансу чи інших обставин склалася не на користь підсудного. Приступаючи до розгляду справи, він має бути абсолютно нейтральним і, яким би тяжким не був вчинений злочин, зуміти стати над громадською думкою, численними виступами у ЗМІ і власними емоціями.

У суверенній Україні судді одержали реальну незалежність і наділені вищими владними повноваженнями. Конституція України постановила, що „судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються тільки закону» (ст. 129), „вплив на суддів будь-яким способом забороняється» (ст. 126 ККУ).

Усі важливі чинники справедливого суддівства виявлялися неспроможними без морального, професійно-етичного виховання майбутніх юристів, починаючи з ліцейського класу, університетської аудиторії і протягом усього періоду служби. Відсутність стійкого ідеологічного стрижня морального виховання, поглиблена несвочасною і досить низькою оплатою праці слідчого і суддів, призвели до повальної корупції у сфері судочинства, що викликає справедливі нарікання населення.

Шлях до виправлення становища, що склалося, до мінімізації корупційних процесів лежить у подоланні застарілих підходів до оцінки праці судово-слідчих працівників, переході до системної підготовки і виховання майбутніх і працюючих юристів у поєднанні з підвищенням їхньої відповідальності за помилки та зловмисні дії в роботі.

Література:

1. Городовенко В. В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні : монографія / В. В. Городовенко. – К. : Фенікс, 2007. – 224 с.
2. Меліхова Ю. А. Професійна культура судді / Ю. А. Меліхова // Пробл. законності. – Х., 2008. – Вип. 94. – С. 176–181.
3. Овчаренко О. Порушення етичних норм як підстава відповідальності судді [Електронний ресурс] / О. Овчаренко // Теорія і практика правознавства : електр. наук. фах. вид. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – Вип. 2 (4). – Режим доступу: http://nauka.juracademy.kharkov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=535&Itemid=220&lang=uk.

4. Самсін І. Л. Порушення правил етики судді як дисциплінарний проступок / І. Л. Самсін // Вісн. Верхов. Суду України. – 2008. – № 5 (93). – С. 35–38.

Фурман Анастасія, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Клак Оксана
Степанівна**, кандидат філологічних
наук, доцент кафедри іноземних
мов та культури фахового мовлення
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Культурний обмін сприяв розвитку мови і її збагаченню, унаслідок чого в українській мові спостерігаються запозичення іншомовних термінів, які активно використовують у професійному спілкуванні. В. Розенцвейг тлумачить термін *запозичення* так: «Обидва ці терміни (змішування мов і взаємний вплив мов), як і термін *запозичення*, що часто вживається стосовно явищ контакту в цілому, а не тільки в галузі словника, є складним процесом мовних контактів, у якому та чи та з двох і більше мов виступає як сторона, що «дає», на противагу другій стороні, що «бере», або ж у якому обидві мови збагачують одна одну» [1, с. 6–7].

Проблема запозичень в українській мові не нова. Цю тему досліджували багато науковців, зокрема Д. Шелудько, І. Шаровольський, І. Огієнко, Л. Булаховський, Ю. Жлуктенко, Л. Гумецька, Й. Андерш, П. Лизанець, М. Рогаль, Л. Худаш, В. Русанівський, А. Непокупний, Н. Романова, С. Гриценко, Л. Архипенко тощо [7].

Метою цієї статті є виокремлення іншомовних запозичень у психологічній термінології, встановлення їхнього значення та походження.

У терміносистемі психології найбільша кількість запозичень із латинської і грецької мов. Психологія розвивалася на міфах і легендах, з них же походить велика кількість термінів, наприклад: *психея*, *ерос*, *танатос*, *комплекс Електри і Едіпа*, *нарцисизм*, *мнемічні процеси*.

До слів грецького походження відносять такі терміни: *психологія* – походить від двох грецьких слів – *ψυχή* («метелик», «дыхання», «душа») та *λόγος* («учення», «наука»); *Психея* (грец. *Ψυχή* – душа; *характер* (грец. *χαρακτήρ* – прикмета, відмінна риса, знак) [4]; *емпатія* (грец. *empathia* – співпереживання) [8]; *іпохондрія*; *клептоманія*; *фобія*; *манія*.

Також до слів грецького походження відносять терміни, зазначені в теорії характеру за Е. Кречмором: *астеніки* (від грец. *ἀσθενής* – слабкий), *атлетики* (від грец. *ἀθλητικός* – властивий борцям), *пінкіки* (від грец. *πικνός* – щільний, товстий). До грецизмів належать слова на позначення типів темпераменту: *холерик* (грец. *Χολή*, *холе*, «жовч»), *флегматик* (грец. *Φλέγμα*, *флегма*, «мокрота», «слиз»), *меланхолік* (грец. *Μέλαινα χολή*, *mélaina chole*, *мелена холе*, «чорна жовч») [4].

Значна частина термінів психології походить із латинської мови. Наприклад: *темперамент* (від лат. *temperamentum* – «стійка суміш компонентів»); *сангвінік* (лат. *Sanguis*, *сангвіс*, «кров», «життєва сила»); *лібідо* (лат. *Lībido* – хіть, бажання, пристрасть, прагнення); *адаптація* (від лат. «*adapto*» – пристосовую); *емоційний процес*, *емоційний феномен*, *емоційний стан*, *емоція* (від лат. *Emoveo* – вражаю, хвилюю) [8]; *афект* (лат. *Affectus* – пристрасть, душевне хвилювання); *інтроверсія* (від лат. *intro* – всередину, *versio* – повертати)[12]; *конфлікт* (з лат. *conflictus* – зіткнення); *сугестія*; *деадаптація*.

Порівняно невелику групу становлять запозичення з англійської мови, переважно це базові терміни: *біхевіоризм* (англ. *behaviour* – поведінка) [6]; *тест* (англ. *test* – випробування); *когнітивна психологія* (англ. *cognition* – знання, пізнання); *стрес* (від англ. *stress* – напруга, тиск); *тригер* (англ. *trigger, flip-flop*); *енвіроментальна психологія*

(англ. environment – навколишнє середовище); *лідер* (від англ. leader – лідер); *інсайт* (англ. insight – проникливість) [8].

Частина термінологічних словосполучень утворено шляхом дослівного перекладу з англійської мови, наприклад: *прагнення до переваги* (анг. Striving for superiority). Прагнення до подолання власних недоліків і найбільш повного розкриття свого потенціалу. Адлер розглядав його як потужну рушійну силу, що лежить в основі поведінки людини; *довготривале дослідження* (англ. Longitudinal study від longitude – довготривалий) – науковий метод, застосовуваний, зокрема, в соціології і психології, в якому вивчається одна і та ж група об'єктів (в психології – людей) протягом часу, за який ці об'єкти встигають істотним чином змінити будь-які свої визначальні ознаки; *тематичний апперцептивний тест* (англ. Thematic Apperception Test) – тест, що відноситься до проєктивних методик. Також відомий, як тест тематичної апперцепції і ТАТ [7]; *синдром хронічної втоми* (СХВ, англ. Chronic fatigue syndromes (CFS) – патологічний стан, який проявляється у вигляді хронічної втоми яка триває не менше ніж 6 місяців та призводить до когнітивних труднощів [11].

Запозичення з інших західноєвропейських мов поодинокі. Так, із німецької мови українська психологічна наука перейняла термін *геіштальтпсихологія* (нім. Gestalt – цілісна форма чи структура) – напрям (школа) у західній психології першої третини ХХ століття, заснована Максом Вертгеймером у 1912 році; з французької мови *соціалізація* (франц. socialis – суспільний) – засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду, які відбуваються у спілкуванні та діяльності; *ідеал* (лат. idealis від грец. ιδέα – образ, ідея, франц. ideal) – узагальнене уявлення про максимально можливий рівень розвитку особистості, реалізації її потенціалу; *агресивність* (від. фр. agressif – визивний, войовничий) – емоційний стан і риса характеру людини, яка супроводжується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями – гнівом, злістю, ненавистю, ворожістю, прагненням заподіяти іншому травму (фізично або морально); *ажіотаж*; *кураж* [10].

Психологічна терміносистема містить також лексеми, утворені із морфем різномовного походження: *дистрес* (грец. dys і англ. stress) – стрес, пов'язаний із проявом емоцій, що негативно впливають на здоров'я; *аутоагресія* (грец. autos – сам і лат. aggredi – нападати) –

агресивні дії, спрямовані проти власної індивідуальності, проти самого себе; *дезадаптація* (лат. префікс *de-* або фр. *des* – зникнення, знищення, повна відсутність; *adapto* – пристосовую) – психічний стан, що виникає внаслідок невідповідності соціопсихологічного чи психофізіологічного статусу дитини вимогам нової соціальної ситуації.

Отже, як свідчить дослідження, найбільш чисельними із запозичень у психології є грецизми та латинізми. Це зумовлено тим, що психологія як наука розвивалася в рамках філософії, де провідну роль відіграють згадані мови. В Античну добу більшість філософських праць написані грецькою і латинською мовами, пізніше психологія розвивалася в рамках європейських мов, які як забезпечували прогрес у науці, так і розширювали її терміносистему. Система освіти в європейських школах була спрямована на вивчення латинської і грецької мов, тому вчені, ґрунтуючись на працях попередників, будували власне уявлення про психологію. Іншомовні запозичення увійшли в українську, англійську, французьку, німецьку та інші мови, що спричинило появу лексем, утворених з морфемами різномовного походження. В українській мові є слова, якими можна замінити іншомовну термінологію, але проблема їх використання пов'язана з двозначністю розуміння терміна.

Література:

1. Михайлов А. З історії характеру / А. Михайлов// Людина і культура: Індивідуальність в історії культури. – М., 1990 – С. 43–72
2. Потапенко О.І. Етимологія української мови. Міленіум. – Київ, 2002.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури”, 2004. – 272 с.
4. Основи психології та педагогіки – Режим доступу <http://posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/zmist.htm>
5. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Пономарів. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.
6. Попова Н. О. Запозичення з англійської мови в лексико-семантичну систему української мови кінця ХХ та початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. О. Попова. – Харків, 2002. – 17 с.
7. Сергєєва Г. А. Системний підхід до вивчення лексичних запозичень на

- рівні лексико-семантичної парадигматики (до проблеми термінологічної синонімії) / Г. А. Сергєєва // Вісник Харківського національного університету. – Серія Філологія. – 2000. – № 491: Традиції Харківської філологічної школи: До 100-річчя від дня народження М.Ф.Наконечного. – С. 260–264.
8. Словник психологічних термінів – Режим доступу <http://psychology.com.ua/slovník-a/>.
 9. Федорець С. А. Мовні новоутворення: запозичення чи засмічення / С. А. Федорець // Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 5. – Х.: ХДПУ, 2000. – С. 104–106.
 10. Налчаджян А. А. Социально-психическая адаптация личности (формы, механизмы и стратегии). – Ереван: АН АрмССР, 1988. – С. 43–65.
 11. Burke A. Cunha. Chronic Fatigue Syndrome Medscape / Chief Editor: Stuarthe Bronze. Updated: Feb 16, – 2016.
 12. Chess., S. (1997). Temperament: Theory and Clinical Practice. Harvard Mental Health Letter, 14(5) – P. 5–7.
 13. Freudenberger, H.J. Staff burn-out. Journal of Social Issues, 30. – P. 159–165.
 14. Fukuda, Keiji; Straus, Stephen E.; Hickie, Ian; Sharpe, Michael C.; Dobbins, James G.; Komaroff, Anthony (1994-12-15). The Chronic Fatigue Syndrome: A Comprehensive Approach to Its Definition and Study. Annals of Internal Medicine 121 (12). – P. 953–959.
 15. Maziade, M. (1983). Le tempérament de l'enfant, les différences individuelles et les forces environnementales. Santé mentale au Québec, 8(2). – P. 61–67.

Цебенко Анастасія, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Приймак
Богдан Іванович**, кандидат
філософських наук, доцент кафедри
філософії та політології
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

АСПЕКТ СПЕЦИФІКИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Як нам відомо, сучасне суспільство не може існувати без мови, яка є найважливішим засобом спілкування, та вираження думок. Мова – це наше багатство, це скарбниця нашого життя. Без неї ми не будемо розуміти одне одного. Тому мову треба берегти, примножувати та любити. Як говорив Панас Мирний, що в мові знаходиться саме дороге, це то що потрібно кожному з нас-життя. Отже мова – це невідкладна частина людства, ми її маємо берегти як живу, але ми маємо розуміти, що мова жива істота, вона ж збагачується, розвивається і дуже популярна, навіть найпопулярніша у світі річ.

Слово, мова – це показник загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. Мовна культура вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися точно, правильно та логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами залежно від мети і ситуації спілкування. Усі ці критерії регламентує мовознавча наука культура мови [2, с. 21].

Культура мовлення – це галузь мовознавства, що кодифікує норми та стандарти мовної системи, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови. Культура мовлення – це духовне обличчя людини. Так глибоко переконаний носій цієї культури – суспільство, що формує громадську думку. Високу культуру мовлення фахівця визначає досконале

володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності. Важливе значення для удосконалення культури мовлення має систематичне й цілеспрямоване практикування в мовленні – спілкування рідною мовою із співробітниками, колегами, знайомими, приятелями, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі мовленнєвої діяльності. Культура мовлення – невід’ємна складова загальної культури особистості. Володіння культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання. Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками культури мовлення є: багатство, точність, виразність, правильність, змістовність, логічність, доречність і доцільність [4, с. 28].

Правильність – одна з визначальних ознак культури мовлення. Мова має свої закони розвитку, які відображаються у мовних нормах. Вільно володіти мовою означає засвоїти літературні норми, які діють у мовній системі. До них належать правильна вимова звуків і звукових комплексів, правила наголошування слів, лексико-фразеологічна, граматична, стилістична нормативність, написання відповідно до правописних і пунктуаційних норм.

Змістовність передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого. Змістовність тісно пов’язана з такою ознакою, як лаконічність, яку репрезентує крилатий вислів: «Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам простору» [3, с. 36].

Логічність – це логічно правильне мовлення, розумне, послідовне, у якому є внутрішня закономірність, яке відповідає законам логіки і ґрунтується на знаннях об’єктивної реальної дійсності.

Точність – «це уважне ставлення до мови, правильний вибір слова, добре знання відтінків значень слів-синонімів, правильне вживання фразеологізмів, крилатих висловів, чіткість синтаксично-сміслових зв’язків між членами речень»

Виразність – це невід’ємна частина культури мовлення означає використання невичерпних ресурсів виражальних засобів української мови і лежить в основі мистецтва володіння словом.

Виразність мовлення забезпечується виразністю дикції і чіткістю вимови. Великою мірою – це вміння застосовувати виражальні засоби звукового мовлення.

Доречність мовлення – це врахування ситуації мовлення, комунікативних завдань, складу слухачів (читачів), їхнього стану, настрою, зацікавлень. По-іншому цю вимогу можна назвати комунікативною доцільністю. Передусім це використання належних мовних засобів, досягнення стильової відповідності.

Професійне спілкування – це взаємодія фахівця з іншими фахівцями та клієнтами організації в ході здійснення професійної діяльності. Культура професійної діяльності багато в чому визначає її ефективність, а також репутацію організації в цілому і окремого спеціаліста. Культура спілкування становить важливу частину професійної культури, а для таких професій як наприклад, викладач, журналіст, менеджер, юрист – провідну частину оскільки для цих професій мова є основним знаряддям праці.

Професійна культура включає володіння спеціальними вміннями і навичками професійної діяльності, культуру поведінки, емоційну культуру, загальну культуру мови і культуру професійного спілкування. Спеціальні навички здобуваються в процесі професійної підготовки. Культура поведінки формується особистістю відповідно до етичних норм суспільства. Емоційна культура включає вміння регулювати свій психічний стан, розуміти емоційний стан співбесідника, керувати своїми емоціями, знімати хвилювання, долати нерішучість [5, с. 52]. Загальна культура мови передбачає норми мовної поведінки і вимоги до мови в будь-яких ситуаціях спілкування, культура професійного спілкування характеризується рядом додаткових по відношенню до загальної мовної культури вимог. У професійній культурі спілкування стає особливо високою роль соціально-психологічних характеристик мовлення, таких як відповідність мови емоційного стану співрозмовника, ділова спрямованість промови, відповідність мови соціальним ролям.

Отже, високий рівень мовної культури – невід’ємна риса культурної людини. Удосконалювати свою промову – завдання кожного з нас. Для цього потрібно стежити за своєю мовою, щоб не допускати помилок у вимові, у живанні форм слів, у побудові пропозиції. Потрібно постійно

збагачувати свої словник, вчитися відчувати свого співрозмовника, уміти відбирати найбільш підходящі для кожного випадку слова і конструкції [1, с. 11].

Вплив мови на суспільство посилюється разом з розвитком самого суспільства – це вплив зростає в міру розвитку виробництва, техніки, науки, культури і держави. Мова бере участь в організації праці, в управлінні суспільним виробництвом, діяльністю установі, у здійсненні процесу освіти і виховання членів суспільства, в розвитку літератури і науки. Товариство впливає на мову, але й мова, у свою чергу, впливає на суспільство, беручи участь в різних особистих сферах життя і діяльності людей. Оволодіння мистецтвом спілкування необхідно для кожної людини незалежно від того, яким видом діяльності він займається або буде займатися, так як від рівня і якості його спілкування залежать успіхи в особистому, виробничій і суспільній сферах життя.

Література:

1. Васильєва Д. Н. Основи культури мовлення / Д. Н. Васильєва. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1990.
2. Голуб І. Б., Розенталь Д. Е. Секрети вимоги до мовлення / І. Б. Голуб, Д. Е. Розенталь – М., 1993.
3. Колесов В. В. Культура мови – культура поведінки / В. В. Колесов. – М.: Просвещение, 1988.
4. Крисін Л. П. Мова в сучасному суспільстві / Л. П. Крисін. – М.: Наука, 1977.
5. Власова Л. В., Сементовський В. К. Ділове спілкування / Л. В. Власова. – М.: Рипол Класик, 2000.

Чмир Соломія-Іванна, здобувач
ступеня магістра
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник – **Вербицька
Лідія Олегівна**, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов та культури фахового
мовлення (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

УКРАЇНСЬКА МОВА В СЬОГОДЕННІ

«Найбільше і найдорожче добро у кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування», – так висловлювався про мову український письменник Панас Мирний [1, с. 9]. Як передбачено в статті 10 Конституції України: «Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом» [2, с. 6].

На даний час, в Україні мовна проблема є найактуальнішою. Дану тематику розвивали такі визначні постаті як Т. Г. Шевченко, П. Мирний, Є. М. Верещагіна, В. Г. Костомарова, О. Потебня, О. Гончар, К. Ушинський та інші.

Історія розвитку й становлення української мови – це історія утисків і заборон. Згадуючи Валуєвський циркуляр 1863 р. та Емський указ, 30-ті роки XX століття, відомі жорстокими сталінськими репресіями, спрямованими проти національної інтелігенції, яку переслідували за вільнодумство й любов до рідної землі, до української мови, починаєш замислюватися: як у таких неймовірно

складних умовах наша мова не тільки вижила, але й розквітла. І це все завдяки запеклій боротьбі провідних науковців, письменників, публіцистів, яким удалося зберегти й поширити українську мову в різних сферах суспільного життя. Скільки життів покладено, щоб рідне слово лунало скрізь: у Києві та Севастополі, у Львові та Донецьку, Одесі та Харкові.

Слід зазначити, що мову створив народ, тому її значення і функціональна роль нерозривно пов'язані з життям народу. Поза суспільством мова втрачає свої функціональні ознаки і стає мертвою. Оскільки мова існує не автономно, а в людському суспільстві, похідним від якого вона є, то її існування представлене різноманітними актами мовлення, що постійно повторюються в усній формі та фіксуються письмово [3, с. 16].

Українська мова – мова української нації, єдина національна мова українського народу. Закон “Про мови” 1989 року, відповідно до якого українську мову визнано державною, а Конституцією України 1996 року, юридично закріплено цей статус, тим самим це поширило коло тих, хто користується українською мовою. Йдеться про державних діячів, спеціалістів різних сфер і галузей. Проте часто виникає невідповідність між високим професійним рівнем і низьким рівнем культури мовлення. Виходячи з історичних і мовно-культурних особливостей формування етнічного складу населення України, де кількісну перевагу, крім Криму, мають українці, роль державної (офіційної) мови цілком закономірно виконує українська мова, що закріплено Конституцією. Закон про мови в Україні, визнаючи державний статус української мови, відзначає, що у місцях компактного проживання громадян інших національностей для офіційного спілкування на даній території можуть використовуватися їхні мови. Цим положенням гарантуються мовні права всіх інших національностей України. У такому розумінні за цими мовами можна закріпити статус офіційної - на відміну від загальнодержавної [4].

Державна мова – «це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління, діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики» [5, с. 15]. Отже мова, яка дає статус державної мови, дає змогу

сконцентрувати увесь його інтелектуальний потенціал і, таким чином, у процесі історичного розвитку переростає в могутню рушійну силу суспільного прогресу [3, с. 16–17].

Мова – носій культури, засіб нагромадження суспільно-історичного, культурного надбання народу – творця мови [6, с. 8]. Тому на кожного громадянина своєї держави покладено відповідальність дбати про рідну мову, підтримувати її, допомагати розвиватися. Адже, мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле із сучасним, програмує майбутнє й забезпечує буття нації у вічності, тому мовне питання не повинно ділити людей на ворожі табори. Ніхто не забороняє спілкуватися будь-якою мовою, зокрема російською, але знання української важливе для кожного жителя країни, оскільки, щира любов до своєї мови є не лише ознакою патріотизму, але й ознакою високого рівня розвитку освіти та виховання. Якщо ж ми будемо знати рідну мову – будемо господарями в своєму домі. Саме тому потрібно любити та берегти українське слово для нащадків і пам'ятати слова Ліни Костенко: «Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову».

Кожна держава, а від так і її громадяни, дбають про престиж своєї мови – її авторитет у міжнаціональному та міжнародному спілкуванні. Престиж мови залежить не від неї самої, а від її носіїв. Проте, на превеликий жаль, не всі українці усвідомлюють це. Українська мова в нашій державі стане престижною лише тоді, коли ми не будемо її соромитися, коли оволодіємо усім її багатством, навчимося гарно, виразно, правильно говорити по-українськи і будемо пишатися тим, що ми – українці, і маємо таку чудову мову. А чужоземці будуть відчувати задоволення від того, що володіють цією мовою, будуть шанувати її і тих, хто її створив. На жаль бажане ще досить далеко від реального, оскільки ми не виконуємо свого мовного обов'язку, який полягає у захисті та збереженні рідної мови. Але ж захист рідної мови – це найприродніший і найпростіший, найлегший і найнеобхідніший спосіб національного відродження і самоутвердження, володіння рідною мовою – це не заслуга, а обов'язок справжніх патріотів.

На даний час в Україні двомовність – природне явище. Але володіння двома мовами вимагає правильного користування ними. На жаль, наші “білінгви” часто говорять змішаною мовою, яку в побуті

називають суржилом. Тому серед мовних обов'язків наших громадян слід виділити ще один - дотримуватись культури українського мовлення. Належний рівень мовної культури є свідченням розвинутого інтелекту людини, її вихованості. Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує толерантне спілкування людей, облагороджує їхні стосунки, сприяє підвищенню загальної культури як окремої людини, так і суспільства в цілому. Тому кожний з нас повинен дбати про свою мовну культуру і вимагати цього від інших [4].

Тарас Шевченко був переконаний, що поки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти народу спадщину, створену численними поколіннями його предків. Ці Кобзареві думки перегукуються з роздумами визначного педагога К. Ушинського: «Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи вже більш не створить її; вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Та якщо людська душа здригається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової особистості народу?» [7].

На даний час українська мова є державною, і її треба послідовно, чи навіть уперто утверджувати саме як державну мову, як мову суспільного єднання, як один з головних маркерів української держави. Саме тому, я вважаю, що основним завданням та громадянським обов'язком для сучасного покоління українців є відродження української мови, держави та нації.

Література

1. Мова – народу. Висловлювання про мову та її значення в житті народу/ Упоряд. Олекса Тихий; післяслово О. Зінкевича. – К: Смолоскип, 2007. – 416 с.
2. Конституція України: чинне законодавство станом на 03 січня 2017 р.: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2017. – 80 с.
3. Українська мова: професійне спрямування. 2-е видання, доповнене./ Бурдаківська Н. М., Горох Г. В. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2009. – 320 с.
4. Стан української мови в сучасній Україні / Перекрестов М. : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Philologia/44891.doc.htm

5. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. 4-те вид., виправ. і доповнен. – К.: Алерта, 2014. – 696 с.
6. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. для студ. ВНЗ I-II р. а. / Т. М. Антонюк, Л. М. Борис, А. М. Кабанеко, О. С. Стрижаківська. – Чернівці: Друк Арт, 2015. – 528 с.
7. Ми і мова / Лісненко Т. С. : <http://lviv166.lvivedu.com/uk/article/mi-i-mova.html>

Шевцова Ірина, здобувач
ступеня бакалавра Харківського
університету внутрішніх справ

**Науковий керівник – Харченко
Світлана В'ячеславівна**,
кандидат
психологічних наук, доцент
кафедри філософії та педагогіки
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

МОВНИЙ ВПЛИВ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Уміння спілкуватися є необхідним елементом професіоналізму поліцейських. В останній час в психологічній літературі недостатня увага, на нашу думку, приділяється раціональній складовій комунікативного процесу, використанню переконання як методу впливу на співрозмовників в професійній діяльності поліцейського, в судовому процесі тощо.

Мова є універсальним засобом спілкування, але логічно і фактично обґрунтована інформація автоматично змінює думку та поведінку оточуючих. Вимоги до ефективного мовленнєвого впливу юридичній практиці наступні:

- ясність повідомлень, стислість, відсутність надмірної переконливості;
- уникання жаргонних, вульгарних висловів, слів-паразитів, незрозумілих понять тощо;
- послідовність, переконливість, логічність і чіткість пояснень та доводів;

- чітке вимовляння, нормальний і середній темп мовлення. відповідність сили голосу ситуації, вміння змінювати темп, робити паузи [2].

Процес інформаційної комунікації вимагає чотирьох кроків: повернути увагу до інформації; сприяти її сприйманню; сприяти її правильній інтерпретації; сприяти її збереженню в пам'яті для подальшого використання.

Найчастіше використовуються наступні прийоми активізації уваги:

- спілкування починається з «нейтральної фрази», тобто тієї, яка безпосередньо не пов'язана темою бесіди, але стосується співрозмовників;
- встановлення зорового контакту;
- «акцентування» – реалізується за допомогою прямого (вживання таких фраз, як «прошу звернути увагу», «важливо відзначити, що ...» тощо) та непрямого (те, до чого необхідно залучити увагу, виділяється із загального ладу так, щоб контрастувати з навколишнім фоном і автоматично привертати увагу);
- використання пауз.

Зміст спілкування повинен бути певним чином побудований. На початку промови бажано вказати цілі, перспективи, припущення щодо результатів; в кінці – підбиті підсумки, показана ретроспектива й відмічена ступінь досягнення цілей. При побудові повідомлень варто користуватися так званим «алгоритмом Цицерона»: «хто – що – чим – навіщо – як – коли».

Переконання партнерів по діловому спілкуванню досягається за допомогою аргументації. Найбільш загальні правила аргументації:

- оперувати простими, ясними, точними і переконливими термінами;
- повідомляти достовірну, перевірену інформацію; при доведенні негативної інформації, необхідно повідомляти джерело її отримання;
- аргументування варто вибирати з урахуванням особливостей співрозмовника;
- бути коректною щодо співрозмовника, уникати неділових висловлювань, особистих нападок тощо.

В літературі описані наступні методи аргументації та контраргументації [див., напр., 1, 2]:

- фундаментальний метод – полягає в прямому зверненні до співрозмовника, якого знайомлять з фактами, що є основою доказів; використовуються цифри і статистичні дані, але в їх використанні слід знати міру та занадто не стомлювати слухачів;
- метод протиріччя – полягає у виявленні протиріч в міркуваннях або аргументації співрозмовника і загостренні уваги на них;
- метод «переформулювання» – вислів іншими словами;
- метод «провокація» – на короткий час викликається реакція незгоди з інформацією з метою виникнення у співрозмовника бажання її виправити;
- метод «гіперболи» – перебільшення, щоб загострити увагу, але потім необхідно чітко викласти свою позицію щодо проблеми;
- метод «прогнозу» – ґрунтуючись на реальних фактах, пропонуйте співрозмовника прогнози очікуваних подій.
- метод «поділу на частини» – полягає в поділу монологу співрозмовника на ясно помітні частини: «це точно», «це сумнівно», «це явно помилково»;
- метод двосторонньої аргументації – відкрите пред’явлення як сильних, так і слабких сторін пропонованого рішення;
- метод позитивних відповідей Сократа – послідовний доказ запропонованого варіанту рішення. Кожний крок доказу починається зі слів: «чи згодні ви з тим, що...» доти, поки людина не погодиться з усіма кроками доказу або рішенням в цілому.

В комунікативному процесі необхідно обов’язково пам’ятати про комунікативні бар’єри, тобто про перешкоди на шляху до адекватної передачі інформації між партнерами по спілкуванню [3, с. 155]. Бар’єри обумовлені включеністю комунікації в більш широку систему суспільних відносин: соціальні; політичні; релігійні; національні; професійні; вікові. Вони породжують різну інтерпретацію понять, що вживаються у процесі комунікації. Психологічні бар’єри виникають внаслідок: індивідуально-психологічних особливостей людей, що спілкуються (наприклад, агресивність, тривожність, низький рівень

інтелекту тощо); сформованих між людьми певних міжособистісних відносин (ворожості, недовіри, упередженості тощо); мотивації (у співрозмовників немає особистої зацікавленості в темі бесіди)

Література:

1. Бандурка О. М., Землянська О. В. Психологія керівника – Харков: Золотая миля – 2013. – 720с.
2. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Психология управления. – Харков: ООО «Фортуна - пресс», 1998.-464 с.
3. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / [І. В. Жданова, П. В. Макаренко, Н. Е. Мілорадова та ін.] ; за заг. ред. І. В. Жданової ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2014. - 516 с.

Шимко Людмила, здобувач
ступеня бакалавра Львівського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник – **Запотічна
Роксолана Андріївна**, викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

МОВА І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА

Слово, мова – показники загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. Як зазначає В. Радчук, «слово – візитна картка віку, професії, соціального стану людини» [1]. Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов’язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами

залежно від мети і ситуації спілкування. Усі ці критерії регламентує мовознавча наука – культура мови.

Отже, культура мови – це галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи. Вона не лише утверджує норми літературної мови, а й пропагує їх, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови.

Правильність мовлення - це базова вимога культури мови, її основа. Чи важливо знати норми української літературної мови особі, щоденною практикою якої є ділове спілкування? На це запитання можна відповісти однозначно: – Так! Адже особа з низьким рівнем мовної культури, яка не вміє висловлювати свої думки, яка припускається помилок під час спілкування, приречена на комунікативні невдачі. Особливо важливо для всіх фахівців оволодіти нормами мови документів і усного ділового спілкування [2].

Культура мовлення – невід’ємна складова загальної культури особистості. Володіння культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання.

Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками (критеріями) культури мовлення є: правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність.

Правильність – визначальна ознака культури мовлення, яка полягає у відповідності його літературним нормам, що діють у мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним, пунктуаційним, словотвірним).

Змістовність передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого. Змістовність тісно пов’язана з такою ознакою, як лаконічність, яку репрезентує крилатий вислів: «Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам простору».

Важливим критерієм бездоганності мовлення є його послідовність, тобто логічність. Щоб виклад думок був послідовним (логічним), насамперед треба скласти план або тези висловлювання, в яких була би внутрішня закономірність, послідовність, вмотивованість, що відповідають законам логіки.

Точність великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Висловлюючи власні думки, слід добирати слова, які найбільше відповідають змісту, зокрема варто користуватися словником синонімів, тлумачним словником тощо.

Багатство мовлення передбачає послуговування найрізноманітнішими мовними засобами висловлення думки у межах відповідного стилю. Лексичні, фразеологічні, словотворчі, граматичні, стилістичні ресурси мови є джерелом багатства, різноманітності мовлення. Якомога повніше треба використовувати емоційно-образну лексику, стійкі вислови, урізноманітнювати своє мовлення синонімами, фразеологізмами.

Виразність мовлення досягається виокремленням найважливіших місць свого висловлювання, розкриттям власного ставлення до предмета мовлення. З цією метою треба застосовувати виразальні засоби звукового мовлення: логічний наголос, паузи, дикцію, інтонаційну виразність та технічні чинники виразності: дихання, темп, міміку, жести.

Доречність і доцільність залежить передусім від того, наскільки повно і глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрій адресата. А ще треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співбесідника, вказувати на помилки співбесідника в тактовній формі [3].

Усі названі комунікативні ознаки культури мовлення тісно пов'язані між собою, і засвоювати їх треба в цілому. Висока культура мовлення – суттєвий показник загальної культури і її велика перспектива. З неї починається кар'єрне зростання особистості.

Література:

1. Радчук В. Плекаємо укрлиш... Для кого? / В. Радчук // Урок української. – 2003. – № 8–9. – С. 26–30.
2. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. – 3-тє вид., виправ, і доповнен. – К.: Алерта, 2013. – 696 с.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.

Янкевич Наталія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник – **Пряхіна
Наталія Олексіївна**, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
соціальних дисциплін
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Одною із суттєвих рис професії юриста є її творчий характер, поєднаний з безперестанним пошуком. Відомо, що в юридичній практиці ніколи не буває однакових справ, випадків і абсолютно типових ситуацій. Але які б не були різноманітними умови і факти, що складали суть тієї чи іншої юридичної справи, юристу треба знати, вирахувати те, що становить істину в справі. Саме тому в юридичній практиці не можна, не бажано використовувати стандартні вчинки, стереотипи мислення і взагалі будь-яке одноманіття. Це, в свою чергу, завжди вимагає творчого підходу, великої інтелектуальної напруги в пошуці суті юридичної справи, що розбирається, у відборі із своєї маси подій і обставин тільки тих, які мають безпосереднє відношення до цієї справи, в намаганні досягти бажаного результату – істини. В цьому плані професія юриста дуже схожа з професією дослідника, вченого для якого науковий пошук, нестандартність мислення – суть його життєвого вибору. Але коли вчений, як правило, не зв'язаний в своєму дослідженні будь-якими обмеженнями, вільний у виборі предмета пошуку і його відповідності за результати свого дослідження в відомій мірі умовна, то юрист в своєму пошуку істини в справі зв'язаний рамками закону і його відповідальність за наслідки винятково конкретна, індивідуальна [1, с. 50]. Для професії юриста велике значення має професійне мислення. Перш за все професійне

мислення передбачає як установку виключно високу нормативну культуру, що виражається, з одного боку, в твердій нормативності суджень, точності, формалізованості висновків, а з іншого – в прихильності до догми права, святості букви і духу закону. Тобто, коли норма установлена, закріплена в законі і діє, то ставити під сумнів її доцільність юрист не має права.

Рівень професійної культури працівника правоохоронних органів в певній мірі залежить від того, що ми називаємо праворозумінням, тобто від того, що розуміється під правом як регулятором суспільних відносин [2, с. 26]. Рівень його професійної культури в значній мірі залежить і від того, який її потенціал в самому суспільстві, наскільки висока в ньому прихильність до порядку, законотворчості. Професійна культура працівників правоохоронних органів немислима без їх особистих моральних якостей. Моральний зміст праці – основна професійна культура. Адже на державній службі в цих органах, службах, структурах і підрозділах діють багато таких норм поведінки, які є характерними і для неслужбової діяльності, тобто у побуті: пристойність, товариськість, доброзичливість, уважність. Завдання професійної моралі – допомагати працівнику знайти правильний вибір у виконанні службових обов'язків, найбільш оптимально реалізувати прийняте рішення у практичній діяльності. Професійна мораль має свої специфічні особливості регулювання, які диктують встановлення правил: певної поведінки, функціональних обов'язків реалізації своїх прав. Отож, професійна культура правоохоронця має своїми витокami мораль і загальну культуру. У цьому аспекті професійна культура працівників – це результати їх службово-трудої діяльності, які обумовлені високим ступенем професійної моралі та загальноприйнятими норми культури поведінки особи. Тобто їхня професійна культура – це лише один різновид професійної культури [3, с. 78]. З цього приводу Т. Москалькова, виходячи з теорії права, розглядає співвідношення між нормами права і нормами моралі з позиції єдності, відмінності, взаємодії та протидії. Звичайно, ці пропозиції актуальні у тому випадку, коли за основу права беруться норми природного права. Між нормами природного права і нормами моралі суттєвих відмінностей немає. Дослідження культурно-етичних вимог до поведінки працівників правоохоронних

органів дає змогу зробити такі висновки: культурно-етичні основи забезпечення діяльності особового складу органів внутрішніх справ мають зовнішню і внутрішню сфери застосування. До зовнішньої належать ті, що впливають на стосунки державних службовців їх населенням. Зовнішня культура працівника органів внутрішніх справ проявляється у його поведінці, в тому числі у побуті та в сім'ї, у розумовій і письмовій мові, манери триматися, зовнішньому вигляді, носінні форменого одягу. Внутрішня сфера застосування культурно-етичних основ державних службовців органів внутрішніх справ – це взаємини колег, товаришів, один з одним, начальників з підлеглими, тобто морально-психологічний клімат і культури поведінки в службово-трудовому колективі; службовий етикет державних службовців органів внутрішніх справ – складова частина їх духовної культури, системи законодавчо закріплених, історично та природно встановлених правил поведінки й спілкування у службово-трудовій та позаслужбовій діяльності, які відповідають моральним вимогам суспільства і національній духовності[4, с.63].

Література:

1. Юридична деонтологія: [Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак./В.М. Горшенюв, Л.Л. Богачова, І.В. Бенедик та ін; за ред. В. М. Горшенюва, В.В. Комарова]. – Х.: Основа, 1993. – 187 с.
2. Юридична етика: Навч.пос./Г.В. Гребеньков, Д.П. Фіолевський – К: Алерта, 2004. – 209с.
3. Юридичний журнал №5 «Право України»:[Стаття А.Токарської «Комунікативний аспект права та правоохоронної діяльності»]. – Київ, 2006. – 182 с.
4. Юридичний журнал №7 «Право України»:[Стаття В.М. Зінченка «Культурно-етичні вимоги до поведінки працівників органів внутрішніх справ»]. – Київ, 2006. – 103 с.

Ярмошевич Наталія, здобувач ступеня
бакалавра Львівського державного
університету в внутрішніх справах

Науковий керівник – **Козловський
Віталій Іванович**, кандидат
філологічних наук, старший викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ І СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Термінологія кожної науки є інструментом розвитку цієї науки. Досконалість, стабільність термінології свідчить про науковий прогрес галузі знань, а також про можливість конкретної мови у вираженні нових понять та ідей.

З відомих усім причин протягом багатьох років українська термінологія взагалі (і юридична зокрема) не мала змоги розвиватися самостійно. Упродовж цього часу судочинство велося переважно російською мовою. З набуттям Україною статусу незалежності, запровадженням «Закону про мови в Україні» криміналістика переходить на державну мову. У зв'язку з цим виникає ряд проблем, пов'язаних з перекладом та тлумаченням російських термінів і застосуванням їх на практиці.

Сучасний розвиток термінологічного апарату у сфері криміналістики та кримінального процесу повинен іти по шляху уніфікації та універсалізації існуючої термінології. При цьому необхідне забезпечення відповідності застосовуваних термінів і понять кримінальному та кримінально – процесуальному законодавству, а також світовому рішенню розвитку юриспруденції.

Мова юриспруденції набуває особливого поширення у період становлення правової держави. Цей процес активно впливає на вирішення важливих завдань українського національного відродження.

В умовах відсутності державності української нації гальмувався будь-який розвиток літературної і наукової мови та її поширення. Свідченням цього є численні заборони на вилання літератури (зокрема спеціальної) українською мовою.

Унаслідок намагань реалізації так званої теорії про злиття мов, українська мова у своєму розвитку прямувала до уподібнення з російською, до широкого калькування, яке вилилося в заміну багатьох термінів російськими. Однак з наданням українській мові статусу державної, із утвердженням її в усіх державних структурах, відкрився новий простір для повного і глибокого опанування мови, для збагачення словникового запасу, підвищення власної мовної культури, професійного рівня.

Наука кримінального процесу та криміналістики враховує усі поняття і терміни будь-якої галузі знань і техніки, культури і мистецтва, виробництва і торгівлі, фінансів і бізнесу, але лише в напрямку їх використання для вироблення власних понять і відповідних термінів, необхідних для пізнання, попередження і припинення злочинів. В цьому підношенні використання понять кримінально-процесуальної науки є обов'язковим засобом який проте не можна оцінювати як заміник криміналістичних методів.

Юридична термінологія розвивається з розвитком держави. Розглядаючи питання про джерела права східного слов'янства, вчені, вважають, що в епоху первіснообщинного ладу правові відносини регулювались нормами звичаєвого права, які перелупали закону.

Найдавніші писемні пам'ятки зберегли деякі норми звичаєвого права, які існували за первіснообщинного ладу, напр.: кровна родова помста, судові докази, викрадання тощо. Найяскравіше ці норми знайшли відображення в короткій редакції Руської Правди.

Крім періодичних документів світського характеру важливими пам'ятками руського права періоду Київської держави були князівські церковні устави, ряд указів та грамот, серед яких потрібно відзначити-такі: «Устав князя Володимира», «Устав князя Ярослава», «Устав новгородського князя Всеволода», «Уставна грамота, дана новгородським князем Всеволодом церкві па опоках», «Устав новгородського князя Святослава», «Уставна грамота Смоленського князя Ростислава». У

цих уставах ми знаходимо правові норми, які не зафіксовані в Руській Правді.

Вони фіксують терміни на позначення: 1) видів злочинів; 2) видів покарань; 3) судочинства і судових посадових осіб.

У сучасній українській літературній мові-терміном на позначення будь-якої дії, яка порушує закон і підлягає кримінальній відповідальності, є слово злочинство (рос. преступление, білор. злачыннісць). У ранній період державного життя східних слов'ян термін преступление, зустрічався виключно у церковних текстах, В юридичних актах протягом зазначеного періоду він не спостерігався.

Для найменування правопорушень безвідносно до того чи іншого виду злочину використовувались інші лексеми, юридичне застосування яких відображується у найдавніших правових збірниках східних слов'ян. До них належали такі терміни, як: вина, проступити, проступок, лихо, обида, кривьда тощо.

Поняття «провинність» у мові східних слов'ян позначалося спільнослов'янським словом вина, яке до цього часу, крім східнослов'янських мов, вживається у болгарській, македонській та західнослов'янських мовах (На основі значення цієї лексики утворились похідні слова «вибачення», «пеня за провинність».

На позначення поняття «образу словом або вчинком» у східних слов'ян використовувалась спільнослов'янська лексема обида, яка до цього часу збереглася в ряді слов'янських мов.

У мові східних слов'ян слово обида крім поняття «образу слоном або ділом», зрідка вживалось і в значенні «сварка», «порожнеча». У Руській Правді обида стосувалась будь-якого правопорушення, оскільки терміни пръступление, переступити в цьому документі не засвідчені, напр.: «...Митрополит или пискоуп ведает межи или суд, или обида, или котора, или вражда» (Устав кн. Володимира).

В українських пам'ятках термін обида зустрічається рідко. На позначення названого вище поняття вживається термін кривьда, який на сучасному етапі розвитку мови відомий майже всім слов'янським мовам у значенні «несправедливість».

Серед аналізованих термінів виділяється кілька тематичних груп термінів на позначення злочинів проти особистості.

Злочини такого характеру у мові східних слов'ян до XV ст. називалися: бои, головничьство, головщина, убои, убойство, убийство, убити, душегубьство, насилити, мучити, гпалт та ін.

Поняття «нанесення тілесних побоїв» у мові східних слов'ян називалося спільнослов'янським словом бои, яке широко використовувалось у Руській Правді.

У мові східних слов'ян давньоруського періоду поняття «вбивство» мало ряд назв, а саме: убои, убойство, убисние.

У цих давніх документах східних слов'ян поряд з убои вживається синонімічний термін убойство, що утворився від іменника убои за допомогою суфікса -ьство. Як термін убои, так і убойство, очевидно, мали книжний характер, про що свідчить вузьке коло пам'яток, де вони вживаються.

Старослов'янський термін убийство відомий у східнослов'янських мовах давно. Закріпленню його у мовній практиці, очевидно, сприяла співзвучність із східнослов'янським терміном убойство. Згодом термін убийство як нормативний закріпився її російській мові. В українській мові це поняття іменується лексемою убивство, утвореного за допомогою суфікса -ство від дієслова убивати, а в білоруській мові саме значення властиве терміну забівання. З інших слов'янських мов воно відоме в болгарській та сербській (болг. убуйство, серб. убиство).

Крім цих термінів, у мові східних слов'ян київської доби поняття «вбивство» передавалось терміном головничьство, утвореним за допомогою суфікса -ство: від слова головникъ. У давньоруський період головничьство означало «штраф вбивці за вбивство». Але й живому мовленні східних слов'ян головничьство мало й значення «вбивство». Це вказує на те, що в ранній період життя східного слов'янства термінологія злочину нерідко була й найменуванням сплати за цей злочин, напр.: вина (провинність) і вина (штраф); головщина (вбивство) і головщина (плата за вбивство); шкода (збиток) і шкода (плата за збитки); татьба (крадіжка) і татьба (плата за крадіжку). Безперечно, що первинним значенням цих термінів було значення «злочину». Вторинним, переносним значенням, яке розминулось на основі метонімії, – «плата за ці злочини».

Вивчення, проблем сучасної криміналістичної та кримінально-процесуальної термінології дозволяє окреслити ряд тенденцій розвитку термінологічного апарату і зробити наступні висновки:

1) Українська мова й законодавчій, виконавчій, судовій та правоохоронній сферах діяльності зазнала нищівної російськомовної асиміляції, яка руйнувала всі фонетичні, лексичні, синтаксичні, стилістичні особливості української мови. Основний напрямок формування сучасного ділового мовлення – це усунення кальок із іноземних, зокрема російської мови і пропагування натомість питомо українських слів.

2) Кожна наука оперує певною системою понять і термінів, які їх називають, їх однозначне розуміння необхідне для правильного застосування наукових положень. Під поняттям слід розуміти цілісну сукупність суджень про який-небудь об'єкт. Під терміном розуміють слово, або словосполучення, яке фіксує відповідне поняття науки.

Література:

1. Артикуца Н. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології // Українська термінологія і сучасність. – К., 1997. – С. 50–53.
2. Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права // Право України. – 1997. – С. 58–60.
3. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах, 42000 слів. – К.: Аконті. – 1999.
4. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наук. думка, 1976. – 287 с.
5. Плева В. Правові питання визначення принципу національної мови в кримінальному судочинстві // Право України. – 1999. – №4. – С. 66–67.
6. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
7. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга–Богдан. 2000. – 88 с.
8. Токарська А. С. Культура ділового мовлення юристів: стан і проблеми // Право України. – 1999. – №11. – С. 58–60.
9. Токарська А. С. Навчальний посібник з удосконалення мовної підготовки для курсантів і студентів вищих закладів освіти МВС України. – Львів, 2001. – 162 с.

Наукове видання

ЗБІРНИК
тез доповідей учасників
науково-практичного семінару
курсантів і студентів
«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
МОВА, КУЛЬТУРА, ПРАВО»

3 листопада 2017 року

Текст надруковано в авторській редакції

Комп'ютерне верстання *Світлани Сенік*

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,4.

Львівський державний університет внутрішніх справ.
79009, м. Львів, вул. Городоцька, 26.